

A szoftver jogi oltalma

- A számítógépi programalkotások szabadalmaztathatósága
összehasonlító jogi megközelítésben –

Szakdolgozat

ELTE Állam- és Jogtudományi Kar
Polgári Jogi Tanszék

Készítette: Lovas Lilla Júlia
V./15.

Konzulens: Dr. Faludi Gábor

BEVEZETÉS	5
------------------------	----------

FOGALMI ALAPVETÉS: SZÁMÍTÓGÉPI PROGRAM – SZOFTVER - SZÁMÍTÓGÉPPEL MEGVALÓSÍTOTT TALÁLMÁNY	7
--	----------

I. Számítógépi program	7
-------------------------------------	----------

II. Szoftver	8
---------------------------	----------

III. Számítógéppel megvalósított találmány	9
---	----------

A SZÁMÍTÓGÉPI PROGRAMALKOTÁSOK ÉS AZ AZOKKAL MEGVALÓSÍTOTT TALÁLMÁNYOK JOGI HELYZETE EURÓPÁBAN.....	11
--	-----------

I. A számítógépi programalkotások szerzői jogi védelme	11
---	-----------

II. A szabadalmi oltalom és annak feltételei	15
---	-----------

1) A szabadalmi jog történeti mérföldkövei	15
2) A szabadalmazhatóság feltételei	16
3) A védelem terjedelme	19

III. Megfelelő lenne-e a szabadalmi oltalom a számítógéppel megvalósított találmányok jogi védelmére? És a számítógépi programalkotásokéra?.....	19
---	-----------

1) A számítógéppel megvalósított találmányok	19
a) Megvalósítási eszköz versus találmány	20
b) A műszaki jelleg problémája és az Európai Szabadalmi Hivatal esetjoga	21
c) Az ESZH jelenleg hatályos irányelvei	27
d) A műszaki hozzájárulás mítoszának kritikája	28
2) Szabadalmi oltalom a számítógépi programok számára (kizárólag e minőségükben)?	31
a) Inkább irodalmi mű-e a szoftver, mint találmány?	32
b) Eljárásjogi és gazdasági szempontok	33
c) Az újdonságkutatás problémája – megoldás: a forráskód nyilvánosságra hozatala?	35
d) Szabadalmi oltalom – a tudás monopóliuma?	36
e) Európai versenyképesség: a kis- és középvállalatok perspektívája	40
Összegzés	42

IV. Az Európai Bizottság füstbe ment terve: az irányelvjavaslat a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságáról.....	44
--	-----------

1) Az irányelvjavaslat története	44
2) A Tervezet lényegi rendelkezései	46
3) A Közös Álláspont elemzése	49
4) Az Open-Source-Mozgalom kampánya	51
Összegzés	54

A SZÁMÍTÓGÉPI PROGRAMALKOTÁSOK ÉS AZ AZOKKAL MEGVALÓSÍTOTT TALÁLMÁNYOK JOGI HELYZETE AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN .	55
---	-----------

I. Szerzői jogi oltalom	55
--------------------------------------	-----------

II. A számítógépes programok szabadalmi oltalmának fejlődése az esetjog tükrében	56
---	-----------

III. A szoftverszabadalmak inflálódása és kísérletek ennek megfékezésére	62
---	-----------

A SZÁMÍTÓGÉPI PROGRAMALKOTÁSOK ÉS AZ AZOKKAL MEGVALÓSÍTOTT TALÁLMÁNYOK JOGI HELYZETE JAPÁNBAN	66
VÉGKÖVETKEZTETÉSEK	69
BIBLIOGRÁFIA.....	72

Bevezetés

A számítógépi programok gazdasági és mindennapi jelentősége az utóbbi évtizedekben hihetetlen mértékben megnőtt. Ez a növekedés egy egyszerű példával szemléltethető: a nyolcvanas években az utazó tájékozódását csak egy jó térkép segíthette, elektronikus helymeghatározó készülékek kizárólag a katonaság illetve a nemzetbiztonsági szolgálatok számára álltak rendelkezésre. Manapság jelentős kiadás nélkül megengedheti magának az ember, hogy egy GPS-készüléket vásároljon, ami a beleépített (beleprogramozott) szoftver segítségével nemcsak hogy megmutatja, hanem esetleg el is „mondja” a követendő utat. Akár egy modern mosógépet is hozhatunk példának, ahol egy processzor és az azt irányító szoftver együtt „programozzák be” a készüléket majd adnak parancsot a „mechanikus” munka elvégzésére.

Ezek a programok, amelyek nagy befektetéssel és hosszú évek munkájával készülnek el, természetesen igényelnek valamiféle jogi védelmet. Arról soha nem volt vita, hogy ezek a szellemi alkotások törvényi védelmet érdemelnek, csak az a kérdés volt nyitott, hogy ez a védelem relatív jellegű (versenyjogi), esetleg csak kötelmi jogi, vagy inkább abszolút szerkezetű ipari jellegű jogvédelem (szabadalmi jog) vagy művészeti-esztétikai jogvédelem legyen (szerzői jog)?

A WIPO idevágó állásfoglalása alapján bevezették az egész világon a szerzői jogvédelmet vezették be. A kérdés az, hogy emellett más típusú, abszolút szerkezetű védelemnek van-e tere. Az európai jogrendszerek csak a szerzői jogi védelem mellett döntöttek. Az úgynevezett Szoftver-Irányelv (91/250/EGK a számítógépi programok jogi védelméről) harmonizálta az EU-tagállamok szerzői jogi törvényeit és a szoftvereket a Berni Uniós Egyezmény¹ értelmében irodalmi művekként ismerte el.

Ezen szerzői jogi irányú kodifikációs folyamattól függetlenül azonban, amióta szoftver létezik, a piac számos szereplője próbálkozik azzal, hogy olyan találmányaik számára, amelyeket számítógépi programmal valósítottak meg, egy másik, „erősebb”, azaz szabadalmi

¹ Az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló Berni Egyezmény, kihirdette az 1975. évi 4. törvényerejű rendelet

jogi védelmet szerezzenek. Ez sokuknak sikerült is, ezt mutatja a számítógéppel megvalósított találmányokkal kapcsolatban megadott szabadalmak száma: körülbelül 30.000 ilyen tárgyú szabadalmat adott meg az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) az Európai Szabadalmi Egyezmény² (ESZE) 1978-es hatályba lépése óta, és az utóbbi években ezeknek a szabadalmaknak az aránya fokozatosan nő.³

Ennek következményeképp két, különböző jogvédelem jött létre: tiszta szerzői jogi védelem a szoftver, mint irodalmi mű (ez alatt a számítógépi programot és a hozzátartozó dokumentációt értve) számára, valamint szabadalmi oltalom a számítógéppel megvalósított találmányok számára. Ez utóbbi védelem nem illeti meg a számítógépi programalkotásokat, „kizárólag ebben a minőségükben“, mivel ezek az ESZE 52. cikkének 2. bekezdése alapján a szabadalmi védelemből ki vannak zárva. Szabadalmi oltalmat kaptak azonban olyan „találmányok, amelyek megvalósításához egy számítógépi program és ezáltal egy számítógép használata szükséges“, ha egyébként megfelelt a találmány a szabadalmazható találmány kritériumainak, elsősorban a műszaki jellegnek, és a feltalálói lépésnek.⁴

A szabadalmi oltalom azonban csak az ESZH és más európai szabadalmi hivatalok gyakorlatában létezett, konkrét anyagi jogi megalapozottság nélkül. Ennek a helyzetnek a felszámolása érdekében dolgozott ki az Európai Tanács és az Európai Bizottság egy irányelvjavaslatot a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmi oltalmával kapcsolatban. Ennek az irányelvjavaslatnak az volt a célja, hogy status quo-ként rögzítse az ESZH gyakorlatát, összehangolja a tagállamok meglehetősen eltérő szabályozási rendszerét és kielégítse a piac legmeghatározóbb szereplőinek igényét egy stabilabb szabályozási környezetre.⁵ Ezt a javaslatot az Európai Parlament az Open-Source lobby kampányának hatására 2005-ben elutasította. Azóta úgy tűnik, hogy az ún. szoftverszabadalom⁶ kérdése nyugvópontra ért.

² Magyarországon kihirdette a 2007. évi CXXX. törvény

³ Csak „1998 és 2005 májusa között az ESZH körülbelül 10.000 számítógéppel megvalósított találmánnyal kapcsolatos szabadalmat adott meg” In: Laub, Christoph: Patentfähigkeit von Softwareerfindungen: Rechtliche Standards in Europa und in den USA un deren Bedeutung für den internationalen Anmelder. In: GRUR 2006 S.638. (a továbbiakban: Laub)

⁴ Tauchert, Wolfgang: Software-Patente und computerimplementierte Erfindungen. Anmerkungen im Zusammenhang mit der Diskussion zur „Software-Richtlinie der EU. Abs. 3. www.jurpc.de/aufsatz/20052006.htm (a továbbiakban: Tauchert /Internet/)

⁵ „Bár a nemzeti szabadalmi hivatalok és az ESZH hasonló jogszabályok alapján adnak meg ilyen szabadalmakat, a szabályok mindenkor alkalmazása a tagállamok bírói és szabadalmi hivatali gyakorlatában egymástól eltér. Mindenekelőtt eltérő az ESZH Jogorvoslati Kamarájának és az egyes tagállamok bíróságainak gyakorlata. Ez ahhoz vezethet, hogy egy számítógéppel megvalósított találmány egy tagállamban védett, egy másikban pedig nem. Ennek pedig közvetlen, negatív hatásai vannak a belső piac helyes működésére.” A Bizottság Javaslatának indokolása, 2. oldal

⁶ Ezt a fogalmat a szerző félrevezetőnek tartja, a dolgozatban bizonyos kérdések tárgyalásakor azonban mégis használja, eszközképpen más vélemények és nézőpontok bemutatásához.

Három évvel a kudarcba fulladt kodifikációs kísérlet után azonban kijelenthető, hogy a számítógéppel megvalósított találmányokkal kapcsolatban benyújtott szabadalmi igények száma láthatóan nem csökkent,⁷és az ESZH gyakorlata sem változott meg. A témában továbbra is bizonytalanság uralkodik, hiszen kodifikált jog hiányában a kérelmező sosem lehet biztos benne, hogy szabadalmi igényét elfogadják, és az ESZH gyakorlata sem mindig önellentmondásokról mentes.

Ezen dolgozat bemutatja a számítógépi programokkal, és az általuk megvalósított találmányokkal kapcsolatos európai jogi helyzetet, majd a japán és az amerikai szabályozási struktúra összevetésével megkísérli megválaszolni a kérdést, hogy Európának szüksége van-e egy sokkal piacorientáltabb (szabadalmi jogi) szabályozásra, illetve melyek azok a megoldások, amelyeknek átvétele vagy „európakonform“ módosítása és felhasználása kimozdíthatná a helyzetet a jelenlegi holtpontról.

Fogalmi alapvetés: számítógépi program – szoftver - számítógéppel megvalósított találmány

Annak érdekében, hogy megérthessük a szabadalmazhatóság problémáját, először tisztázni kell, hogy mi legyen, vagy mi lehet a szabadalom tárgya. A hétköznapi nyelvhasználat gyakran összekeveri vagy nem használja helyesen a címben megnevezett három fogalmat. Az első kettő közötti különbség nem óriási, a harmadik azonban olyan mértékben különbözik tőlük, hogy elkülönült védelme emiatt indokolt lehet.

I. Számítógépi program

A számítógépi program, abban a formában, ahogyan azt a fogyasztó végül felhasználja, egy háromlépcsős folyamat eredménye. Az eredeti „ötlet“ algoritmusok sorozata, vagy másképp fogalmazva „egy meghatározott szabályokból álló, szabályozott formula egy eljárás lefolytatása érdekében“⁸. Az amerikai szerzői jogi törvény definíciója szerint⁹a számítógépi

⁷ Az ESZH hivatalos oldalán szereplő statisztikák szerint a szabadalmi bejelentések száma arányosan ezen a területen nő leggyorsabban. . www.eop.org/topics/issues/computer-implemented-inventions_de.html

⁸ Haase, Heiko: Die Patentierbarkeit von Computersoftware. Verlag Dr. Kovac, Hamburg, 2003. In: Studienreihe: Wirtschaftsrechtliche Forschungsergebnisse. 52. kötet (a továbbiakban: Haase) 19. o.

program kijelentések és utasítások sorozata számítógépen való közvetlen vagy közvetett használat céljára meghatározott eredményt előidézése érdekében.

Amikor ezt az algoritmust (programlogikát) a programozó egyéni alkotótevékenysége során parancsok sorozata útján forráskódba „ülteti át“, akkor egy úgynevezett programnyelvet használ. Ezen nyelvek közül a két legfontosabb kategória az ún. gépi programok illetve az ún. objektumorientált programok¹⁰, utóbbira példa az egyik legnépszerűbb webes programnyelv, a Java.

A forráskód a „kulcs“ a programhoz, ezért legtöbbször ezt a fejlesztők titokban tartják. Kivételt képeznek az ún. szabad forráskódú szoftverek,¹¹ amelyek az interneten minden programozó számára rendelkezésre állnak és szabadon továbbfejleszthetők¹².

Amit azonban a számítógép végül egy adathordozóról „beolvas“, az már nem a forráskód, hanem a tárgykód, ami csak a számítógépen való futtatásra szolgál, így az ember számára olvashatatlan és értelmezhetetlen (Hiszen csak nulla és egy számjegyekből áll.) Az eljárást, amivel a forráskódot tárgykóddá alakítják, kompilálásnak hívják. Az ellentétes irányú eljárás, az ún. reverse engineering (vagy dekompilálás) azt jelenti, hogy a tárgykódot „visszafejtik“ és újra forráskóddá alakítják, ami ezután a szakember (de csak a szakember) számára olvasható lesz.

II. Szoftver¹³

A szoftver fogalma magában foglalja a számítógépi programot, azonban ezen kívül tartalmaz más alkotásokat, írásműveket is, mind például problémaleírást, használati utasítást és az egész úgynevezett programdokumentációt, ami magyarázza az irodalmi műként való besorolást a szerzői jogban.

⁹ American Copyright Act. Section 101.

¹⁰ Ohst, Klaudia: Computerprogramm und Datenbank. Europäische Hochschulschriften 7. o.

¹¹ www.gnu.org/gnu/initial-announcement.html Az első „nyilatkozat“ a szabad szoftverek mibenlétéről és filozófiájáról.

¹² A szabad szoftverek által felvetett szerzői jogi problémákkal kapcsolatban lásd: Spinder, Gerald: Rechtsfragen bei Open Source. O. Schmidt Verlag, 2004

¹³ Mivel a hatályos magyar szerzői jogi törvény (1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról, a továbbiakban Szjt.) az 1. § (1) c) pontját követően, a szoftverről szóló rendelkezésekben nem tesz különbséget a számítógépi programalkotás és a szoftver között, ezért a dolgozat további részében ezt a szóhasználati megkülönböztetést a szerző sem alkazza.

A szoftverek két nagy csoportra oszthatók: egyrészt az operációs- vagy rendszerszoftverek csoportjára, mint pl. a Windows vagy a Linux, illetve az ún. alkalmazások (felhasználói programok) csoportjára, mint pl. a Microsoft Word vagy a Media Player.

III. Számítógéppel megvalósított találmány

Először még egyszer meg kell állapítanunk, hogy ha találmányról beszélünk, akkor az előző két kategória egyike sem jöhet szóba, hiszen az ESZE 52. cikkének 2. bekezdése¹⁴, amely a szabadalomból kizárt tárgyakat tartalmazza, mint pl. felfedezések és tudományos elméletek, matematikai módszerek vagy játékok, a számítógépi programalkotásokat is magában foglalja. Ugyanezen cikk 3. bekezdése azonban kimondja, hogy a 2. bekezdésben foglalt kizárás csak annyiban alkalmazandó, amennyiben a szabadalmi oltalmat az adott tárgyra vagy eljárásra „kizárólag e minőségükben“, az angol eredeti szó szerinti fordításában „mint olyanra“ igénylik.¹⁵

Annak értelmezése, hogy mit jelent a „kizárólag e minőségükben“ vagy „mint olyan“, az ESZH és a nemzeti szabadalmi hivatalok feladata volt, amelyek munkájukat a nemzeti jogszabályok szerint, de az ESZE-t szem előtt tartva végzik.¹⁶

Az ESZH jogorvoslati tanácsa olyan joggyakorlatot alakított ki, amely szerint olyan találmányok esetében, amelyek céljukat számítógép alkalmazásával és ezáltal egy számítógépi programon keresztül érik el, amelyek tartalmaznak valamilyen műszaki jelleget a

¹⁴ ESZE 52. cikk

A szabadalmazható találmányok

(1) Európai szabadalmat kell adni minden új, feltalálói tevékenységen alapuló és iparilag alkalmazható találmányra.

(2) Nem minősül az (1) bekezdés szerinti találmánynak különösen:

a) a felfedezés, a tudományos elmélet és a matematikai módszer;

b) az esztétikai alkotás;

c) a szellemi tevékenységre, játékra, üzletvitelre vonatkozó terv, szabály vagy eljárás, valamint *a számítógépi program;*

d) az információk megjelenítése.

(3) A (2) bekezdésben felsoroltak szabadalmazhatósága csak annyiban kizárt, *amennyiben az európai szabadalmi bejelentés vagy az európai szabadalom rájuk kizárólag e minőségükben* vonatkozik.

¹⁵ Érdeemes megjegyezni, hogy a kizárt tárgyak között eredetileg csak a tudományos felfedezések szerepeltek, és az Egyezményről tárgyaló felek a tárgyalások tizenegyedik órájában vették fel az összes többi tárgyat, attól félve, hogy az Egyezményt a későbbi jogalkalmazók túl tágan értelmeznék. A listát pedig egy az egyben a Szabadalmi Együtműködési Szerződésből (PCT, Patent Cooperation Treaty) vették át. Ennek következménye lett egy olyan szöveg, amely helytelenül szűk értelmezésre ad lehetőséget ad. Lásd Pila 182. o.

¹⁶ Itt meg kell jegyezni, hogy mivel egységes „európai szabadalom” nem létezik, az ESZH által megadott szabadalom megadása után egyes nemzeti szabadalmakra „esik szét”, ami azt jelenti, hogy az egyes bírósági illetve megsemmisítési eljárások a nemzeti szabadalmi hivatalok illetve bíróságok előtt, nemzeti jog alapján folynak.

probléma megoldásához és amelyek ezen felül újak és feltalálói tevékenységet mutatnak fel, a szabadalmi védelem nem tagadható meg.

Ezen találmányok mindig egy műszaki problémát és egy olyan műszaki megoldást feltételeznek, „amely a technika állását műszaki jellemzők útján haladja meg”¹⁷ ezáltal felelve meg az újdonság, a feltalálói tevékenység és az ipari alkalmazhatóság hármas követelményrendszerének.

A tipikus számítógéppel megvalósított találmány esetén olyan eljárásokra (ezen találmányok a legtöbb esetben nem termékek hanem eljárások, bár ha egy mód van rá, megpróbálják az eljárást alkalmazó gépet, vagy annak valamely részét is szabadalmaztatni, de ez csak néhány esetben lehetséges) kell gondolni, mint az adattömörítés (pl. az MP3 eljárás¹⁸), adatlapok működésének irányításával összefüggő eljárások, képfeldolgozási eljárások, autók meghajtásának vezérlése stb. Vannak azonban olyan számítógéppel megvalósított találmányok is, amelyek esetében nehéz megállapítani, hogy ezek nem számítógépi programok-e kizárólag ebben a minőségükben.

Így például egy átfogó tanulmány¹⁹ megállapítása szerint a német szabadalmi hivatal a következő kategóriákban adott meg szabadalmakat a számítógéppel megvalósított találmányok területén: mérési és ellenőrzési technológiák, számítógéppel megvalósított design, számítógéppel megvalósított gyártás (Computer Aided Design/Computer Aided Manufacturing, rövidítve: CAD/CAM) elektromos jelek feldolgozása, operációs rendszerek, adattömörítés, fogyasztói menedzsment, szövegfeldolgozás, adatkódolás, programozási eszközök, hitelesítés, idő-széria elemzés. Ezek közül több nem tekinthető „szűk értelemben vett” számítógéppel megvalósított találmánynak, hiszen például a szövegfeldolgozás egyértelműen számítógépi program, és a szabadalmat a programra „kizárólag ebben a minőségében” igényelték és kapták meg. A számítógépi program tehát nem eszközként szolgált a találmány megvalósításához, hanem maga volt a találmány.

Ezek az eljárások nem számítógépi programok, nem ún. „szoftverszabadalmak”, hiszen a számítógépi programot csupán eszközként használják fel. Pfeiffer tanulmányában²⁰ a problémát egy ironikus analógiával világítja meg: nevezhetnénk a gémkapcsot, a holdrakétát,

¹⁷ Tauchert (Internet) 3. bekezdés

¹⁸ A Thomson Multimedia szabadalmaként 18 országban bejegyzett In: Haase, 7. o.

¹⁹ In: Blind, Edler, Nack & Straus: Mikro- und Macroökonomische Implikationen der Patentierbarkeit von Softweringnovationen. 2001, www.bmwi.de/Homepage/download/technologie/Softwarepatentstudie.pdf, 140. o.

²⁰ Pfeiffer, Alex: Zur Diskussion der Softwareregulungen im Patentrecht. GRUR 2003 583. o. A továbbiakban: Pfeiffer

a szemüvegkeretet és az alumínium-fóliát „fémszabadalmaknak“, hiszen mindegyikükhöz eszközül használják a fémet. Az adatkódolás, az időjárás-stimuláció és a biometrikus azonosítás között azonban ugyanannyira kevés közös vonás van, mint a fent említett „fémszabadalmak“ között, ezért aztán ugyanolyan félrevezető, illetve semmitmondó ezen szabadalmak „szoftverszabadalomként“ való megjelölése.

²¹Másrészt amiatt is alkalmatlan ez a megjelölés, mert a szoftver szó magában foglal irodalmi műveket is, amelyek nem a programozási megoldást tartalmazzák és semmilyen formában nem lehetnek szabadalmazhatók.

A számítógépi programalkotások és az azokkal megvalósított találmányok jogi helyzete Európában

Mivel a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságának ellenzői azzal érvelnek, hogy már létezik egy jogvédelem – a szerzői jogi oltalom - és ez teljes mértékben kielégítő, ezért szükséges megvizsgálni azt, hogy mit nyújt a szerzői jogi védelem és ez megfelel-e a fentiekben bemutatott, a számítógépi programot eszközül használó találmányok védelmére.

I. A számítógépi programalkotások szerzői jogi védelme

Az Európai Unióban a már említett Szoftver Irányelv értelmében a számítógépi programalkotásokat irodalmi műként a szerzői jog védi.

A szerzői jog – a szabadalmi joggal szemben – a kifejezési formába öntött tartalmat, nem a tartalmat magában védi, ami azt jelenti, hogy a szerzői jog színvonalától függetlenül minden számítógépi programot megillet, amely az egyéni, eredeti jelleget fel képes mutatni. Így pl. a német szerzői jogi törvény külön kiemeli, hogy minden számítógépi program védelemben részesül, „ha egyedi művekről van szó abban az értelemben, hogy szerzőjük egyéni szellemi teljesítményének eredményei. Annak megállapításához, hogy védelemben részesülnek-e,

²¹ Ebben a dolgozatban, ha számítógéppel kapcsolatos találmányról van szó, akkor ezalatt minden esetben a találmány itt definiált fogalmát kell érteni.

semmilyen más kritériumot nem kell alkalmazni, különösen nem minőségi vagy esztétikai kritériumot.”²²A magyar szerzői jogi törvény a bevezető rendelkezések között deklarálja, hogy „A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélettől.”²³

Ezen rendelkezések nyilvánvalóvá teszik, hogy a szerzői jog nem követel meg túlságosan magas nivójú teljesítményt ahhoz, hogy egy művet védelemben részesítsen, ami a valóságban azt jelenti, hogy minden számítógépi program, ami nem egyezik meg teljesen egy másikkal, szerzői jogilag védett, ha van benne alkotó jelleg, amihez alkotó választás lehetősége szükséges. A szerzői jogban „az ’újdonság’ sem játszik szerepet, kizárólag a szerző alkotótevékenységéből eredő egyéni teljesítmény bír jelentőséggel”.²⁴

Az, hogy a szerzői jog az alkotás „formáját” védi, azt jelenti, hogy mindig a kifejezési forma, és nem a mögötte álló ötlet, eljárás vagy munkamódszer védett. Utóbbiak, illetve technikai megvalósításuk az iparjogvédelem területén részesül védelemben.

A szerzői jogi védelem, az ipari jogokkal szemben, a mű megalkotásának időpontjában keletkezik, bármiféle vizsgálat vagy eljárás nélkül. A szerzői jog ezen tulajdonságának köszönheti óriási népszerűségét a számítógépi programok területén. Azok, akik a szerzői jogi védelem mellett törnek lándzsát, leginkább azért teszik ezt, mert ezzel „ingyen” védelemben részesülnek az általuk létrehozott programok, akkor is, ha nem kifejezetten magas színvonalúak, olyan időtartamra (a szerző életében és halálától számított 70 évre) amely az információs technológia fejlődésének mai sebességét tekintve kizárja, hogy a számítógépi programot a védelmi idő lejárta után bárki használni tudja.

A szerzői jog tehát ingyenes jogvédelmet nyújt, amely nem vizsgálja a minőséget és olyan hosszú ideig tart, hogy ameddig egy program a versenytársak illetve párhuzamos fejlesztők számára érdekes lehet, addig ahhoz csak jogdíj fizetésével lehet hozzáférni.(Kivéve természetesen, ha szabad forráskódú szoftverről van szó.)

A számítógépi program feletti szerzői jogok jogosultját kétféle jog illeti meg: egyrészt pozitív felhasználási jogok (a mű többszörözésére, nyilvánossághoz közvetítésére, átdolgozására stb.

²² „wenn sie individuelle Werke in dem Sinne darstellen, daß sie das Ergebnis der eigenen geistigen Schöpfung ihres Urhebers sind. Zur Bestimmung ihrer Schutzfähigkeit sind keine anderen Kriterien, insbesondere nicht qualitative oder ästhetische, anzuwenden.” §69a Urhebergesetz vom 9. September 1965 (BGB1. I S. 1273), zuletzt geändert durch Artikel 1 des Gesetzes vom 26. Oktober 2007, a továbbiakban német Sztj.

²³ Sztj. 1. § (3)

²⁴ Zirn, Frank: Softwareschutz zwischen Urheberrecht und Patentrecht. Ibidem-Verlag, Stuttgart 2004 29. o. A továbbiakban: Zirn.

csak ő adhat engedélyt, a felhasználásokért arányos, megfelelő díjazást követelhet) és negatív ún. „tiltó jogok” (ugyanezeket a felhasználásokat megtilthatja). A számítógépi programokkal kapcsolatban ez azt jelenti, hogy a (magyar szerzői jogi törvényt alapul véve)²⁵ a jogosult megtilthatja a többszörözést (többszörözés a számítógépen való tárolás illetve az arra való másolás is), az átdolgozást, a feldolgozást és a fordítást (ennek minősül pl. a már említett dekompilálás), illetve a szoftver bármely más módosítását és ezen eredmények többszörözését, ha az adott cselekményt végző a szoftvert nem jogszerűen szerezte meg, illetve ezeket a cselekményeket nem a szoftver rendeltetésével összhangban végzi.²⁶ A jogosult ezeket a tevékenységeket annak a személynek is megtilthatja, aki a szoftvert egyébként jogszerűen szerezte meg.

A számítógépi program jogosultját megilleti a terjesztés joga²⁷, ami magában foglalja különösen a műpéldány tulajdonjogának átruházását és a műpéldány bérbeadását, valamint a műpéldánynak az országba forgalomba hozatali céllal történő behozatalát. Ha valaki tudja, vagy az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett tudnia kellene, hogy az általa kereskedelmi célból birtokolt műpéldányt jogsértéssel állították elő (pl. kalózszoftver), akkor ez is a terjesztés jogának megsértését jelenti.

Mivel a programnak a számítógép képernyőjén való megjelenítése az Szjt. 24. § (2) b) pontja alapján előadásnak minősül, így a számítógépi program jogosultját megilleti az előadás joga is. Számítógépi programok esetében ez azt jelenti, hogy a jogosult kizárólagos joga, hogy a program képernyőn való megjelenítéséhez, ha ez a nyilvánosság előtt történik, engedélyt adjon.

Fontos vagyoni jog a számítógépi programok esetében a nyilvánossághoz közvetítés joga, ennek különösen az az esete, amikor a művet úgy tesz a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg, tehát az interneten keresztüli felhasználás.²⁸ A nyilvánossághoz közvetítés joga azt jelenti, hogy kizárólag a számítógépi program jogosultja rendelkezhet arról, hogy egy program egy weboldalról díjfizetés ellenében, vagy ingyenesen lejátszható, a számítógépen futtatható.

²⁵ A Szoftver-Irányelv átültetése miatt az EU-tagállamok szoftverekre vonatkozó rendelkezései nagyon hasonlóak, néhol szóról szóra megegyeznek, így akár egy másik EU-s ország szabályozását is alapul lehetne venni.

²⁶ Szjt. 59 § (1)

²⁷ Szjt. 23. §

²⁸ Szjt. 26. § (8)

A szoftver jogszerű felhasználójának nem szükséges engedélyt kérnie a jogosulttól biztonsági másolat készítéséhez és a szoftver működésének megfigyeléséhez és tanulmányozásához.²⁹ Ha a szoftver jogszerű felhasználója vagy a szoftver példányának felhasználására jogosult más személy, illetve az ő megbízottjuk számára szükségessé válik a kód többszörözése vagy fordítása annak érdekében, hogy más programokkal együtt működtethessék a szoftvert, akkor ehhez sem kell engedélyt kérni, feltéve, ha az együttes működtetéshez szükséges információ nem vált könnyen hozzáférhetővé ezen személyek számára és ezek a felhasználási cselekmények a szoftvernek azokra a részeire korlátozódnak, amelyek az együttes működtetés biztosításához szükségesek.

Mivel a szoftverek esetében különösen jelentős probléma az illegális másolás (a hordozók nagyon olcsók és a másolás rendkívül egyszerű és gyors) így ezekre a művekre vonatkozóan a szerzői jog nem teszi lehetővé a magáncélra történő másolást (kevés példányszámban, rokoni, baráti körben).³⁰ Csak meghatározott - biztonsági - célra és csak egy példányban lehet a szoftverekről legális másolatot készíteni.³¹

A szabad felhasználás lehetősége a szoftverek esetében meglehetősen korlátozott, ezzel is valamilyen szinten elismerve azt, hogy ezek nem olyan művek, mint az irodalom vagy a képzőművészet alkotásai, ahol társadalmi, kulturális, oktatási érdekek fűződnek ahhoz, hogy a társadalom tagjai ingyenesen vagy csekély anyagi hozzájárulás fejében megismerkedhessenek a művekkel. Így például szoftvereket nem lehet nyilvános könyvtárakban ingyen kölcsönözni,³² a könyvtárakat csupán az intézményi célú másolatkészítés joga illeti meg.³³ Fogyatékos személyeknek a fogyatékoságukkal összefüggő használatra engedélyezi a törvény a szoftverek szabad felhasználását is, de csak ha a felhasználás nem illegális.

Kifejezetten a szoftverekkel kapcsolatos – csekély jelentőségű – szabad felhasználási eset az ún. efemer rögzítés,³⁴ amely azt az esetet szabályozza, amikor a felhasználásra irányuló műszaki folyamat elválaszthatatlan és önálló gazdasági jelentőség nélküli része a számítógépen való időleges többszörözés, amikor ennek csak az a célja, hogy az internetes tartalomátvitelt vagy a mű egyébként engedélyezett felhasználását lehetővé tegye, pl. amikor internetes böngészés közben a megtekintett tartalom időlegesen tárolódik a számítógépen.

²⁹ Szjt. 59 § (2), (3)

³⁰ Szjt. 35 § (1)

³¹ Szjt. 59. § (2)

³² Szjt. 39. § 2. mondat

³³ Szjt. 31. § (4)

³⁴ Szjt. 35. § (6)

A szerzőt vagyoni jogai mellett személyiségi jogok is megilletik, amelyek azonban a számítógépi programalkotások területén meglehetősen csekély szerepet játszanak. A programozók, akik nagyobb szoftverfejlesztő cégeknek dolgoznak, általában munkaszerződésükben kifejezetten lemondanak névfeltüntetési jogukról.³⁵ A magyar szerzői jogi törvény a 6. §-ban ki is mondja, hogy olyan művek esetében, ahol az együttműködő szerzők hozzájárulásai olyan módon egyesülnek a létrejövő egységes műben, hogy nem lehetséges az egyes szerzők jogait külön-külön meghatározni (ez tipikus a szoftverfejlesztőknél) az együttesen létrehozott műre azt a céget illeti meg a szerzői jog, amelynek kezdeményezésére és irányításával a művet létrehozták, és amely azt a saját nevében nyilvánosságra hozta.

Az Szjt. ezen felül egy utaló szabállyal azt is kimondja, hogy abban az esetben, ha a szerző munkaviszonyból folyó kötelessége az adott szoftver elkészítésében való közreműködés, akkor ha a későbbiekben a munkáltató a felhasználásra másnak engedélyt ad vagy a művel kapcsolatos vagyoni jogokat másra átruházza, a szerzőt semmiféle díjazás nem illeti meg. Ez a szabály is aláhúzza azt, hogy a szerzői jog rendszere a szoftvereket nem igazán tekinti „műnek”: eltérő megállapodás hiányában a munkabérben benne foglaltnak tekinti a szolgálati mű létrehozásáért járó mindennemű díjazást, a jövőbeni felhasználásokra nézve is.³⁶ A törvény nem szolgálati művek esetén is kimondja³⁷, hogy lehetőség van a szoftverre vonatkozó összes vagyoni jog átruházására, amit a „klasszikus” műtípusok esetében nem tesz meg.

II. A szabadalmi oltalom és annak feltételei

1) A szabadalmi jog történeti mérföldkövei

A szabadalmi jog első nyomai a 15. századig nyúlnak vissza, amikor Velence város tanácsa egy statútumot bocsátott ki, amely szerint mindenki, aki egy újonnan feltalált és kivitelezhető szerkezetet az illetékes hatóságnál (Provveditori di comun) bejelent, tíz éves védelemben

³⁵ Zirn 38. o.

³⁶ Id. Ez a felfogás gyakorlatilag megegyezik a német „Abgeltungstheorie” elméletével. Szjt. 58. § (4) utal a 30. § (3) és (4) bekezdésére.

³⁷ Szjt. 58. § (3)

részesül a lemásolás ellen.³⁸Egyébként a középkori királyságokban és fejedelemségekben a kezdetleges szabadalmakat (utánzás elleni védelmi jogot) az uralkodó garantálta.

A francia forradalom után nyilvánvalóvá vált, hogy a feltaláló védelme nem függhet a királyi vagy hercegi kegyelemtől, hanem „minden felfedezés vagy új találmány az ipar összes területén a feltaláló tulajdonát képezi”.³⁹

A tizenkilencedik században kodifikálták az első európai szabadalmi törvényeket⁴⁰és a szabadalmazhatóság három alapvető anyagi jogi feltétele egységessé vált: az újdonság, a feltalálói tevékenység és az ipari alkalmazhatóság.

2) A szabadalmazhatóság feltételei

A fent említett három feltétel teljesítése képezi egy szabadalom megadásának anyagi jogi alapját. Az újdonság feltételét az ESZE (és a hozzá csatlakozó államok szabadalmi törvényei) abszolút-formai újdonságként kezelik, ami szerint a találmánynak az egész világon újnak kell lennie és nem tarthat a technika állásához. A technika állásához tartozik mindaz, ami az elsőbbség időpontja előtt írásbeli közlés, szóbeli ismertetés, gyakorlatbavétel útján vagy bármilyen más módon *bárki* számára hozzáférhetővé vált. A technika állásának részeként nem vehető figyelembe a találmánynak az elsőbbség napját legfeljebb hat hónappal megelőző nyilvánosságra jutása, ha a bejelentés a bejelentő hátrányára történt visszaélésre vezethető vissza, vagy ha a nyilvánosságra hozatal meghirdetett kiállításon történt meg, akkor ez a hozzáférhetővé tétel nem minősül újdonságot lerontónak.”⁴¹

A feltalálói tevékenység kreatív, alkotói teljesítményt feltételez, és feltételei sokkal szigorúbbak, mint a szerzői jogban szükséges, „a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jelleg”,⁴²ami azzal a következménnyel jár, hogy a szabadalmi jog keretében közel sem annyi számítógépi program élvezne jogvédelmet, mint jelenleg. Lényeges eleme a feltalálói tevékenységnek, hogy olyan szellemi eredményt kell létrehozni általa, amely a(z

³⁸ Götting, Horst-Peter: Gewerblicher Rechtsschutz. 8. Auflage, München: Beck, 2007, a továbbiakban: Götting 10. o.

³⁹ Francia törvény 1791-ből in: Götting, 21. o.

⁴⁰ Az első német szabadalmi törvény 1887-ben lépett hatályba, az első magyar törvény 1895-ben. Angliában a Velencei Statútum után már 1623-ban kibocsátotta a király a „Monopóliumok Statútumát”, amely szerint szabadalom csak „új találmányok”-nak adható. Anna királynő uralkodása alatt az udvari jogászok meghonosították azt a feltételt, hogy a szabadalmi kérelemhez a találmány leírását írásban kell csatolni. Az Egyesült Államokban már 1790-ben hatályba lépett az első szövetségi szabadalmi törvény.

⁴¹ Rebel, Dieter: Gewerbliche Schutzrechte. Anmeldung – Strategie – Verwertung. Ein Praxishandbuch 3. Auflage; Köln; Berlin; Bonn; München: Heymanns, 2001 a továbbiakban: Rebel, 334. o. A magyar szabadalmi törvény (1995. évi XXXIII. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról, a továbbiakban Szab. Tv.) 3. §

⁴² Sztj. 1. § (3)

átlagos)⁴³ szakember elsőbbségi időpontban meglehető szakmai ismereteit meghaladja. A(z átlagos) szakember egy fikciós figura, aki a szabadalmi jogban több helyütt fontos szerepet játszik.⁴⁴

Az ipari alkalmazhatóság feltétele nem vonatkozik az úgynevezett „műszaki hozzájárulásra”, amely kifejezés a számítógéppel megvalósított találmányokkal kapcsolatban gyakorta szóba kerül, hanem csupán azt jelenti, hogy a találmány az ipar vagy a mezőgazdaság területén előállítható és használható kell, hogy legyen.

Az eddigiekben bemutatott három anyagi jogi feltétel értelmezése általában nem okoz rendkívüli nehézséget a számítógéppel megvalósított találmányok esetében. Ami sokkal problémásabb, az az ún. „műszaki hozzájárulás” feltétele. Ez a feltétel az anyagi jogban nem található meg, de az európai szakirodalom és szabadalmi hivatali gyakorlat a találmány fogalma részének tekinti, noha a találmánynak nincs definíciója általában a szabadalmi törvényekben.⁴⁵ Az ESZE tartalmazza a kiegészítő mellékletekben,⁴⁶ hogy a szabadalmi kérelem benyújtásakor meg kell határozni, hogy a találmány a technika mely területére tartozik.

Egyesek⁴⁷ ebből vezetik le, hogy ha a találmánynak mindenképp a technika valamely területére besorolhatónak kell lennie, akkor az azt jelenti, hogy minden találmány szükségképpen technikai is.

Így a műszaki jelleg feltételét a találmány formai kritériumaihoz rendelik hozzá, amelyek a találmány fogalmában benne rejlenek. Ezek a formai feltételek azok, amelyeket a szabadalmi hivatal munkatársának először kell szemügyre vennie, az anyagi jogi feltételek meglétének vizsgálata előtt. Ezek a feltételek a következők: a műszaki jelleg, a megvalósíthatóság, a megismételhetőség (ami gyakorlatilag az ipari alkalmazhatóságot jelenti) és a probléma megoldására való alkalmasság.⁴⁸

⁴³ A magyar törvény csak szakembert említ, a német törvény viszont például „durchschnittlicher Fachmann”-ról, azaz átlagos szakemberről beszél.

⁴⁴ A szakember „dönti el” pl., hogy a találmány megvalósítható-e a bejelentés alapján. [Szab. Tv. 60. § (1)]

⁴⁵ lásd pl. *Wimmer-Leonhardt, Susanne*: Softwarepatente – eine „Never-Ending-Story“. In: *Wettbewerb in Recht und Praxis* 2007, 276. o.

⁴⁶ Az ESZE 27. szabálya szerint a találmányleírásban közelebbről meg kell határozni, hogy a technika mely területére tartozik a találmány. Az ESZE 164. cikkének (1) bekezdése szerint ezeket a szabályokat az Egyezmény részének kell tekinteni.

⁴⁷ *Hart, Robert / Holmes, Peter / Reid, John*: Study Contract ETD/99/B5-3000/E/106: The Economic Impact of Patentability of Computer Programs. Report to the European Commission, 12. o. a továbbiakban: Hart, Holmes & Reid

⁴⁸ Götting 112. o.

A műszaki jelleg ebben az értelemben tehát nem anyagi jogi feltétel, hanem egy formai kritérium, amely azt jelenti, hogy a találmány tárgyának egy technikai szabályt kell megtestesítenie, amely szabály, mechanizmus vagy koncepció egy eljáráson vagy egy *szerkezeten/terméken* (amely lehet egy számítógép is) keresztül technikai/műszaki (és nem elméleti) úton alkalmazható.⁴⁹ A feltétel tehát abban áll, hogy a feltalált eljárás vagy dolog fizikai-technikai és nem elméleti (absztrakt, matematikai) törvényszerűséget ír le, vagy annak megfelelően működik.

A műszaki jelleg fogalmának másik megközelítése szerint a műszaki jelleg feltételének forrása az újdonság anyagi feltétele, amit csak akkor mutat fel a találmány, ha nem tartozik a technika állásához. Ez a megfogalmazás magában hordozza, hogy minden találmánynak a technika területéhez, de azon belül nem a technika állásához kell tartoznia.

Egy harmadik megközelítés szerint⁵⁰ az ESZE 52. cikkéből indirekt módon következik a műszaki jelleg követelménye, hiszen a (2) bekezdésben felsorolt kizárások fő közös jellemzője az, hogy nem műszaki jellegűek. Ebből következően a találmány fogalmának immanens része, hogy műszaki jellegűnek kell lennie, hiszen *csak azok a tárgyak nem lehetnek találmányok, amelyek nem műszaki jellegűek*.

A műszaki jelleg feltétele – egyértelmű, kodifikált rendelkezés híján - meglehetősen homályos. Bár az ESZH próbálta a fogalmat normatív tartalommal megtölteni az IBM ügyekben,⁵¹ későbbi joggyakorlata mégsem felel meg teljes egészében az ott meghatározott definíciónak. Az IBM ügyben az Európai Szabadalmi Hivatal kimondta, hogy a szoftver által a hardveren kifejtett elektronikai hatás, ami minden esetben bekövetkezik akkor, amikor a szoftver egy számítógépen fut, nem elegendő ahhoz, hogy a találmánynak műszaki jeleget kölcsönözzön. Ezen felül járulékos műszaki hozzájárulás szükséges, például a memória csökkentése vagy a sebesség növelése (a döntés számos példát tartalmaz).

⁴⁹ A számítógéppel megvalósított találmányok kapcsán az ESZH újabb gyakorlata a „technikai hozzájárulást” a feltalálói tevékenység részének tekinteti, mivel a feltalálói tevékenység a technika állásával való összehasonlítás útján állapítható meg. Ez azonban magában hordozza, hogy a „feltaláló lépést” is a technika területén kell megtenni.

⁵⁰ Hart, Holmes & Reid (10. o.) idézi Günter Gallt, az Európai Szabadalmi Hivatal egykori jogi igazgatóját, aki egy 1985-ös, párizsi konferencián így magyarázta meg a technikai jelleg szükségességét.

⁵¹ Computer program product/IBM összevont ügyek: T 935/97, T 1173/97

3) A védelem terjedelme

A fent említett feltételeket kell teljesíteni a *szabadalomra vonatkozó* jog megalapozásához. Kérdéses azonban, hogy melyek a *szabadalomból eredő* jogok. Mint ahogyan a szerzői jogban is, a jogosultat illetik meg a kizárólagos vagyoni jogok, amelyek nem csupán a találmány mögött meghúzódó „ötletre”, hanem azokra a dolgokra is vonatkoznak, amelyeken keresztül ez az ötlet kifejti technikai hatását, amelyen keresztül megvalósítást nyer. A terméktalálmányok esetén a jogosult (bejelentő) kizárólagos joga, hogy az adott készüléket előállítsa, forgalomba hozza, felhasználásra felajánlja illetve bármilyen módon felhasználja. Eljárások esetében a bejelentő kizárólagos joga, hogy használja a találmány tárgyát képező eljárást, vagy - ha tud arról, illetve a körülmények alapján nyilvánvaló, hogy az eljárás nem használható a szabadalmas engedélye nélkül - másnak az eljárást használatra ajánlja. A találmány tárgyát képező eljárással közvetlenül előállított termék esetében kizárólag a szabadalmas jogosult arra, hogy ezt előállítsa, használja, forgalomba hozza, illetve forgalomba hozatalra ajánlja, vagy ilyen célból raktáron tartja

A szabadalom jogosultja szabadalmára vonatkozóan másokat a kizárólag számára megengedett hasznosítási cselekményekből kizárhat, de köthet licencszerződéseket is, amelyekkel feljogosít másokat arra, hogy a találmányát hasznosítsák.

A szabadalmi jog a bejelentés, illetve az alkalmazandó elsőbbség napjától számított maximum húsz évig tart, de ez az időtartam rövidebb is lehet, ha a védelem fenntartása a jogosult számára már nem éri meg, tehát nem fizeti meg az évente folyamatosan emelkedő fenntartási díjat.

III. Megfelelő lenne-e a szabadalmi oltalom a számítógéppel megvalósított találmányok jogi védelmére? És a számítógépi programalkotásokéra?

1) A számítógéppel megvalósított találmányok

A válasz az első kérdésre egyértelműnek tűnik: ha ténylegesen találmányról van szó, akkor az azt jelenti, hogy a három anyagi jogi feltételt az adott eljárás vagy termék teljesítette. Ebben az esetben a szabadalmi oltalom nem tagadható meg kizárólag azért, mert a találmány

megvalósításához eszközül számítógépet használtak fel. (Ha önmagában számítógép alkalmazása kizáró ok lehetne, akkor napjainkban feltehetően drasztikusan csökkenne a sikeres szabadalmi bejelentések száma.) Elég -e viszont a „találmány” fogalmában foglalt formai feltételek teljesítéséhez az, hogy a találmány céljának eléréséhez számítógépet használtak fel? Vagy a műszaki jelleg nem is formai feltétel, hanem besorolható az újdonság, a feltalálói lépés vagy az ipari alkalmazhatóság kategóriája alá?

Az ESZH az utóbbi évtizedekben ezekre a kérdésekre eltérő válaszokat adott. Az alábbiakban a Hivatal esetjogának és irányelveinek elemzésével próbálunk választ adni ezekre a kérdésekre.

a) Megvalósítási eszköz versus találmány

*A szabadalomra vonatkozó jogokat és a szabadalomból eredő jogokat el kell különíteni „és amennyiben a szabadalomra vonatkozó jogról van szó, a szoftvereknek az ESZE 52. cikkének (2) bekezdésében foglalt kizárása nem ad semmilyen kiindulási pontot a megvalósítási eszköz megítélésére, mivel ezek a normák magára a szabadalomra vonatkoznak és nem a szabadalom valószínű megvalósítási eszközére.”*⁵²

Az idézettel egyet kell értenünk, hiszen az ESZE szabályai a szoftvert csupán mint a szabadalomra vonatkozó *jogot megalapozó* elemként zárják ki, vagyis a számítógépi program a szabadalmi bejelentésben nem jelenhet meg az első igénypontban.

Az igénybe vett szoftver, mint megvalósítási eszköz, mint a találmány egészének része lehet azonban a *szabadalomból eredő jogok* tárgya (vagyis kiterjedhet rá a védelem terjedelme), annak ellenére, hogy a *szabadalomra vonatkozó jogot* nem lehet rá alapítani.

Következtetésképp kijelenthető, hogy azokban az esetekben, amikor a szoftvert csupán megvalósítási eszközként használják fel (például orvosi műszerek szoftveres vezérlése, elektronikus helymeghatározás, képalkotó eljárások, adattömörítés stb. esetében) és a szoftver nem a találmány maga (hanem az *általán megvalósított eljárás* vagy készülék) a szabadalmi oltalom megtagadása teljességgel alaptalan és érthetetlen lenne. Ez szerencsére a gyakorlatban

⁵² A két fogalom elválasztásához ld. Pfeiffer. 581.

nem is fordul elő gyakran: az ESZH 1986-os Vicom, majd Koch&Sterzel döntéseivel gyakorlatilag megnyitotta az utat az ilyen jellegű találmányok előtt.

b) A műszaki jelleg problémája és az Európai Szabadalmi Hivatal esetjoga

Az előzőekben már megvilágítottuk, hogy honnan „eredhet”⁵³ a műszaki jelleg feltétele. (Vagy abból a követelményből, hogy a szabadalmi bejelentésben a szabadalmat a technika valamely területére be kell sorolni, vagy az újdonság feltételéből, amelyet a technika állásával való összehasonlítás alapján lehet teljesíteni, illetve indirekt módon abból a tényből, hogy a felsorolt kivételek egyike sem műszaki jellegű.)

Az a követelmény, hogy egy szabadalomnak műszaki jelleget kell felmutatni, nem csak a számítógéppel megvalósított találmányokat terheli, hanem minden egyéb találmányt is, ha azonban egy csavarokkal vagy pneumatikus szerkezettel működtetett gépről van szó, ennek megléte sokkal nyilvánvalóbb.⁵⁴

A számítógép integrált áramköröket tartalmaz, tehát műszaki jelleggel – minden kétséget kizáróan - rendelkezik. A kérdés csupán az, hogy a számítógép ezen tulajdonsága *önmagában* elegendő-e ahhoz, hogy az *egész találmánynak* technikai jelleget kölcsönözzön, vagy ezen a technikai hatáson kívül szükség van valamilyen járulékos hatásra, amelyet a találmány a technika területén kifejt?

Ha pedig a műszaki jelleg feltételét az újdonság részének tekintjük (azért új a találmány, mert nem tartozik a technika állásához), felmerül a kérdés, hogy annak, ami a találmányban új, amire a szabadalmi oltalmat igénylik, a technika mely területén kell megvalósulnia? Az újdonság csak klasszikus műszaki területen merülhet fel, vagy akár a szoftverfejlesztés területén is? Ha a szoftverfejlesztés területére is tartozhat az újdonság, akkor a technika területére tartozik minden találmány, aminek bejelentésében szerepel egy gép, a számítógép?

⁵³ Azért használunk idézőjelet, mert a technikai hozzájárulás feltétele az európai szabadalmi rendszerben sokszor csupán egy „berögzült” szokásnak tűnik. Olyan tradíciónak, amelynek anyagi jogi alapja nincs, amelynek tartalma többször változott, és amelynek meghatározása évtizedek óta heves viták tárgya. Lásd pl.: Bakels/Hugenholtz: ”The primary reason to stick to a requirement of „technical character” so rigidly appears to be that such requirement has always existed, at least in Europe.” Úgy tűnik, hogy az elsődleges ok a technikai jelleg követelményéhez való merev ragaszkodásra az, hogy ez a követelmény mindig is létezett, legalábbis Európában.

⁵⁴ A tudomány fejlődése során más területeken is megkérdőjeleződött a technika területéhez való tartozás szükségessége, így például a biotechnológiai találmányok, a mikroorganizmusok esetében.

Ezen kérdések a nemzeti szabadalmi hivatalokat és az ESZH-t a 80-as évek elejétől foglalkoztatták. Az alábbiakban bemutatjuk, hogy milyen felfogást képviselt a Hivatal a műszaki hozzájárulás kapcsán, és hogy az utóbbi évtizedekben ez hogyan változott.

Az ESZH Tanácsa (Board of Appeal) a **VICOM**-ügyben⁵⁵ ismerte el először, hogy egy számítógéppel megvalósított találmány is mutathat fel technikai jellemzőket, ezért bizonyos feltételek fennállása esetén szabadalmazható. Ebben az ügyben a bejelentés tárgya egy digitális képfeldolgozó rendszer volt, amely egy új matematikai algoritmust használt fel, és ezáltal lecsökkentette a korábban szükséges számítógépi energiát. A Kamara kifejtette, hogy ha a szabadalmi igényt egy műszaki eljárásra vonatkozóan nyújtják be, amelyben az adott matematikai algoritmust használják, akkor ez nem jelenti azt, hogy a bejelentés az algoritmusra vonatkozik, kizárólag e minőségében, még akkor sem, ha ez adja a találmány újdonságát. Másrészt, ha a találmány célja egy technikai eljárás szabályozása (mint a hardver energiafogyasztása), akkor hiába hajtja ezt végre egy számítógépi program, a bejelentés nem esik a „számítógépi program kizárólag e minőségében“ kategóriájába. Ez a döntés tehát korrigálta az ESZE logikátlan szabályrendszerét, és megengedte, hogy olyan találmányok is szabadalmi oltalomban részesüljenek, amelyek esetében a feltalálói tevékenység a szoftver megalkotásában merül ki, azonban a szoftver funkcióját az ESZE-ben megengedett körben fejtik ki. (Tehát a hardverre, a számítógép műszaki részére is hatással van.) Ekkor alakult ki a számítógéppel *megvalósított* találmány fogalma, amely azt foglalja magában, hogy az alapul fekvő műszaki probléma megoldásához számítógépet használnak fel.

Még nyilvánvalóbb példa arra, hogy a számítógépi program csupán technikai probléma áthidalására szolgál, és csak megoldási eszköz, az 1987-es **Koch & Sterzel**⁵⁶ döntés. Ebben az ügyben a szabadalmi bejelentés tárgya egy olyan röntgenberendezés volt, amelyben egy számítógépi program számította ki a röntgensugarak által elérendő terület optimális paramétereit. A döntés indokolásában a Kamara kijelentette, hogy ha a számítógépi program egy teljesen hétköznapi számítógép működését koordinálja oly módon, hogy annak műszakilag megváltoztatja a funkcióját (tehát ez esetben egy röntgengép részévé teszi), az egység egésze, amely magában foglalja a programot és az általa irányított szerkezetet, szabadalmazható lehet. Ebben a döntésben alapozta meg a Kamara az ún. teljességszemléletet⁵⁷, amely értelmében az ESZE nem tiltja olyan találmányok

⁵⁵ Computer-related invention/VICOM T 208/84

⁵⁶ X-Ray Apparatus/Koch & Sterzel: T 26/86

⁵⁷ Lásd Pila 176. o.

szabadalmazását, amelyek műszaki és nem műszaki jellemzőket egyaránt tartalmaznak. Az arról való döntés során, hogy az adott bejelentés a „számítógépi programra kizárólag e minőségében” vonatkozik-e, nem szükséges a találmány műszaki és nem műszaki jellemzőit mérlegre tenni. Ha a bejelentésben meghatározott találmány technikai eszközt (jelen esetben egy röntgengépet) használ, és egy műszaki problémát old meg, akkor szabadalmazhatónak kell tekinteni, feltéve, hogy teljesíti a három anyagi jogi feltételt. Tehát a találmányra mint egészre kell tekinteni, és így kell az újdonság, feltalálói tevékenység és ipari alkalmazhatóság fennállását vizsgálni.

A német szövetségi legfelsőbb bíróság (Bundesgerichtshof, a továbbiakban BGH) is ezt a szemléletet követte korai joggyakorlatában, amelyet „Tauchcomputer”⁵⁸ (Búvárszámítógép) című döntésével alapozott meg. Ebben kifejtette: „Olyan találmányok esetében, amelyek technikai természetű tulajdonságokat nem technikai természetű tulajdonságokkal ötvöznek, a feltalálói tevékenység megítélése során a nem technikai [esetleges számítógépi, matematikai] teljesítményt is figyelembe kell venni. A találmány tárgyát nem szabad darabokra szedni és aztán a feltalálói tevékenységet, tehát az egyértelműséget a találmánynak csak arra a részére vonatkozóan vizsgálni, amelyek technikai tulajdonságokkal rendelkeznek.”

Az ESZH a kilencvenes évek elején kezdett egy jóval liberálisabb álláspontra elmozdulni, ennek mérföldköve volt az 1994-es **General-purpose management system/SOHEI**-döntés. A találmány ebben az esetben kizárólag egy számítógépi programból állt, amely különböző menedzsment-rendszereket kombinált. Újdonsága abban rejlett, hogy a felhasználói interfész lehetővé tette, hogy a felhasználó egyszerre különböző menedzsment területeken mozogjon, adjon utasításokat és kapjon információkat, egy, a képernyőn elhelyezett „átcsúsztató fül” segítségével. Ezen döntés Indokolásában a Tanács már elegendőnek tartotta, hogy műszaki jellegű cselekményeket is el kellett végezni, műszaki tényezőket is figyelembe kellett venni⁵⁹ a tényleges kódolás előtt ahhoz, hogy a program futtatható legyen. Problematikusnak tűnik, hogy a menedzsment tevékenységek egyértelműen a szellemi tevékenység kategóriájába tartoznak (vagy az üzleti eljárásokéba) tehát az Egyezményben a szabadalmazhatóság alól kivett tárgykörök közé. Az ESZH álláspontja szerint azonban egy olyan képernyő-elrendezés kifejlesztése, amely könnyebbé teszi egy menedzsment-rendszer alkalmazását, műszaki probléma, amelynek megoldásáért szabadalom jár.

⁵⁸ GRUR 1992. 430. o.

⁵⁹ A „technical consideration” kifejezés magyarra való lefordítása nehézkes.

Ugyanerre a következtetésre jutott a Kamara a **Queuing system / PETERSON**⁶⁰ ügyben, amelyben egy olyan találmányra adott meg szabadalmat, amely egy, több kiszolgálási ponttal rendelkező vásárlási rendszert foglalt magában és a vásárlók sorszámát határozta meg. A következő sorszám meghatározása egy kiszolgálási pontnál egyértelműen üzleti eljárás, de a Kamara szerint ezek a nem műszaki jellemzők elválaszthatatlan módon kapcsolódtak az azokat megvalósító műszaki jellemzőkhöz (tehát a számítógép által végrehajtott eljáráshoz), és ezáltal, összességükben szemlélve feltalálói lépést valósítanak meg.

A 90-es évek végén azonban a Kamara mérőföldkőnek számító döntésében változtatta meg korábbi gyakorlatát, és kimondta, hogy olyan számítógépi találmányok, amelyek nem műszaki problémát oldanak meg (mint az előző két ügyben) és amelyek a hardverre kizárólag a normális működés során keletkező elektronikai hatásokat fejtik ki, nem szabadalmazhatóak. Ez a műszaki hozzájárulás elmélete, amelyet az ESZH a **Computerprodukt/IBM**⁶¹ ügyben fejtett ki. Ebben a döntésben – a fentebb tárgyalt két döntéssel ellentétesen - a Kamara kimondta, hogy műszaki hozzájárulás szükséges ahhoz, hogy a számítógépi program elkerülje az 52. cikk (3) bekezdése szerinti tilalmat. Ez a műszaki hozzájárulás nem érhető el önmagukban azokkal a fizikai változásokkal, amelyek a hardveren a szoftver működése következtében rendeltetésszerűen bekövetkeznek. A szoftver akkor nyújt műszaki hozzájárulást, ha a programparancsok végrehajtása *járulékos* műszaki hatást eredményez. Az Indokolásban adott példák: a memória igénybevételének csökkentése, a sebesség gyorsítása, a biztonság növelése (ennek technikai besorolása kérdéses), egy operációs rendszer konfigurálása, a felhasználói interfész irányítása.

Ez a döntés azért is nagy jelentőségű, mert az ESZH Jogorvoslati Kamarája kimondta, hogy szabadalmi oltalom nemcsak számítógépi eljárásra, vagy egy programozott számítógépre szerezhető, hanem magára a számítógépi programra, „per se” (önmagában⁶² vagy hordozón) is, ha annak a számítógépen való futtatása a járulékos műszaki hatást kifejti. Így gyakorlatilag felülírta az ESZE 52. cikkének (2) bekezdését, amely a számítógépi programokat a védelemből kizárta, és lehetővé tette, hogy egy számítógépi program (ha ugyanazt a hatást fejt ki, mint egy egyébként szabadalmazható eljárás vagy programozott számítógép) önmagában is szabadalmazható legyen.

⁶⁰ Queuing system / PETERSON 1002/92

⁶¹ GRUR Int. 1999 1053. o.

⁶² Az önmagában álló számítógépi program például az Internetről letölthető szoftver.

Az ESZH következő, nagy jelentőségű döntése a két évvel későbbi, **Improved Pention Benefits System/PBS Parnership**⁶³. Ebben a döntésben a műszaki hozzájárulás teljesen új szemléletével találkozhatunk. Az Indokolásban ugyanis kifejtésre kerül, hogy egy számítógépes rendszer, amelyet egy meghatározott célra megfelelően programoztak, találmánynak minősül az ESZE 52. cikkének (1) bekezdése alapján, akkor is, ha ez a cél gazdasági vagy üzleti. (Természetesen azonban csak akkor, ha egyébként teljesíti az újdonság, feltalálói lépés és az ipari alkalmazhatóság hármass feltételét.) Tehát üzleti eljárások és algoritmusok is lehetnek a találmány tárgyai, ha számítógép segítségével valósítják meg őket, és a megvalósítás módja újszerű.

Ebben a döntésben technikai kamara már nem követelt meg semmilyen járulékos, a hardverre vagy más készülékre kifejtett technikai hatást, hanem a számítógépes rendszer alkalmazását önmagában elegendőnek tekintette a technikai hozzájárulás meglétéhez.

A bejelentés tárgya azonban mégsem részesült szabadalmi oltalomban. A feltalálói lépéssel kapcsolatban ugyanis a technikai kamara kifejtette, hogy annak egy számítógéppel megvalósított találmány esetén olyannak kell lennie, amely egy szoftverfejlesztő szakember számára nem egyértelmű. Az adott nyugdíjszámítási rendszer újdonsága viszont nem az informatikai fejlesztésben, hanem az üzleti modell kialakításában rejlett, ezért szabadalmi oltalmat nem kaphatott.

Az Európai Szabadalmi Hivatal ebben a döntésben kétfajta műszaki hozzájárulásról beszélt. Az elsőt az anyagi jogi feltételek vizsgálata előtt kell megvizsgálni, ennek lényege az, hogy a találmány egészében műszaki jellegű-e, tehát használ-e valamilyen gépet vagy gépi eljárást a találmány céljának megvalósításához. Ezt a feltételt egy számítógéppel megvalósított találmány mindig teljesíti. A második műszaki hozzájárulás feltétele a feltalálói lépés megítéléskor kerül előtérbe. Ekkor az a kérdés, hogy a megoldandó probléma, vagy a probléma megoldásának módja műszaki jellegű-e. Ebben az ügyben a megoldandó probléma nem volt műszaki jellegű, a megoldás pedig hiába járt számítógép alkalmazásával, nem hordozott magában újdonságot.

A legutóbbi, nagy visszhangot kiváltó döntés az „**Automatic auction method/HITACHI**”⁶⁴ ügy volt. Ebben az ügyben a szabadalmi bejelentés tárgya egy ún. holland rendszerű aukciós eljárás volt, amelyet automatizált rendszerben, egy számítógépi hálózat segítségével hajtottak végre. A kérelmet a Hivatal elutasította, mert a szükséges feltalálói lépés hiányzott, a műszaki

⁶³ T 931/95 lásd: GRUR Int. 2002. 87. o. „Steuerung eines Pensionssystems“

⁶⁴ T 0258/03

hozzájárulást azonban a szerver-számítógép és a kliens-számítógép együttes alkalmazása miatt adottnak tekintette.

Ebből a döntésből világossá vált, hogy a technikai jelleget megalapozza a számítógép használata, tehát a Computer program product/IBM ügyben kifejtett álláspontját a bíróság a továbbiakban nem tartja mértékadónak. Ez a felfogás ahhoz a végkövetkeztetéshez vezethet, hogy „egy számítógépi program a szabadalmi jog értelmében technikai jellegű, mert a programparancsok végrehajtásakor fizikai változásokat (különböző be- kikapcsolási állapotot és az ezzel együtt járó energiafogyasztást) idéz elő a hardveren.“⁶⁵

Ennek a felfogásnak az lenne a következménye, hogy a találmány fogalmában foglalt műszaki jelleg feltételét minden olyan esetben teljesítettnek kellene tekinteni, amikor az oltalmat egy olyan műszaki eljárásra igénylik, amely pl. egy üzleti módszert valósít meg, de számítógépi hálózat alkalmazásával.

Ezzel a rendkívül tág értelmezéssel kapcsolatban azonban hangsúlyozni kell, hogy egy számítógépi program (és ezzel együtt hardver) alkalmazása csupán a műszaki jelleget kölcsönzi a bejelentésben foglalt terméknek vagy eljárásnak, a három anyagi jogi feltételt továbbra is teljesíteni kell. A feltalálói lépés bizonyítása pedig problémákat okozhat: csak olyan számítógépi programra adható szabadalom, amely a szoftverfejlesztő számára új, innovatív megoldást tartalmaz.

Az Automatic auction method/HITACHI-ügyben is a feltalálói lépés hiánya vezetett bejelentés elutasításához: jelen esetben mind a szóban forgó aukciós eljárás (árlejtés), mind számítógépi megvalósításának módja ismert volt a szakemberek előtt. Csak azért, mert egyiket a másik útján valósították meg, úgymond keresztezték őket, az eredmény még nem vált újjá és nem tartalmazott feltalálói lépést. Az egyetlen újdonság, amit a bejelentés tartalmazott, hogy az ajánlatokat úgy értékelte, hogy az nem függött attól, hogy melyik felhasználónak milyen sáv szélességű (tehát milyen gyors) az internetes kapcsolata.

Wolfgang Tauchert, aki a német szabadalmi hivatalnak azt az osztályát vezette, amely adatfeldolgozással és információátvitellel foglalkozik, egy tanulmányában már 1999-ben azt írja, hogy „az évente az adatfeldolgozás területén beérkező, kb. 1500 bejelentésből csak kb. 5-10 százalékot utasítanak el a műszaki jelleg hiánya miatt.“⁶⁶

A műszaki jelleg követelménye tehát az idők során átalakult: ma már egyértelmű, hogy egy számítógépet magában foglaló találmány műszaki jellegű, ez az előkérdés a bejelentés

⁶⁵ Wiebe, Andreas/Heidinger, Roman: Ende der Technizitätsdebatte zu programmbezogenen Lehren? In: GRUR 2006 S 178. o.

⁶⁶ Tauchert, Wolfgang: Patentschutz für Computerprogramme: Sachstand und neue Entwicklungen. In: GRUR 1999. 831. o.

vizsgálata során többé nem merül fel. A műszaki jelleg követelménye ma már inkább azt jelenti, hogy egy nem műszaki (hanem pl. üzleti) probléma megoldása esetén a számítógép alkalmazása és a számítógépi programmal való megoldás önmagában nem teljesíti a feltalálói lépés követelményét, ahhoz az szükséges, hogy az adott megoldás egy számítógépi programozó számára ne legyen nyilvánvaló.

Ez a megközelítés véleményünk szerint a helyes irány, ugyanis a „szoftverszabadalmakkal” kapcsolatos negatív hozzáállás valószínűleg leginkább annak köszönhető, hogy a szabadalmi hivatalok a feltalálói lépés követelményét sok esetben nem vizsgálták megfelelően, és olyan közhelyszerű megoldásoknak adtak szabadalmi védelmet, mint az USA-ban az Amazon egykattintásos vásárlási módszere.⁶⁷ Ennek a követelménynek a megfelelő alkalmazása ahhoz vezetne, hogy számítógépi területen kifejezetten nehéz lenne szabadalmat szerezni, hiszen ebben az iparágban a fejlesztések inkább egymásra épülnek és olyan kis lépésekben történnek, amelyek önmagukban legtöbbször nem minősülnek feltalálói lépésnek.⁶⁸

c) Az ESZH jelenleg hatályos irányelvei

A Szabadalmi Hivatalok irányelvei eredetileg a munkatársak számára íródnak, de a nyilvánosság számára is fontos információkat tartalmaznak arról, hogy mely feltételek teljesítése esetén lehet egy találmány szabadalmazható.

Az ESZH irányelveinek a számítógépes találmányokkal kapcsolatos fejezetében megismétli az IBM döntésekben foglaltakat, és kötelezővé teszi olyan járulékos technikai hatás nyújtását, amely túlmegy a szoftver és a hardver normális működése során keletkező fizikai kölcsönhatáson.⁶⁹ Ez a további műszaki hatás azonban tartozhat a technika álláshoz, tehát nem kell a szakember számára újnak lennie. Az ESZH által felhozott területek, ahol a számítógépi program a járulékos hatást kifejtheti: egy ipari eljárás ellenőrzése, a számítógép belső működése, a számítógép interfészeinek működése a program hatására, ha a program az elvégzett eljárás hatékonyságát vagy biztonságát érinti, vagy egy kommunikációs eljárásban megváltoztatja a közvetített adatok mennyiségét.

⁶⁷ Amelyről egyébként egy szabadalombitörési eljárásban kimondta a másodfokú bíróság, hogy súlyos kételyek merülnek fel érvényességét tekintve. In: Haase 3. o.

⁶⁸ Hilty/Geiger 628. o.

⁶⁹ EPO Guidelines 2007. Part C 2.3.6. Programs for Computers

A műszaki hatást a T 769/92-es döntés (SOHEI) alapján az Irányelvek megadottnak tekintik akkor is, ha a találmány megalkotásakor műszaki körülményeket vettek figyelembe, amennyiben ezek tükröződnek a találmány tárgyában.

Az Irányelvek előírják, hogy az elsődleges értelemben vett műszaki jelleg vizsgálata után (amelynek minden számítógépi találmány eleget tesz, hiszen megvalósításához számítógépet, tehát egy elektromos áramot használó készüléket alkalmaznak) át kell térni az újdonság és a feltalálói lépés követelményének vizsgálatára. A feltalálói lépés vizsgálata során meg kell állapítani, hogy fennáll-e egy műszaki probléma, amelyet a találmány megoldott. (Ez hiányzott a Hitachi-ügyben) Ez a megoldás (akkor is, ha nem műszaki jellegű) képezi a találmány hozzájárulását a technika állásához.

Az ESZH irányelvei és fentiekben ismertetett gyakorlata alapján azt állapíthatjuk meg, hogy a műszaki jelleg a következő négy módon mutatható fel: 1) a megoldandó problémában (Koch&Sterzel) 2) a megoldás módjában (Queuing system / PETERSON 3) a megoldás által elért műszaki hatásokban (VICOM, IBM ügyek), és 4) azokban a műszaki körülményekben és megfontolásokban, műszaki tudásban, amely szükséges volt ahhoz, hogy a számítógépi programot megvalósíthassák (SOHEI).

Ehhez csak annyit fűzünk hozzá, hogy egy szabadalmi ügyvivők és ügyvédek által jegyzett cikk⁷⁰ szerint a legtöbb számítógéppel megvalósított találmány esetében lehetséges olyan szabadalmi bejelentést és igénypontokat kidolgozni, amely a műszaki hozzájárulást valamelyik fent említett módon megvalósítja.

d) A műszaki hozzájárulás mítoszána kritikája

A műszaki hozzájárulás mítoszána „kitervelője”,⁷¹ maga az ESZH igyekszik lerombolni döntéseivel az utóbbi két-három évben. A Hitachi-döntés fényében úgy tűnik, hogy az ESZH rádöbbsent: az eddigiekben is meglehetősen önkényesen⁷² alkalmazott műszaki jelleg feltételére nincs szükség. Minden találmány, amelyhez alkalmaznak számítógépet, technikai jellegű, de ettől még korántsem új vagy valósít meg feltalálói lépést. A döntés következménye az lehet, hogy ezentúl minden esetben, ha az elért eredmény, vagy az annak megvalósításához vezető folyamat új, és feltalálói lépésen alapul, akkor a szabadalom nem tagadható meg a

⁷⁰ Basinski és mások 6. o.

⁷¹ Annak szükségességét maga jelentette ki az IBM döntésekben.

⁷² Lásd pl. Bakels/Hugenholtz: „More than two decades of software patent case law have demonstrated that this criterion draws a rather arbitrary line.” Több mint két évtizednyi szoftverszabadalmi gyakorlat demonstrálja, hogy ez a kritérium inkább önkényes alapon működik.

homályos „technikai jelleg”-re való hivatkozással, amelyet egyébként a Hivatal maga sem alkalmazott konzekvensen.

Összegzésként azt mondhatjuk, hogy a műszaki hozzájárulás feltétele – mai értelmében – kiüresedett, és csupán az ESZH liberális szabadalom-megadási gyakorlatára szolgál. Ezt bizonyítja például a 2003-ban megadott, T 0928/03 számú szabadalom, amelyet a Jogorvoslati Tanács kifejezetten szabadalomból kizárt tárgykörben, egy számítógépi játékokra adott meg, és amelyben a program műszaki jellege felülírta az ESZE rendelkezését, miszerint játékokra kizárólag ebben a minőségükben nem szereszhető szabadalom.

A műszaki jelleg jelentése kérdéses, és úgy tűnik, mintha csak azért ragaszkodna hozzá a jogalkotók és szerzők nagy része, mert európai szabadalmi jogi hagyományának része, a három anyagi jogi feltétel mellett mindig ott „lebegett”.⁷³

Véleményünk szerint le kellene mondani a műszaki jelleg követelményéről. Nem nehéz belátni a fentiek alapján, hogy „ez a fogalom túlságosan kétértelmű ahhoz, hogy ez határozza meg, hogy mi szabadalmazható, és mi nem.”⁷⁴

A műszaki jelleg elvetése egyrészt történhetne oly módon, hogy az ESZH a müncheni egyezmény betűjét betartva nem ad szabadalmat olyan találmányoknak, amelyek kizárólag a számítógépi programra vonatkoznak, és semmilyen összeköttetésben nem állnak egy másik géppel, illetve a számítógép hardverére sem fejtenek ki semmilyen hatást. (Pl. fordítóprogramok, gazdasági eljárások, vírusirtás, kódfejtés stb.) Azok a találmányok, amelyekben a számítógépi program csupán a megvalósítás eszköze, egyértelműen a technika valamely más területére tartoznak, és nem csupán számítógépi programok.

Az ESZE 52. cikkének (3) és (4) bekezdésének pontos betartásával nem lenne szükség olyan homályos magyarázatokra, mint a műszaki jelleg, hiszen egyértelműen csak olyan találmányok részesülhetnének szabadalmi védelemben, amelyekben a számítógépi program funkciója kívül esik az 52. cikk (2) bekezdésében meghatározott területeken. Így például számítógépi játékok, üzleti eljárások stb. semmilyen esetben nem kaphatnának szabadalmi oltalmat.

A másik megoldás, hogy a műszaki jelleget nem valamely egzakt természettudományos szempontból⁷⁵ közelítjük meg (csak akkor találmány a találmány, ha a fizika, a biológia, a

⁷³ Egy olyan cikk, amelynek szerzői nagyrészt nem európaiak, így fogalmaz: „A hagyományak megfelelően Európában a találmánynak műszaki jelleget kell felmutatnia.” Basinski és mások 47. o.

⁷⁴ Hilty/Geiger 623. o.

⁷⁵ Az Európában uralkodó nézet szerint a műszaki valamilyen formában természettudományosat jelent. A német szövetségi legfelsőbb bíróság „Rote Taube” (Piros galamb) című döntésében következőképpen határozta meg a szabadalmazható találmány definícióját: „uralom alá hajtható természeti erők közvetlen igénybevételével járó megtervezett cselekvés, amely egy ok-okozatilag előre látható eredmény eléréshez vezet”. Lásd: BGH GRUR

kémia törvényszerűségei működtetik) hanem abból a szempontból, hogy mi a technika szerepe a mai társadalomban, mit tekintünk *ma* technikának és melyek azok a technikai területek, amelyek gazdasági és társadalmi szerepe ma a legjelentősebb.

Ha véleményünk szerint a jog szerepe az, hogy a társadalomban egymásnak feszülő érdekeket kiegyenlítse (különösen a magánjogé), akkor figyelembe kell vennünk a társadalom és a tudomány alapvető változásait, amikor azt ítéljük meg, hogy a hatályos jog hasznos, megfelelő-e. Különösen igaz ez egy olyan területre, mint a szellemi alkotások joga, ahol a társadalomban végbemenő tudományos-technikai-esztétikai változások leggyorsabban éreztetik hatásukat.

Az a felfogás, amely erről a fejlődésről nem kíván tudomást venni, amely egy olyan feltételhez akarja kötni a számítógépi programok szabadalmazhatóságát, amelyről maga sem tudja, hogy konkrétan micsoda⁷⁶ és amely súlyos jogbizonytalansághoz vezetett, nem veszi figyelembe a technikai fejlődést (és ezáltal össztársadalmi szempontokat), hanem csupán a maga gazdasági érdekével törődik.

Érdekes párhuzamot von Ralph Nack⁷⁷ a vegyészeti találmányok szabadalmazhatóságával kapcsolatos, Németországban 120-130 évvel ezelőtt dúló vitával.⁷⁸ Szerinte, ha az akkori dokumentumok nem gót betűvel lennének írva, az ember azt gondolhatná, hogy a jelenlegi vitában született szövegeket olvas. A német festékipar abban az időszakban jelentős növekedésnek indult, nem kis mértékben a vezető brit technológia ingyenes átvételének köszönhetően. (Németországban az Angliában szabadalmazott eljárások nem élveztek jogi oltalmat.) A parlamenti vita során az egyik későbbi vegyipari konszern alapítója a következő érveket hozta fel a vegyipari találmányok szabadalmazhatóságának általános tilalma mellett: „a vegyiparban a találmány általában egy ötletből áll, aminek a kivitelezése okoz nagy nehézségeket. A találmány maga ritkán okoz nagy költségeket, sokkal inkább a kivitelezés. A vegyipar területén a találmányokat gyakran többen egyidőben hozzák létre, egyszerre lógnak

1969, 672. A BGH 2000-ben a Logikverifikation c. döntésében feladta a természeti erők „közvetlen” igénybevételeinek követelményét és kimondta, hogy a technológia fogalma nem statikus jellegű, hanem folyamatosan változik. Lásd: BGH GRUR 2000, 498.

⁷⁶ Pl. az Európai Bizottság, amely a későbbiekben tárgyalandó Irányelv kapcsán kodifikálta volna a műszaki hozzájárulás feltételét, anélkül, hogy megmagyarázta volna azt, arra jutott, hogy ezt a fogalmat majd a jövőbeni joggyakorlat kialakítja. (Mintha eddig stabilan kialakította volna...) http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/indprop/02-32.htm

⁷⁷ Nack, Ralph: Neue Gedanken zur Patentierbarkeit von computerimplementierten Erfindungen. Bedenken gegen Softwarepatente – ein déja vu? In: GRUR Int. 2004, 771-776. a továbbiakban: Nack

⁷⁸ Egy másik találmány a gyógyászati anyagok szabadalmi védelméről 100 éve folytatott vitával von párhuzamot. Lásd: Basinski, Erwin / Beaumont, de Michel / Betten, Jürgen/ Correa, Jose Antonio Faria/ Freischem, Stephan / Laurie, Ronald S. / Miyakasa, Mishihiro / Tan, Yoshikazu / Vischer, Fernand de: Patentschutz für computer-softwarebezogene Erfindungen. In: Gewerblicher Rechtschutz und Urheberrecht, a továbbiakban: GRUR Int. 2007, 44. o. a továbbiakban: Basinski és mások

a levegőben.⁷⁹A vegyészeti találmányokat egyesek „hasznossági“, „gyakorlati alkalmazhatósági“ szempontok alapján kívánták elhatárolni a nem szabadalmazható vegyészeti eljárásoktól. Példának hozták fel a klorid feltalálását, amely önmagában „mint anyag“ nem szabadalmazható, azonban mint altató, tehát „alkalmazott anyag“ szabadalmazható lenne.⁸⁰Az érvelés nagyon hasonlít a műszaki jelleg erőltetett alkalmazásához, és utólag nem is értjük, hogyan érhetette el az akkori ipari lobb, hogy a szabadalom tárgyai közül kizárják „a vegyipari úton létrehozott anyagokat“. A vegyipar ezt persze hamar megbánta, de kilencven évig kellett várnia arra, míg ezek az anyagok is szabadalmazhatóvá váltak.⁸¹

Ha tehát fel kívánjuk használni a műszaki jelleg elavult feltételét valamire, akkor használjuk azt arra, hogy kimondjuk: manapság a technika leggyorsabban fejlődő, legvirágzóbb ága az informatika, tehát egyértelmű, hogy a számítógépi programozás a technikához tartozik, és egyértelmű, hogy a számítógépi program technikai. Ha egy számítógépi találmány új és innovatív, tehát egy képzett programozó számára az azt működtető szoftver nem egyértelmű, akkor legyen szabadalmazható. Az, hogy ez megtörténik-e, kizárólag politikai döntés. Az azt megelőző politikai vitában pedig a „műszaki jelleg“ egy annyira homályos fogalom, amely mindkét szembenálló érdekcsoport számára kedvezően felhasználható.

2) Szabadalmi oltalom a számítógépi programok számára (kizárólag e minőségükben)?

Ezen a ponton meg kell jegyeznünk, hogy az előző fejezetben olyan találmányokról beszéltünk, amelyeket számítógép (és számítógépi program) segítségével valósítottak meg, ebben a fejezetben viszont arról lesz szó, hogy a számítógépi program önmagában, mindenféle egyéb szerkezet (hardver) vagy műszaki cél, előny (pl. egy gép gyorsítása, hibaszázalékának csökkentése stb.) nélkül – akár egy üzleti eljárás vagy egy számítógépi játék - szabadalmazható kellene-e hogy legyen.

Véleményünk szerint az ESZE 52. cikkének (3) bekezdésében foglalt „as such“ (kizárólag e minőségükben) kizárás főleg a fenti esetre vonatkozik, azonban a jelenlegi jogi helyzet azokat a számítógépi programokat sem tekinti szabadalmazhatónak, amelyek a kizárt szabadalmi tárgyakon kívüli területen működnek. Ezek a szoftverek nem számítógépi játékok, nem szövegszerkesztők, nem üzleti eljárások stb. mégsem szabadalmazhatóak. Ezt a felfogást

⁷⁹ Nack 775. o.

⁸⁰ u.o.

⁸¹ u. o. 776. o.

azonban az ESZH nem tartja magára nézve kötelezőnek, és – véleményünk szerint helyesen – szabadalmat biztosított olyan találmányoknak is, mint pl. az adattömörítés, amely kizárólag egy számítógépi program, azonban az általa elvégzett tevékenység nem tartozik a tiltott tárgyak közé.

Az alábbiakban több szempont alapján megkíséreljük bemutatni, mely előnyei illetve hátrányai lennének, ha a számítógépi programok önmagukban szabadalmaztathatóak lennének. Mivel a számítógépi programalkotásokat jelenleg a szerzői jog védi, ezért az elemzés során a szerzői és a szabadalmi jog (a jelenlegi és az esetleges jövőbeli –kiegészítő - védelmi rendszer) jellemzőit hasonlítjuk össze, a tudományos ésszerűség, a gazdasági szereplők (elsősorban a kis- és középvállalatok) és a társadalom egésze szempontjából.

Mivel Európában nem létezik egységes szabadalmi jogi szabályozás (bár a közösségi szabadalom kodifikálása folyamatosan napirenden van)⁸² az alábbiakban ismertetett szabadalmi anyagi és eljárási szabályok bemutatásánál az ESZE-t és a magyar jogszabályokat vesszük figyelembe.

a) Inkább irodalmi mű-e a szoftver, mint találmány?

Az irodalmi műként való besorolás rendszertani és gyakorlati problémákat is felvet: a programnyelvek, amelyek ezen „irodalmi művekhez” alapul szolgálnak, más nyelvekkel ellentétben nem rendelkeznek nyelvtannal vagy szókészlettel. Nem az emberi agynak tervezték őket, és a legtöbb esetben (a forráskód esetében mindig) érthetetlenek is az emberi agy számára. Ezek a művek nem rendelkeznek esztétikai tartalommal sem, hiszen funkcióorientált algoritmusok, és „nyelvi megfogalmazásuk” (amely a tárgykód esetében kizárólag két számjegyből, egyből és nullából áll) egy probléma megoldását szolgálja. Ezzel az érvel szembe állítható, hogy egy építészeti terv, vagy egy tudományos mű (pl. matematikai sejtés levezetése) sem bír esztétikai tartalommal, és a laikus számára érthetetlen jelekből áll, azonban mégis a szerzői jog védi.

⁸² 2007 októberében a portugál elnökség javaslatot tett egy szabadalmi bíróság felállítására, amely javaslat nagymértékben a korábban elutasított Európai Szabadalmi Perekkkel kapcsolatos Egyezményre [European Patent Litigation Agreement (EPLA)] épült. 2008-ban felvetődött a fordítógépek használatának ötlete a nyelvi probléma megoldására, amely a közösségi szabadalom létrejöttének jelentős akadályát képezi. A vállalkezési és ipari biztos, Günter Verheugen 2008 májusában az Európai Szabadalmi Fórumon kijelentette, hogy az EU-nak sürgősen szüksége van a közösségi szabadalomra.

A szoftverek azonban papírra leírt jelként nem tudják funkciójukat megvalósítani, csak ha a programozó egy gépbe betáplálja ezeket a jeleket. Ezután viszont már semmit nem kell tennie, hiszen a program „magától működik”. Ez utóbbi tulajdonság miatt gondolják sokan,⁸³ hogy a szabadalmi jog, amely a probléma megoldását (az eljárássá vagy terméké alakított ötletet), és nem annak leírását, konkrét megvalósítási formáját védi, rendszertanilag sokkal inkább alkalmas ezeknek a tisztán funkcióorientált megoldásoknak a védelmére.

Meg kell említenünk azt a szempontot is, hogy az irodalmi műként való besorolás a szoftvereknek 70 éves védelmi időt biztosít, mint ahogyan egy regény vagy egy vers számára. A szabadalmi oltalom ezzel szemben maximum 20 évig tart, amely jóval racionálisabb időtartam az informatikai iparágban, ráadásul a találmány azonnal közkinccsé válik, amint a fenntartási díjat a jogosult nem fizeti tovább.⁸⁴

Ezzel az érveléssel szemben felhozható, hogy a hosszú szerzői jogi oltalom, ha a mű iránt nincs kereslet, gyakorlatilag nem jelent semmit. Azon szoftverek szerzői jogi oltalma, amelyek pár hónap után már nem keresettek, mert megjelent a piacon egy náluk jobb, csak nagyon rövid ideig aktív.

b) Eljárásjogi és gazdasági szempontok

A szoftveriparban⁸⁵ jelentős számú kis- és középvállalat valamint egyéni fejlesztő számára a szerzői jogi védelem mellett szól egyértelműen, hogy az újdonságkutatás nélkül, költségmentesen, a mű keletkezésének pillanatában jön létre, míg a szabadalmi oltalom hosszú vizsgálati eljárást (újdonságkutatást és a bejelentő kérésére érdemi vizsgálatot) követően és ellenérték fejében szerezhető meg.⁸⁶ Európában – pl. az USA-val összehasonlítva – a szabadalmi oltalom rendkívül drága, nagyrészt a fordítási költségek miatt. Bár a Londoni Egyezmény (Az Európai Szabadalmi Egyezmény 65. cikkének alkalmazásáról szóló

⁸³ pl. zB. Mellulis, Klaus-J.: Zur Patentfähigkeit von Programmen für Datenverarbeitungsanlagen in: GRUR 1998. 843. o., Tauchert több cikkében, Haase doktori disszertációjában.

⁸⁴ Annak ellenére, hogy az operációs rendszerek területén majdhogynem minden évben új fejlesztés kerül a piacra, vannak olyan területek, mint például az adatkódolás, ahol a hosszabb ideig tartó védelem szükséges lehet. Így pl. a „DES”-t (Data Encryption Standard) 1977-ben fejlesztették ki, és a mai napig használatban van.

⁸⁵ Bessen tanulmányában megállapítja, hogy „a” szoftveripar, „mint olyan” gyakorlatilag nem létezik, sokkal inkább egy nagyon sokszínű iparág, egy emberből álló vállalatokkal és multinacionális konglomerátumokkal. In: Bakels/Hugenholz 17. o.

⁸⁶ A költségvonzat országról országra változik, Magyarországon nem annyira költséges, de az európai szabadalmat főleg prosperáló nagyvállalatok engedhetik meg maguknak.

Egyezmény)⁸⁷, amely az európai szabadalom fordítási költségeinek csökkentését célozza, 2008. május 1.-én hatályba lépett, az európai szabadalom megszerzésének költségei még mindig vállalhatatlanul magasak a legtöbb – nem multinacionális – cég számára.

A fejlesztőket az is különösen hátrányosan érintheti, hogy a szabadalmi bejelentéseket a legkorábbi elsőbbség napjától (ami általában a bejelentés napja) számított 18 hónapon belül nyilvánosságra hozzák. Ettől a nyilvánosságra hozataltól számítva még további hónapokig tarthat, ameddig az oltalmat a szabadalmi hivatal megadja. Természetesen a bejelentő ebben az időszakban is védelemben részesül (ún. ideiglenes védelem), de az esetleges bitorlóval szemben lefolytatandó bírósági eljárás anyagi vonzatai és egyéb terhei elrettenthetik az érintetteket, különös tekintettel arra, hogy a szoftverek nagy részének esetében az „innovációs intervallum” (ameddig az adott találmányt a piacon nem képes meghaladni másik találmány) átlagosan két év⁸⁸, tehát mire a szabadalmi oltalmat a bejelentő megkapná, lehet, hogy a szoftver már „ki is ment a divatból”.

A szerzői jognak ebből a szempontból nagy előnye, hogy a forráskód titokban tartását egyáltalán nem tiltja. Ezzel a piaci szereplők élnek is, megakadályozva azt, hogy bárki más fejleszthessen az általuk létrehozott szoftvert alapul véve: így „természetes” monopolhelyzetet hozva létre és lassítva az innovációt.

A szerzői jog kivételes esetben lehetőséget biztosít arra, hogy a felhasználó a programot „felfejtse”, azaz dekompilálja és megismerje az alapul fekvő forráskódot.⁸⁹ Erre csak akkor van lehetőség, ha a jogszerűen megszerzett program egy másikkal együtt nem használható, és a kód visszafejtése valamilyen mértékben szükséges a programok együttes használhatóságához. Így ha az együttes működéshez szükséges információ nem könnyen hozzáférhető a szoftver felhasználására jogosult vagy megbízottja számára, akkor a

⁸⁷ A ratifikáló államok elfogadják, hogy a szabadalmi bejelentésnek az ő országukban való érvényességéhez elegendő azt angol, francia és német nyelven benyújtani.

⁸⁸ Haase 97. o.

⁸⁹ Dekompilálásra, azaz a szoftvernek a bináris kódból a forráskódba való visszafejtésére csak a szerzői jogi törvényben meghatározott szűk körben, az interoperabilitás érdekében van lehetőség:

60. § (1) A szerző engedélye nem szükséges a kód olyan többszörözéséhez vagy fordításához [a jog a kód fordításának nevezi a dekompilálást], amely elengedhetetlen az önállóan megalkotott szoftvernek más szoftverekkel való együttes működtetéséhez szükséges információ megszerzése érdekében, feltéve, hogy

a) e felhasználási cselekményeket a jogszerű felhasználó vagy a szoftver példányának felhasználására jogosult más személy, vagy az ő megbízottjuk végzi;

b) az együttes működtetéshez szükséges információ az a) pontban említett személyek számára nem vált könnyen hozzáférhetővé;

c) e felhasználási cselekmények a szoftvernek azokra a részeire korlátozódnak, amelyek az együttes működtetés biztosításához szükségesek.

szoftvernek azt a részét, amely feltétlenül szükséges az együttműködtetéshez, dekompilálhatja.

Végrehajtási szempontból a szabadalmi jog annyiban előnyösebb, mint a szerzői jog, hogy szabadalomtörzési ügyekben mindig a Fővárosi Bíróság jár el, három hivatásos bíróból álló tanácsban, akik közül két tag felsőfokú műszaki vagy ezzel egyenértékű szakképesítéssel kell, hogy rendelkezzen. Egy informatikában jártas bíró részvétele kedvező lehet a szabadalmasnak egy szabadalmi perben, de ezen kívül a szerzői és szabadalmi végrehajtási szabályok a főbb pontokban hasonló szabályozást tartalmaznak (pl. ideiglenes intézkedés, bizonyításra kötelezés)

c) Az újdonságkutatás problémája – megoldás: a forráskód nyilvánosságra hozatala?

A szerzői jogi rendszerben tehát titokban marad a forráskód (az open source szoftverek kivételével), de ennek nyilvánosságra hozatala a szabadalmi jog keretében is okoz problémákat. A programozó több, különféle programnyelvet használhat a program megalkotásához, azonban ezek nem szerepelhetnek a szabadalmi bejelentésben, hisz az csak egy ember számára érthető nyelven történhet⁹⁰ Ennek következtében az eddig megadott, számítógéppel megvalósított találmányok esetében is hiányzik a forráskód a szabadalom leírásából, ami ahhoz vezet, hogy ezen a területen a technika állása a szabadalmi hivatalokban egyszerűen nincs dokumentálva.

Ha egy programozó kutatni szeretne⁹¹ a szabadalmi hivatal adatbázisában azzal kapcsolatban, hogy lenne-e esélye egy meghatározott találmányt szabadalmaztatni, nem találna semmilyen forráskódban megadott referenciát, csak kódos eljárási leírásokat, hiszen forráskódot nem lehet leírásként beadni, a szabadalmi ügyvivők körében pedig régóta uralkodó álláspont szerint egy jó leírással már eddig is szabadalmazhatóak voltak a számítógépi programok.

Ennek a helyzetnek a felszámolására születtek olyan javaslatok,⁹² melyek szerint a forráskód közzétételét a számítógéppel megvalósított találmányok esetében kötelezővé kellene tenni. Ezen szerzők véleménye szerint ennek megoldásnak számtalan előnye lennének: „a program

⁹⁰ EPO Guidelines. Part C. 4. 15

⁹¹ A feltételezés merőben elméleti, hiszen közvélemény-kutatások egyértelművé teszik, hogy a szabadalmi hivatalok adatbázisait alapvetően jogi, és nem technikai-műszaki kutatásra használják, és hogy a szoftvercégek nem tekintenek úgy ezekre az adatbázisokra, mint lehetséges forrásokra. In: Blind, Edler, Nack & Straus, 94.-95. o.

⁹² Weyand/Haase 203. o.

hibáit a nyilvános programszöveg miatt egyszerűbb lenne felismerni és elhárítani”⁹³, a programok rugalmasabbak és más programokkal könnyebben összeilleszthetők lennének és megkönnyítenék a jogsértések felkutatását és bebizonyítását is. A programozók használhatnák a nyilvános forráskódokat újabb ötletek generálására és ez a megoldás kielégítené az Open-Source-Mozgalom igényeit is.

Egy tekintélyes német szabadalmi bíró tollából származó cikk⁹⁴ azonban arra hívja fel a figyelmet, hogy a forráskódok nyilvánosságra hozatalához a szabadalmi hivataloknak olyan specifikációs és regisztrációs rendszert kellene biztosítaniuk, amely minden lehetséges programnyelvet magában foglal, illetve olyan informatikusokat kellene munkába állítaniuk (vagy a meglévőket átképezni), akik minden jelenleg létező programnyelven megírt programot képesek megírni.

Ez a hivatalok számára olyan aránytalanul nagy költséget jelentene, amelyre nincsenek felkészülve. A tanulmány rávilágít, hogy a bejelentések elintézéshez szükséges idő jelentősen megnövekedne, egy bejelentés több száz oldalra rúghatna a forráskódban megadott dokumentáció miatt, és egy számítógépi találmánnyal kapcsolatos bejelentés elintézésének időtartama messze meghaladná a többi területen benyújtott bejelentéséket.⁹⁵

d) Szabadalmi oltalom – a tudás monopóliuma?

A számítógépes szabadalmak ellenzőinek⁹⁶ legfőbb érve, hogy a szabadalmi oltalom lehetővé tételével a tudás monopolizálhatóvá válik. Ez az állítás különféle aspektusokból támadható.

⁹³ uo. 201. o.

⁹⁴ Tauchert, Wolfgang: Nochmals: Anforderungen an einen Patentschutz für Computerprogramme in: GRUR 2004. 922. o. Tauchert a Bundespatentgericht 23. szenátusának elnöklő bírója.

⁹⁵ Ráadásul, ha a számítógépi programok szabadalmazhatóak lennének, (akár a forráskód kötelező közzététele nélkül is) az valószínűleg önmagában akkora rohamot jelentene a szabadalmi hivatalok számára, hogy a bejelentések ésszerű időben való feldolgozása önmagában problémákat okozna. Az USA-ban a State Street Bank-döntés után (amely utat nyitott az üzleti eljárások szabadalmi oltalmának) ugrásszerűen megnőtt a szoftverszabadalmi bejelentések száma. Mivel az U.S.P.T.O. erre nem volt felkészülve, és az elintézetlen ügyek száma egyre nőtt, szakértő, alapos vizsgálat hiányában sorra adott meg szabadalmakat olyan találmányoknak, amelyek valamely materiális feltételt nem teljesítették. Egyes szerzők utóbb erre vezették vissza a szabadalmi rendszer 90-es évek végi krízisét az USA-ban. Lásd: Hart, Holmes & Reid, Bakels/Hugenholtz

⁹⁶ Elsősorban az egész világra kiterjedő open-source mozgalom, amely nagyrészt megalapozatlan félelmek minden lehetséges fórumon való artikulálásával érte el, hogy megbukjon a Bizottság irányelvtervezete a számítógéppel megvalósított találmányokkal kapcsolatban. Fő petíciójukat lásd: <http://petition.eurolinux.org>, www.ft-informatik.de/docs/protokolle/md2000/softwarepatent.pdf

Először, a legfontosabb ellenérv az, hogy absztrakt, általános ötletek nem élvezhetnek szabadalmi oltalmat, találmány mindig csak egy számítógépi programnak egy eljárásban vagy termékben történő, konkrét, ipari vagy gazdasági célt szolgáló alkalmazása lehet. Ebből következően, szabadalombitorlás csak akkor valósulhat meg, ha ennek a meghatározott, szabadalmazott kombinációnak *egyidejűleg minden elemét ugyanolyan módon*, vagy majdnem ugyanolyan módon utánozza valaki, mint ahogyan az a találmány leírásában szerepel. A szabadalom jogosultja csak akkor léphet fel a bitorlóval szemben, ha az a találmányleírásban meghatározott gyakorlati hatást az összes, abban leírt ismertetőjegy alkalmazásával éri el.

Ha a találmánynak csak egy részét, vagy a mögötte meghúzódó ötletet használja fel valaki, akkor az nem szabadalombitorlás vagy engedélyköteles tevékenység, hanem csupán a szabadalmi rendszer kutatást és fejlesztést támogató jellegének kihasználása, amely előírja, hogy a szabadalmi leírásokat nyilvánosságra kell hozni, a technika támogatásának érdekében.

Másodszor, fontos ellenérv az, hogy a nyilvánosság számára intézményesen is biztosított a lehetőség, hogy a szabadalom megadására irányuló eljárás során felszólaljon⁹⁷ arra vonatkozóan, hogy a találmány, illetve annak bejelentése nem felel meg az e törvényben meghatározott valamely szabadalmazhatósági feltételnek. Ezt a találmány nyilvánosságra hozatalától számított 9 hónapon belül bárki megteheti és kifogásolhatja, hogy a találmány nem felel meg az ESZE 52. vagy 57. cikkében meghatározott formai követelményeknek, hogy a szabadalom-leírás nem tárja fel olyan mértékben a találmányt, hogy az a szakember számára megvalósítható, illetve hogy a szabadalom tartalma túlmegy a bejelentés tartalmán vagy arra már korábban szabadalmat adtak. Ennek a felszólalásnak a díja 670 euró európai szabadalom esetén.

A szabadalom megadását követően a megsemmisítési eljárásban⁹⁸ a szabadalmi oltalom teljes időtartama alatt a szabadalom megsemmisítését kérheti bárki, aki szerint a szabadalom pl. nem felel meg az alaki vagy az anyagi szabadalmazhatósági feltételeknek, illetve kérheti a megsemmisítést az a feltaláló is, aki szerint az ő találmányát valaki más szabadalmaztatta. Az európai szabadalom esetében csak a feltalálót illeti meg ez a jog, ő kérheti a szabadalom

⁹⁷ Szab. Tv. 71. §, illetve ESZE 99. cikk

⁹⁸ Szab. Tv. 80. §., utalva a 42. §-ra, miszerint:

- (1) A szabadalmat - keletkezésére visszaható hatállyal - meg kell semmisíteni, ha
- a) a szabadalom tárgya nem felelt meg a 6. § (1) bekezdésének a) pontjában meghatározott feltételeknek; [ezek a materiális feltételek: újdonság, feltalálói tevékenység és ipari alkalmazhatóság, valamint az alaki feltételek pl. a szabadalomból kizárt tárgyak]
 - b) a leírás nem tárja fel a törvényben előírt módon és részletességgel [60. § (1) bek.] a találmányt;
 - c) a szabadalom tárgya bővebb annál, mint amit az elismert bejelentési napon benyújtott, illetve - megosztás esetén - a megosztott bejelentésben feltártak;
 - d) a szabadalmat nem annak adták meg, akit az a törvény szerint megillet.

megsemmisítését vagy korlátozását. Ez az eljárás 450 euróba kerül az ESZH előtt. Mindkét összegre azt mondhatjuk, hogy nem akkora, hogy egy vállalatnak ne érne meg jobban, mint szerinte jogtalan licencdíjakat fizetni.

Problematikus a szabadalmi oltalom keletkezésének időpontjára visszaható hatályú megsemmisítés, ha a számítógéppel megvalósított találmány hasznosítására jogot adó licenc-szerződés a program továbbfejlesztésére is jogot adott. Ebben az esetben az engedélyes által kifejlesztett program sem részesülhet védelemben, illetve kéteyek merülhetnek fel a termék „jogi tisztaságára” vonatkozóan is.

Harmadik ellenérvként a szabadalmi jog korlátait kell megemlítenünk. Mint ahogyan a szerzői jogban, a szabadalmi jogban is megengedettek bizonyos magánszférába tartozó cselekmények, amelyek nem szolgálják gazdasági haszon elérését.⁹⁹

A jogosult kizárólagos jogát a szabadalmi jog is korlátozza, és egyértelmű továbbfejlesztési lehetőséget biztosít az open source programozók számára, ameddig tevékenységük ingyenes.¹⁰⁰

A szabadalmi jog korlátai közé tartozik az előhasználati jog is, amely azt illeti meg, aki az elsőbbség napja (tehát gyakorlatilag a találmány bejelentése) előtt már jóhiszeműen hasznosította a találmány tárgyát (ez a hasznosítás gazdasági tevékenységre is kiterjedhet), vagy annak érdekében komoly előkészületet tett.¹⁰¹ A törvény tehát kimondja, hogy azt, aki hamarabb kezdte el az adott terméket vagy eljárást hasznosítani, védelemben kell részesíteni, ami annyiban áll, hogy a megadott szabadalom rá nézve hatálytalan, tehát a találmányt gazdasági tevékenysége érdekében továbbra is használhatja.

Ez a jogintézmény gyakorlatilag az újdonságkutatás során elkövetett hibát orvosolja, hiszen ha a találmányt már a bejelentés előtt forgalmazták, az utóbb egyértelművé teszi, hogy az a bejelentés napján az nem volt új. Az előhasználati jog intézménye tehát kioltja azon kis cégek félelmeit, amelyek attól tartanak, hogy tőkeerős cégek általuk már használt és forgalomba hozott módszereket szabadalmaztathatnának, majd pedig ellenük szabadalombitorlási

⁹⁹ Szab. Tv. 19. § (6) A kizárólagos hasznosítási jog nem terjed ki

a) a magánhasználat céljából végzett, illetve a gazdasági tevékenység körén kívül eső cselekményekre;

b) a találmány tárgyával kapcsolatos kísérleti célú cselekményekre, ideértve a találmány tárgyát képező termék vagy a találmány tárgyát képező eljárással előállított termék forgalomba hozatalának engedélyezéséhez szükséges kísérleteket és vizsgálatokat;

¹⁰⁰ Mivel az egész mozgalom lényege a „share, don't sale” alapelvben rejlik, ezért valószínűtlen, hogy a programozók nagy részének az egyes programokra meghatározott felhasználói környezetben megadott szabadalmi oltalom problémákat okozna.

¹⁰¹ Szab. tv. 21. §

eljárásokat indítanának. Ha ezek a – már ismert módszerek – át is jutnának az újdonságkutatás tesztjén, és a szabadalmat a hivatal megadná, azok a cégek, amelyek a módszert korábban már használták, erre ezt követően is jogosultak lennének. Ehhez azonban hozzá kell tennünk, hogy ezek a cégek csak a változatlan formában történő további használatra lennének jogosultak, a programot tovább nem fejleszthetnék.

A szabadalmi jog korlátain kívül az irodalomban sokan foglalkoznak¹⁰² a kényszerengedélyek intézményével is, amelyek szintén lehetőséget biztosítanak a jogosult akaratától független felhasználásra. A kényszerengedély azt jelenti, hogy a bíróság kérelemre a szabadalmas döntésétől függetlenül engedélyt ad a szabadalom hasznosítására.

Ezen engedélyeknek két fajtája van: a kényszerengedély a hasznosítás elmulasztása miatt és a kényszerengedély a szabadalmak függősége miatt.¹⁰³ Számunkra utóbbi az érdekes, hiszen ez biztosítana lehetőséget a szabadalommal nem rendelkező számítógépes cégek, szakemberek számára, hogy olyan esetekben, amikor a szabadalmas a licencia adását megtagadja, mégis hozzáférhessenek az érintett találmányhoz. Egyes szerzők véleménye¹⁰⁴ szerint a szabadalmi jognak ez a tulajdonsága nagyon kedvező a számítógépi programok esetében, és eloszthatja a kisvállalkozások félelmeit, amelyek szükség esetén bármely Microsoft, Intel vagy IBM licenchez hozzáférhetnének. Arra is felhívják a figyelmet, hogy a szerzői jogban nem létezik ilyen jogintézmény, tehát ha a jogosult művének felhasználására nem akar szerződést kötni, akkor őt erre a bíróság nem kötelezheti.¹⁰⁵

Ehhez az érveléshez hozzá kell tenni, hogy a kényszerengedély megszerzése nem kifejezetten egyszerű: a kényszerengedélyt a gátló szabadalom hasznosítására a bíróság csak akkor adja meg, ha a függő szabadalom szerinti találmány számottevő gazdasági jelentőségű műszaki előrelépést jelent a gátló szabadalom szerinti találmányhoz viszonyítva. A számottevő gazdasági jelentőség bíróság előtti bizonyítása problémát okozhat kis- és középvállalkozások számára.

¹⁰² Hart, Holmes & Reid, Bakels/Hughenoltz, Ghidini/Arezzo (lásd Bibliográfia)

¹⁰³ Szab. Tv. 31.-32. §§

¹⁰⁴ Elsősorban a kényszerengedélyek intézménye miatt egyértelműen a szabadalmi oltalom mellett teszi le a voksát Ghidini és Arezzo.

¹⁰⁵ A gyakorlatban azonban a nagy informatikai cégek abban érdekeltek, hogy minél több licencszerződést kössenek és minél több licenccdíjat szedjenek be, így nem valószínű, hogy szabadalmukat arra használnák fel, hogy másokat a találmány felhasználásából kizárjanak.

A fentieken kívül igazolnia kell a kényszerengedélyt kérőnek, hogy a szabadalmas megfelelő feltételek mellett, ésszerű időn belül sem volt hajlandó önként engedélyt adni a találmány hasznosítására, továbbá, hogy a találmányt kellő terjedelemben hasznosítani tudja. Ezzel a feltétellel az a probléma, hogy a szabadalmas valószínűleg hajlandó önként engedélyt adni, azonban olyan magas díjakat ajánlana, amely a másik félnek nem lenne elfogadható. (Ezt a problémát a versenyjog az erőfölénnyel való visszaélés formájában szabályozza.) A kényszerengedély azonban csak arra az esetre vonatkozik, amikor a szabadalmas *egyáltalán nem* hajlandó engedélyt adni, ez pedig a gyakorlatban nem fordul sűrűn elő.

Mindezekon felül pedig kényszerengedély csak olyan hasznosításra adható, amely túlnyomórészt a belföldi kereslet kielégítéséhez szükséges. Számítógépi programok esetén a folyamatosan változó kereslet és a rendkívül sokszínű és különböző igényű felhasználói kör miatt gyakorlatilag lehetetlen megállapítani, hogy mi a belföldi kereslet terjedelme, valamint, hogy az adott függő szabadalom ennek kielégítéséhez szükséges-e.

A kényszerengedélyek rendszere tehát elviekben megnyitja a lehetőséget a jogosult akaratától független felhasználás előtt, azonban olyan feltételrendszerrel van „körülbástyázva”, hogy tömeges alkalmazása nem várható. Alternatívaként veti fel Hilty és Geiger a szerzői jogban létező szabad felhasználásokkal párhuzamot vonva, hogy a „szoftverszabadalom” jogosultja legyen a törvény erejével kötelezve arra, hogy mindenkinek, aki azt kéri, megadja a licenciát, és csak a törvényben meghatározott összegű méltányos díjazást követelhesen.

e) Európai versenyképesség: a kis- és középvállalatok perspektívája

A szoftverpiacot a világon nem az európai cégek dominálják: legalábbis a privát felhasználók személyi számítógépén leggyakrabban használt programok (pl. operációs rendszerek, zenelejátszás, szövegszerkesztés) területén. Az informatikai iparágban azok a cégek, amelyeknek tulajdonosai európaiak, túlnyomórészt kis- és középvállalatok,¹⁰⁶ amelyek pl. hálózati rendszereket vagy gazdasági szoftvereket (pl. kormányzati, oktatási, pénzügyi célokra) fejlesztenek. Az európai jogalkotónak tehát elsősorban azt kell szem előtt tartania, hogy az európai kis- és középvállalatok számára mely jogi rezsim a kedvezőbb.

Ennek megállapításához – tisztán közgazdasági szempontból – az az egy kérdés bír jelentőséggel, hogy az ösztönzés, amelyet a találmány egyrészt nyilvánosságra hozatala útján

¹⁰⁶ Ld. Pl. Fotinopoulos 6. pont

a piac többi szereplőjének, másrészt pedig magának a feltalálónak jelent, megéri-e azt az időleges monopóliumot és ezáltal a verseny torzulását, amivel a szabadalom megadása jár.

A versenyre gyakorolt torzító hatással kapcsolatban azonban meg kell jegyezni, hogy a szabadalmas nem határozhatja meg kénye-kedve szerint a licencia-feltételeket, mert az EU-ban részletes versenyjogi szabályok rendezik ezeket a megállapodásokat. Ezek¹⁰⁷ kizárják, hogy a szabadalmas monopolhelyzetével visszaéljen és tisztességtelen feltételeket szabjon üzletfeleinek.

A szabadalom pozitív hatási közül először azt kell kiemelnünk, hogy pénzügyi szempontból kedvező a vállalat számára. Ezen vállalatok számára a pozitív pénzügyi mérleg létfontosságú annak érdekében, hogy hitelekhez juthassanak és fejlesztéseiket finanszírozni tudják. A szabadalom értéke ebből a szempontból abban rejlik, hogy tőkésíthető, tehát a vállalat saját tőkéjének részeként aktívaként elkönnyvelhető.

A szabadalom emellett abban is segítheti a kisvállalatokat, hogy befektetőket találjanak, hiszen azt mutatja, hogy a vállalkozás innovatív és eséllyel indul pályázatokon vagy közbeszerzéseken.

USA-beli tapasztalatok azt is mutatják, hogy szabadalombitorlási eljárásokat manapság inkább kisvállalatok folytatnak nagyvállalatok ellen, hogy megvédjék saját érdekeiket. Érdekes adat, hogy az amerikai egyetemek által beszedett licencdíjak egymilliárd dolláros összege az IBM ilyen téren szerzett nyereségének felel meg.¹⁰⁸

Ha a vállalatok a szabadalmi rendszer működéséről és a szabadalmi adatbázis felhasználásáról több információval rendelkeznének, nem csak az válna lehetővé számukra, hogy saját termékeiket szabadalmazhassák, és ezáltal náluk jóval tőkeerősebb vállalatok ellen felléphessenek, vagy pedig ezek licenciáért a sajátjukat felajánlhassák, hanem az is, hogy a korábban nyilvánosságra hozott találmányokat megismerjék és azokat saját termékeik fejlesztéséhez felhasználják. Az a tény, hogy a számítógéppel megvalósított találmányokra megadott európai szabadalmak kb. háromnegyede nem európai cégektől származik¹⁰⁹, nem csak azért áll fenn, mert ezek a cégek könnyedén meg tudják fizetni a magas eljárási költségeket, hanem azért is, mert az európai vállalatok döntéshelyzetben lévő vezetői általában azt sem tudják, hogy az általuk kifejlesztett programra vagy számítógépre esetleg szabadalmi oltalmat szerezhetnének.

¹⁰⁷ Például a Bizottság 2659/2000/EK rendelete a Szerződés 81. cikk (3) bekezdésének a kutatási és fejlesztési megállapodások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról vagy a Bizottság 772/2004/EK rendelete a Szerződés 81. cikk (3) bekezdésének a technológia-átadási megállapodások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról

¹⁰⁸ Basinski és mások 11. o.

¹⁰⁹ Heidinger, 57. o.

Figyelembe kell azonban venni, hogy ezek a vállalatok csekély számú munkaerővel bírnak, ami azt jelenti, hogy a szabadalmi eljárás lefolytatásának megszervezése vagy valamely munkatárs „kreatív” munkaidejének jelentős lecsökkenésével járna, vagy pedig kiterjedt jogi segítséget igényelne, amelynek költségvonzata jelentős terhet róna egy ilyen méretű vállalatra.

Egyes szerzők¹¹⁰ arra hívják fel a figyelmet, hogy ha a szabadalmi védelem a számítógépi programok esetében megengedett lenne és elterjedtté válna, valószínű, hogy tőkeerős cégek nagy szabadalmi portfóliókat alakítanának ki (mint ahogyan tették ezt az USA-ban) és megnőne annak az esélye, hogy a kis- és középvállalatok tudtukon kívül sértenék meg valakinek a szabadalmát. Ennek véleményünk szerint nem annyira nagy az esélye, tekintve, hogy ehhez a szabadalmaztatott találmánynak és funkciójának teljes lemásolására lenne szükség, ráadásul az interneten rengeteg, triviálisnak és tévesen megadottnak tekintett szabadalom nagy dokumentációval bír.¹¹¹ (Természetesen figyelembe kell venni, hogy ezek a dokumentációk a programozók számára legfontosabb adatot, azaz a forráskódot nem tartalmazzák.) Ezekkel a szabadalmakkal kapcsolatosan természetesen problémaként felmerül, hogy hiába egyértelmű, ha azokat a jogszabállyal ellentétesen adták meg, a megsemmisítési eljárás idő- és költségvonzatát senki nem vállalja fel szívesen (ha egyáltalán tudnak az érdekeltek arról, hogy ez a lehetőségük fennáll).

Összegzés

A fentiekben kifejtettek alapján látható, hogy a szabadalmi rendszer is számos lehetőséget biztosít az ellenszolgáltatás nélküli felhasználásra, tehát a tudás monopolizálásról nem beszélhetünk.

Véleményünk szerint a számítógépes játékok, az emberi agy által is elvégezhető szellemi tevékenységeket végző programok (például hibafelismerés, szövegszerkesztés) és az üzleti szoftverek esetében kérdéses, hogy szükség van-e szabadalmi oltalomra, illetve hogy az több kárt okozna-e, mint hasznot.

Olyan szoftverek esetében viszont, amelyek egy programozási kihívást oldanak meg más területen, nem előnyös, hogy a szabadalmi oltalom megtagadható csupán azért, mert az

¹¹⁰ pl. Bakels/Hughenoltz 23. o. , Hilty/Geiger 634. o.

¹¹¹ Például az ESZH számítógépi szabadalmakkal kapcsolatos döntéseiből kivonatok olvashatók a Foundation for a Free Information Infrastructure honlapján „European Software Patent Horror Gallery” címmel. Ha ennél komolyabb és széleskörűbb információkra vágunk, akkor természetesen az ep.espacenet.com oldalon kulcsszavak, feltalálók vagy szervezetek nevének megadásával könnyen kereshetünk szabadalmak teljes szövegére és a hozzájuk csatolt rajzokra is.

oltalmat a szoftverre kizárólag ebben a minőségében igénylik. Az ESZH azzal, hogy a „szoftvertermékeket” (adathordozón tárolt számítógépi programokat) a számítógéppel megvalósított találmányok egyik kategóriájaként ismerte el,¹¹² nyilvánvalóvá tette, hogy van lehetőség arra, hogy számítógépi programra - kizárólag ebben a minőségében - szabadalmat adjon meg. Ezzel a felfogással csak egyetérteni lehet, bár az továbbra is problematikus, hogy ez a szabadalmazási gyakorlat az ESZE 52. cikkének (3) bekezdésével ellentétesen történik.

Elemzésünkéből viszont az is levonható konzekvenciaként, hogy a szoftverpiac egyes szereplői egyáltalán nem tartanak igényt szabadalmi védelemre. A kis- és középvállalkozásokkal kapcsolatos közvélemény-kutatások¹¹³ azt bizonyítják, hogy a szabadalmi védelem körükben nem túl népszerű – bár nem is tudnak róla túl sokat.¹¹⁴

Mivel a szerzői jog nem nyújt védelmet a koncepció, csupán a megvalósítás módja/formája számára, rendkívül eredeti és nagy munkaigényes számítógépi alkotások esetén megérheti a létrehozónak a szabadalmi védelem, hiszen az a tartalmi másolás ellen is véd, nem úgy, mint a szerzői jog.

A két védelmi rendszer összehasonlításának eredményeként azt állapíthatjuk meg, hogy a szerzői jog a számítógépi programok nagy többségének védelmére kielégítőnek látszik. Bár rendszertanilag kérdéses a számítógépi programok irodalmi műként való besorolása, és problematikus lehet a hetven éves védelmi idő is, mégis úgy tűnik, hogy az érintett jogosultak és a szabad-szoftver-mozgalom igényeit kielégíti.

A számítógépi iparág azonban kellően sokszínű¹¹⁵ ahhoz, hogy rendelkezzen olyan nagyméretű piaci szereplőkkel,¹¹⁶ akik számára a végrehajthatóság és a „tartalomvédelem” fent említett előnye miatt sokkal kedvezőbb lenne a szabadalmi védelem. Az általuk kifejtett

¹¹² Computerprodukt/IBM

¹¹³ . Pl. a német gazdasági minisztérium megbízásából: Lutterbeck, Gehring & Horns: Sicherheit in der Informationstechnologie und Patentschutz für Software-Produkte – Ein Widerspruch? www.sicherheit-im-internet.de/download/BMWi_Gutachten_englisch.pdf, Blind, Edler, Nack & Straus: Mikro- und Macroökonomische Implikationen der Patentierbarkeit von Softwerinnovationen. 2001, www.bmwi.de/Homepage/download/technologie/Softwarepatentstudie.pdf, a brit kormány megbízásából: Should Patents be granted for Computer Software or Ways of Doing Business? 2001, www.patent.gov.uk/about/consultations/conclusions.htm

¹¹⁴ Sokan abban a tévedésben élnek, hogy semmilyen találmányra nem lehet szabadalmat szerezni, amit számítógépi úton valósítottak meg. Lásd pl.: Heideinger, Roman: Patent Protection of Software in Europe. Medien und Recht International 2004, 57. o.

¹¹⁵ Ld. Bakels/Hugenholtz 15. o.

¹¹⁶ Ezeket tömöríti például a Business Software Alliance, amely a későbbiekben tárgyalandó irányelvjavaslat jelentős támogatója volt.

lobbytevékenység folyamatos nyomást jelent a jogalkotókra európai uniós és nemzeti szinten egyaránt, ami azt eredményezi, hogy a „szoftverszabaddalmi kérdés” újra és újra felmerül.¹¹⁷

IV. Az Európai Bizottság füstbe ment terve: az irányelvjavaslat a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságáról¹¹⁸

1) Az irányelvjavaslat története

Több mint tíz évvel ezelőtt, 1997-ben kezdődött az EU-ban a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságának története, a közösségi szabadalomról és az európai szabadalmi rendszerről szóló zöld könyvvel. Ennek részeként vetődött fel a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságának problémája.

A nyilvános vita utóbbiról már 1999-ben elkezdődött, és 2000-ben a Bizottság az interneten kétlépcsős közvélemény-kutatást¹¹⁹ hirdetett meg, amely a következő kérdésekre koncentrált: fennáll-e egyáltalán harmonizációs igény a tagállamok jogszabályaira és a szabadalmi hivatalok gyakorlatára nézve, és ha igen, mely eszközökkel és milyen szinten kellene ennek a harmonizációnak történnie. A válaszadók között a „szoftver-szabadalmakat” ellenző open-source hívők voltak többségben (feltehetően a lánclevelek nagy számának köszönhetően, amelyben a mozgalom tagjai az internetes közvélemény-kutatásban való részvételre hívtak fel). A támogatók viszont - a Bizottság megfogalmazása szerint - az érintett munkahelyek számát és a befektetések összegét tekintve egyértelmű túlsúlyban voltak.¹²⁰ A Bizottság az előkészítő munkával párhuzamosan reményeket fűzött az ESZE szövegének 2000 novemberi, revíziós konferenciájához is, amelyen előterjesztették az 52. cikk módosítását és a

¹¹⁷ Jelenleg attól tartanak egyes ellenzők, hogy az EU a közösségi szabadalom „ürügyén”, a „hátsó ajtón keresztül” fogja a szoftverszabadalmakat legitimizálni. Ugyanis a közösségi szabadalmakat is az ESZH adná meg, hiszen a javaslat lényege, hogy az EU mint nemzetközi szervezet ratifikálná az Európai Szabadalmi Egyezményt. Az Európai Szabadalmi Bíróság létrehozásának terve is ilyen félelmeket gerjesztett. A szoftverszabadalmak ellenzői attól tartottak, hogy személyi átfedésekre kerülhetne sor a Bíróság tagjai és (a szoftverszabadalmaknak szerintük utat nyitó) ESZH jelenlegi szakemberi között, akik ebben az esetben bírói minőségükben támogatnák a szoftverek szabadalmazhatóságát. Lásd: *Wimmer-Leonhardt, Susanne: Softwarepatente – eine „Never-Ending-Story“*. In: *Wettbewerb in Recht und Praxis* 2007, 275. o.

¹¹⁸ Az eredeti bizottsági javaslat magyar nyelven nem hozzáférhető, csak az Európai Parlament és a Tanács közös állásponjtja. Az eredeti angol cím: 2002/0047 (COD) Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on the patentability of computer-implemented inventions

¹¹⁹ Hart, Holmes & Reid: *The Economic Impact of Patentability of Computer Programs*, 2000
http://europa.eu.int/comm/internal_market/de/indprop/softpatanalyse.htm

¹²⁰ Például az UNICE (Iparosok és munkaadók európai szövetsége), az EICTA (Információ,- kommunikáció,- és fogyasztói elektronikai iparosok európai szervezete) és az Európai Információtechnológiai Szolgáltatók Szervezete

számítógépi programoknak a kizárások közüli törlését.¹²¹ Mivel ez nem következett be, a kodifikációs munka tovább folytatódott.

A Bizottság felkérte a londoni Szellemi Tulajdoni Intézetet, hogy készítsen egy tanulmányt a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságának várható gazdasági hatásairól.¹²² Ez a tanulmány összevetette az akkori és a jövőbeni helyzetet az USA és Japán jogi helyzetével, és arra a következtetésre jutott, hogy „a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatósága az USA-ban hozzájárult a szoftveripar növekedéséhez.”¹²³

A megállapításhoz hozzá kell fűznünk, hogy más tanulmányok¹²⁴ szerint viszont a szabadalmak nagy száma ebben a szektorban a szoftveripar organikus fejlődésének köszönhető, és nem a szabadalmi oltalom lehetőségének.¹²⁵ Fel kell hívnunk a figyelmet arra is, hogy Európában a mai napig nem készült olyan átfogó, empirikus tanulmány, amely arra a következtetésre jutott volna, hogy a szabadalmi oltalomnak ezen a területen¹²⁶ az innovációra *statisztikailag bizonyítottan* jótékony hatása van.¹²⁷

A nagy kutatóintézetek által készített kérdőíves kutatások inkább azt mutatták, hogy bizonyos csoportokon belül a szoftverek szabadalmazhatóságának elfogadottsága magas, míg mások szenvedélyesen ellenzik azt. Így például a támogatók körébe tartoztak a kormányzati szereplők, a jogászok (mindenekelőtt a szabadalmi ügyvivők, akiknek az igénypontok „kacifántos” megfogalmazása, és a „technikai hozzájárulás” követelménye a legtöbb fejtorést okozza) valamint az informatikai ipar nagyméretű szereplői. Elleneztek az ötletet diákok, tudósok, mérnökök és az olyan vállalatok, amelyek nemrégén kezdték meg működésüket.¹²⁸

A holland gazdasági minisztérium - a megbízásából készült, statisztikai alapokon nyugvó tanulmány alapján – kijelentette, hogy nem adható döntő válasz a szoftverek

¹²¹ A Bizottság intézményesen is támogatta a módosítást, mint az a két sürgős teendő egyikét, amelyek szükségesegek voltak az európai szoftverszabadalmakhoz. Lásd: Pila 189. o.

¹²² Hart, Holmes & Reid http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/indprop/studyintro.htm

¹²³ u.o. 5. o.

¹²⁴ Bessen & Hunt

¹²⁵ Ez az érv nem újkeletű: Németországban a 19. század végén a találmányok szabadalmazhatóságáról szóló parlamenti vitában (az első szabadalmi törvény meghozatala előtt) az egyetlen ellenző azzal érvelt, hogy „az ipar virágzása Angliában és Amerikában nem a szabadalmi védelemnek köszönhető; Anglia óriási mértékben rendelkezik nyersanyagokkal. Amerikában azért számosak a találmányok, mert a szükség, és a munkaerő hiánya ezt kikényszerítette.” Nack 774. o.

¹²⁶ Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ez a megállapítás nem csak az informatika területén helytálló. A szabadalmi rendszer egészével kapcsolatban nincs arról statisztikai bizonyíték, hogy az az innovációt ténylegesen ösztönzi. Mivel minden jelentős ipari ország a szabadalmi rendszer mellett döntött, ezért nincs arra gyakorlati példa, hogy milyen a gazdasági verseny és az innovációt igénylő iparágak helyzete egy olyan ipari országban, ahol nem létezik szabadalmi oltalom.

¹²⁷ Az Irányelvvel kapcsolatban számos nemzeti kormány kért fel különböző szervezeteket, hogy készítsenek statisztikai alapokon nyugvó tanulmányokat. Ezek egyike sem hozott a szabadalmak innovációra gyakorolt hatásáról vagy a szektorban a szabadalmazhatóságra való igényről meggyőző eredményt. Lásd a 79. lábjegyzetben felsorolt tanulmányokat.

¹²⁸ Bakels/Hugenholtz 15. o.

szabadalmazhatósága mögött meghúzódó pénzügyi érdekekről, annak a gazdasági versenyre gyakorolt hatásáról, a szabadalmak innovációs értékéről vagy a járulékos szabadalmi oltalomnak a más jogi védelmi eszközök melletti hasznosságáról.¹²⁹

Az Európai Parlament Jogi és Belső Piaci Bizottsága az Amszterdami Egyetem Információs Jogi Intézetét kérte fel, hogy a szoftverek szabadalmazhatóságának jogi vonatkozásairól tanulmányt készítsen. Ezen tanulmány nagyon óvatosan közelíti meg a kérdést, és a szoftveripar diverzitását valamint a meggyőző statisztikák hiányát többször hangsúlyozva¹³⁰ – a jogi háttér széleskörű bemutatása mellett - nem tartalmaz konkrét javaslatot az Európai Parlament számára.

2) A Tervezet lényegi rendelkezései

A Tervezet a következő lényegi elemeket tartalmazta: „a számítógéppel megvalósított találmány” fogalmát, a „műszaki hozzájárulás” fogalmát,¹³¹ ennek megkövetelését a feltalálói tevékenység megítélésekor, és azt a kijelentést, hogy a számítógéppel megvalósított találmányt a technológia területéhez tartozónak kell tekinteni.¹³²

A Tervezet az ESZH jelenlegi gyakorlatának ellentmondva nem tette volna lehetővé, hogy számítógépi termékek (mint például egy CD-n lévő szoftver) szabadalmazhatóak legyenek, kizárólag programozott készülék (apparátus) illetve az ilyen készülék által végzett eljárás, (amelyet szoftver hajt végre) lett volna szabadalmazható.¹³³

Számítógéppel megvalósított találmánynak tekintette az Irányelvjavaslat azokat a találmányokat, amelyek megvalósításához számítógépet, számítógépi hálózatot vagy más programozott berendezést használnak, és a találmánynak van egy vagy több jellemzője, amely teljesen vagy részben számítógépi programmal vagy számítógépi programokkal van megvalósítva.

¹²⁹ Bakels/Hugenholtz 16. o A szerző úgy véli, hogy a szabadalmi rendszerrel kapcsolatos adatok ilyen mértékű hiánya önmagában megoldandó probléma, ezért javasolja az Európai Szabadalmi Observatórium létrehozását, amely nem csak begyűjtené és értékelné az ESZH és a tagállami szabadalmi hivatalok adatait, valamint egyéb statisztikákat, hanem folyamatosan szemmel tartaná a szabadalmi rendszer működését a különböző európai országokban.

¹³⁰ Bakels, Reiner/Hugenholtz, P. Bernt: The patentability of computer programmes. Discussion of European-level legislation in the field of patents for software. European Parliament. Legal Affairs Series. 4. o., 15. o., 17. o.(a továbbiakban: Bakels/Hugenholtz)

¹³¹ 2. cikk a) és b) pontok

¹³² Ennek a kijelentésnek a TRIPS egyezményvel való harmonizáció miatt volt jelentősége, amelynek 27. cikkének 1. bekezdése kimondja, hogy a szabadalmi oltalmat a tagországoknak a technológia minden területén biztosítaniuk kell. A TRIPS és az ESZE konfliktusára e vonatkozásban a későbbiekben még visszatérünk.

¹³³ A Bizottság javaslatának 5. cikke

A műszaki hozzájárulás fogalmát a első Tervezet úgy definiálta, hogy az a technika állásához való hozzájárulás a technika területén, amely a szakember számára nem nyilvánvaló. Ez a meghatározás kifejezetten tautologikusnak tűnik, gyakorlatilag a feltalálói lépés követelményét ismételi meg. A számítógéppel megvalósított találmányokra vonatkoztatva így „fordíthatjuk le” a definíciót: műszaki hozzájárulás a hozzájárulás a számítógép használatával kapcsolatos technika állásához, a számítógépi megvalósítás területén, és amely a szakértő számára nem egyértelmű.

A műszaki jelleg misztikus fogalma ezen kívül még egy helyen megjelent, mégpedig a feltalálói tevékenység megítélésekor, amely feltételt csak akkor tekintette volna a Tervezet teljesítettnek, ha a találmány műszaki hozzájárulást nyújt. Ez azonban semmilyen „extra” feltételt nem tartalmazott volna a számítógépi programokra nézve, és ezt a Tervezet maga is elismeri, amikor a 11. indoklás-bekezdésben kimondja, hogy bár a számítógéppel megvalósított találmányok a technológia területéhez tartoznak, annak érdekében, hogy feltalálói lépést tartalmazzanak, *mint ahogy minden más találmánynak is*, a technika állásához műszaki hozzájárulást kell nyújtaniuk.

Ez a szabály véleményünk szerint annyit jelent, hogy mivel a számítógépi találmányok is a technológiához tartoznak, a számítógépi programozás területén is bekövetkezhet az a feltalálói lépés, ami teljesíti a szabadalmazhatóság egyik materiális feltételét. Ez derül ki egyébként az Improved pension benefits system/PBS Partnership döntésből is, amelyben azt kifogásolja az ESZH, hogy az adott bejelentésben szereplő program a számítógépi programozó számára nyilvánvaló, ezért nem tartalmaz feltalálói lépést.

A Bizottság indoklásában¹³⁴ egyébként hivatkozik is erre a döntésre, és kijelenti, hogy „tekintettel arra, hogy mely számítógéppel megvalósított találmányokról mondható el, hogy rendelkeznek műszaki jelleggel, a nem régi *Controlling pension benefits system* ügyből arra következtethetünk, hogy minden program, amely egy számítógépen fut, definíció szerint technikai (mivel a számítógép egy gép) és ebből következően képes a „találmány” alapvető követelményének megfelelni.”

A műszaki hozzájárulás fogalma az ESZH korábbi gyakorlatában (az IBM ügyekben kifejtettek alapján) azt jelentette, hogy a számítógépi programnak a hardverre, vagy az általa irányított más gépre *fizikai* hatást kellett gyakorolnia. A Tervezet ezzel szemben azt mondta ki, hogy *a számítógépi programnak nem kell fizikai hatást gyakorolnia*, hanem újnak kell lennie, tehát nem tartozhat a technika (ebben az esetben a számítógépi programozás vagy

¹³⁴ 8. oldal

számítógépi hardvertechnika) állásához, vagyis egy átlagos szakember számára ismeretlen, innovatív lépést kell tartalmaznia. Ez a feltétel azonban minden egyes találmányra igaz.

A műszaki hozzájárulás feltétele tehát (ebben a megfogalmazásban) nem jelent semmit, semmilyen plusz feltételt nem fogalmaz meg a számítógéppel megvalósított találmányokra vonatkozóan. Mindössze egy ügyes szófordulat, amely félrevezetheti a témában nem jártas szemlélőt. A Bizottság weboldalán¹³⁵ az irányelvtervezettel kapcsolatban feltett „gyakori kérdések” címszó alatt a technikai jelleg megmagyarázásának hiányával kapcsolatban úgy nyilatkozott, hogy azt majd az esetjog alakítja ki az idők folyamán, ahogyan a technika fejlődik. Ha azonban a jogalkotás kezdeményezője szerint nincs szükség fogalmak pontos meghatározására, mert azt majd kialakítja a jogalkalmazás, akkor miért kell egyáltalán kodifikálni?

Másrészt, ha az irányelvtervezet egy évtizedek óta húzódó, bizonytalan jogi helyzetet volt hivatott tisztázni, akkor elvárható lett volna, hogy annak a fogalomnak, amely a legtöbb félreértéshez és önkényes jogalkalmazáshoz vezetett, tartalmat adjon, vagy pedig európai szinten vesse el azt. Ezzel szemben a javaslat a korábbi homályos jogi helyzet fenntartására törekedett, és a technikai hozzájárulás fogalmának felvételét feltehetően csak azért erőltette, hogy lecsillapítsa az európai szabad szoftver mozgalom köreiben felborzolt kedélyeket és a kis- és középvállalatok félelmeit.

Ez azonban annak ellenére sem sikerült, hogy a Bizottság kifejezetten hangsúlyozta az Indokolásban, hogy: „a műszaki hozzájárulásnak az Irányelvben való előírása gondoskodik arról, hogy üzletvitelre vonatkozó eljárások kizárólag ebben a minőségükben vagy általános, szervezési eljárások ne legyenek szabadalmazthatók, mert ezek a módszerek vagy eljárások nem teljesítik a szigorú követelményeket, valamint a technika állásához viszonyítva nem nyújtanak technikai hozzájárulást.”¹³⁶Érdemes megfigyelni, hogy a szöveg az „önálló” számítógépi programalkotásokat nem említi azon tárgyak között, amelyek szabadalmazthatóságát a „műszaki hozzájárulás” megakadályozná, ami azt jelenti, hogy abban az esetben, ha a számítógépi program innovatív és új, „önmagában” is szabadalmazható lenne. A Bizottság 2002 februárjában közzétett javaslatát óriási ellenszenvvel fogadta a közvélemény¹³⁷, amely részben megalapozott volt, részben azonban az open-source

¹³⁵ http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/indprop/02-32.htm

¹³⁶ A Bizottság javaslatának indokolása, 12. o.

¹³⁷ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság például partizán dokumentumnak nevezte, amelynek hiányoznak az ésszerű gazdasági alapjai, amely elégtelen a társadalmi érdekek és a demokrácia szempontjából, és amely Európát növekvő jogbizonytalanságnak, sőt lehet hogy „jogi káosz” teszi ki. Idézi Pila 180. o.

mozgalom – tényeket többször meghamisító – kampányának volt köszönhető¹³⁸. Az Európai Parlament 2003 szeptemberében, első olvasatban egy nagy mértékben módosított változatot fogadott el¹³⁹, amely az ESZH eddigi gyakorlatának a megtiltását kívánta volna elérni,¹⁴⁰ az adatfeldolgozásra vonatkozó találmányokat teljes egészében kizárta volna a szabadalmi oltalomból, és a műszaki hozzájárulás feltételét az IBM döntéseknek megfelelően, a hardverre kifejtett járulékos hatásként értelmezte.

Az együttdöntési eljárás szabályainak megfelelően a módosított javaslatot a Miniszterek Tanácsa elé terjesztették, amely ezt elutasította, majd 2004 májusában politikai alkudozást követően nyilvánosságra hozta az ún. közös álláspontot,¹⁴¹ amely megtartotta a Parlament korlátozó javaslatainak egy részét, azonban nem olyan mértékben, hogy az a Bizottság eredeti céljait teljesen annullálta volna.

Ez a verzió több, mint egy évig nem került a Parlament napirendjére (kétszer is eltávolították Lengyelország kérésére)¹⁴² majd 2005 márciusában kezdte a Parlament a Tanács javaslatára újra tárgyalni. Szenvedélyes és ellentmondásos vita után (amelyben szokatlan összefogással léptek fel a különböző frakciókba tartozó képviselők, például a németek a liberális FDP vezetésével párttagságra tekintet nélkül lobbiztak az irányelv ellen) a Parlament 2005 júliusában 95 százalékos többséggel elutasította az irányelvtervezetet.

Annak érdekében, hogy megállapíthassuk, helyes volt-e a Parlament döntése, és megalapozott volt-e a szabad szoftver mozgalom kritikája, szükséges a Közös Álláspont végleges szövegének vizsgálata.

3) A Közös Álláspont elemzése

A Közös Álláspont leglényegesebb eltérései a Bizottság javaslatától, hogy törli a Bizottság tervezetének harmadik cikkét, miszerint a számítógéppel megvalósított találmányok a technológia területéhez tartoznak, valamint jelentősen leszűkíti a műszaki hozzájárulás eseteit, mivel kimondja – az ESZH BPS Partnership és Hitachi c. döntéseiben foglaltakkal

¹³⁸ Jó példa erre a Népszabadság 2003. május 7.-i száma, amelyben „Számítástechnikai szervezetek tiltakoznak Brüsszelben” címmel olyan cikk jelent meg, amely szerint a szoftverelemek szabadalmazását lehetővé tevő „törvényjavaslat” miatt aggódnak a magyar kis- és középvállalatok, amelyek jelentős árdrágulástól tartanak, amely ellehetetlené működésüket.

¹³⁹ Parliament Doc. No. A5-0238/2003, 2002/0047 (COD) (24 September 2003)

¹⁴⁰ Nem lett volna elegendő, hogy a találmány újdonságot felmutató elemében keverednek a műszaki és nem műszaki elemek, hanem előbbieknél túlsúlyban kellett volna lenniük.

¹⁴¹ Magyar szövege megtalálható például Hámoriné Gál Éva tanulmányában. (lásd Bibliográfia)

¹⁴² *Hilty, Reto. M./Geiger, Christophe: Patenting Software? A Judicial and Socio-Economic Analysis.* In: IIC 2005, 5. o.

ellentétesen – hogy,¹⁴³ egy számítógéppel megvalósított találmány nem tekinthető műszaki hozzájárulást tartalmazónak csupán az alapján, hogy számítógép, számítógépes hálózat vagy más programozható berendezés használatát tartalmazza. Következésképpen azok a számítógépi programot tartalmazó találmányok – legyenek akár forráskódban, akár object kódban vagy más formában kifejezve -, amelyek üzleti, matematikai vagy más hasonló eljárást valósítanak meg, és nem tartalmaznak műszaki hatást azon kívül a szokásos kölcsönhatáson kívül, amely a program és azon számítógép, számítógépi hálózat vagy más programozható berendezés között hat, amelyen a program fut, nem szabadalmazhatóak.”

Ez a rendelkezés az általunk lehetségesnek tartott két megoldási mód közül az elsőt favorizálja, és a félreértések elkerülése végett egyértelműen hangsúlyozza, hogy számítógépi program csak megvalósítási eszközként használható fel. Két lehetséges módon lehet szoftver a találmány része: egyrészt, ha a szoftver a hardverre nem fejt ki semmilyen járulékos hatást, akkor csak abban az esetben, ha a fennálló probléma műszaki jellegű, másrészt pedig lehet a fennálló probléma nem műszaki jellegű, de akkor a a szoftvernek a hardverre járulékos műszaki hatást kell gyakorolnia.

Ez a szabályozási javaslat tehát az ESZH által megengedett négy területből, ahol megjelenhet a műszaki hozzájárulás, kettőt elvetett volna, mégpedig nem engedte volna meg, hogy egy nem műszaki problémának (pl. gazdasági, szervezési problémának) a számítógépi megoldása védelmet élvezzen, és kiiktatta volna a SOHEI döntésben biztosított lehetőséget, miszerint a műszaki hozzájárulást biztosíthatják azok a műszaki megfontolások és az a műszaki tudás is, amely szükséges volt ahhoz, hogy a számítógépi programot megalkossák.

Ugyanez a cikkely deklarálja, hogy a számítógépi program, mint olyan nem lehet szabadalmazható találmány. Ez az ESZE rendelkezésének megismétlése, azonban ellentmondani látszik az 5. cikkely 2. bekezdésének, amely azt mondja ki, hogy „egy számítógépi programra vonatkozó igénypont, akár önmagában, akár egy hordozón, nem engedélyezhető, kivéve, ha a program, ha betöltik és végrehajtják egy számítógépben, programozható számítógépi hálózatban vagy más programozható berendezésben, megvalósít egy olyan terméket vagy eljárást, amely ugyanabban a szabadalmi bejelentésben az 1. igénypontnak megfelelően van megfogalmazva.”

A Közös Álláspont tehát végül engedélyezte volna önálló számítógépi programok szabadalmi védelmét, ha azok a számítógépen futtatva a hardverre ugyanazt a járulékos műszaki hatást fejtik ki, mint az 1. igénypontban bejelentett termék vagy eljárás.

¹⁴³ Közös álláspont 4a cikkely 2. pont

Mint látható, a Közös Álláspont szembenegy az ESZH legutóbbi döntéseivel, és nem tekinti elegendőnek a műszaki jelleghez, hogy egy gépet, azaz számítógépet alkalmaznak a találmány megvalósításához.

Ez a szöveg rendkívül konzervatív, elfogadása esetén az amerikai és a japán rezsimtől különbözőbb lett volna Európa szabadalmi joga, mint napjainkban. A Közös Álláspont ezen törekvését deklarálta is: „[ezen direktíva] további célja a szabadalmazásból kizárt találmányok, úgymint a nyilvánvaló és a nem műszaki jellegű eljárások és üzleti módszerek megítélésének a szabadalmazhatóság irányába való eltolódásának megakadályozása.”

Következtetésként tehát azt állapíthatjuk meg, hogy az Irányelvtervezetnek az a formája, amely végül az Európai Parlament elé került, csupán annyit deklarált, hogy számítógépi program alkalmazása nem ok arra, hogy egy találmányt a szabadalmi oltalomból kizárjanak. Ezen kívül kifejezetten megszorító jellegű szabályokat tartalmazott, és a *szoftverek magukban való szabadalmazását lehetetlenné tette volna.*

Ezért egészen érthetetlen a kampány, amelyet a szabad szoftver mozgalom a módosítások után tovább folytatott, hiszen az Irányelvnek ebben a formában való elfogadása számukra garanciát jelentett volna, hogy a jelenlegi jogi rezsim fennmarad, és a szoftverek – ebben a minőségükben – továbbra is kizárólag szerzői jogi védelem alatt állnak. Az Európai Szabadalmi Hivatal valószínűleg kénytelen lett volna szigorítani joggyakorlatán, bár kérdéses, hogy egy EU-irányelv mennyiben befolyásolta volna egy EU-tól független szerv működését, amely csak az ESZE-nek van alárendelve, különösen annak fényében, hogy olyan országok is tagjai az ESZE-nek, amelyek az EU-nak nem.

A kampány azonban azzal, hogy az Irányelvtervezet bukását elérte, a szoftverszabadalmak pártolóiak malmára hajtotta a vizet: egységes európai szabályozás hiányában a nemzeti bíróságok¹⁴⁴ és az ESZH továbbra is zavartalanul folytathatják rendkívül liberális joggyakorlatukat.

4) Az Open-Source-Mozgalom kampánya

Véleményünk szerint a kampány legtöbb résztvevőjének érzelmeiktől fűtött érvelése a Közös Álláspont ellen leginkább arra vezethető vissza, hogy azt nem olvasták el. Vagy ha elolvasták, azt nem értették meg. Nem ártott volna tájékozódniuk alapvető kérdésekben, mielőtt lobbytevékenységüket elkezdték, így talán nem írtak volna le olyan mondatokat, hogy: „Az

¹⁴⁴ Így például lásd az MSZH 221404 lajstromszámú szabadalmát, amely egy eljárás és egy számítógépi rendszer együtt, elektronikus formában lévő jogvédett tartalom kölcsönzésére és eladására, tehát egy üzleti eljárásra.

Európai Szabadalmi Szervezet (European Patent Organisation – EPO) minden évben a törvény betűjével és szellemével ellentétben szabadalmak ezreit adja meg „számítógéppel megvalósított” algoritmusoknak és gazdasági módszereknek.” (Ez a kijelentés a kampány vezetőjének, a Foundation for a Free Information Infrastructure-nak [Alapítvány a Szabad Információs Infrastruktúráért, a továbbiakban FFII] a honlapján¹⁴⁵ szerepel, más alapvető tévedések mellett.)

A Közös Álláspont szövege teljesen egyértelműen elvetette a szoftverszabadalmakat, és az amerikai szabadalmi szemléletet, tehát azt figyelmes olvasással nem lehetett szoftverszabadalmi irányelvként értelmezni. Ha a kampányban felhozott példák, mint pl. „internetes bevásárlókosár”, „kettős kattintás” bárki utánanézett volna, egyértelműen kiderült volna számára, hogy kettős kattintással kapcsolatos szabadalom Európában nem létezik, és az USA-ban is „a kettős kattintásnak vagy a nyújtott gombnyomásnak egy adott berendezéstípusnál egy meghatározott célra való alkalmazására”¹⁴⁶ szereztek szabadalmat, nem az elvre magára. Bár a „bevásárlókosárra” vonatkozó szabadalom létezik Európában,¹⁴⁷ és az egyik szabadalom csupán szoftverre vonatkozó igénypontokat tartalmaz, pont ez lett volna az, amit a Közös Álláspont nem engedett volna meg.

Hogy megérthessük a szabad-szoftver mozgalom jelenlegi szerepét, érdemes végigtekinteni közel harmincéves történetén. Az USA-ban az 1970-es évek végén, 1980-as évek elején kezdtek az egyetemeken tanárok és diákok együtt azon dolgozni, hogy a terjedő kommerciális szoftvereknek olcsó vagy ingyenes alternatívát kínáljanak.¹⁴⁸ A szabad forráskódú fejlesztés ezen időszakában nem jelentkeztek fejlesztési költségek és csak kicsi, informatikával foglalkozó körökben használták ezeket a programokat. A személyi számítógépek elterjedésével azonban ezen programok ingyenessége egyre vonzóbb lett az egyszerű számítógép-felhasználó és a nagy hardvergyártó cégek számára is.

A nem informatikus képzettségű felhasználók számára azonban problémákat okozott, hogy ki gondolja, „update-eli” a programokat, ki felelős a fellépő hibákért és a program által okozott anyagi károk esetén ki kötelezhető kártérítés fizetésére.¹⁴⁹ Ezek kiküszöbölésére 1994-ben létrejött az első vállalkozás, a Red Hat, amely a Linux gondozásával foglalkozik,

¹⁴⁵ <http://eupat.ffii.org/index.de.html>

¹⁴⁶ *Ficsor Mihály/Hajdú Tamásné/Kiss Marietta/Penyigey Krisztina: Elemzés a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságáról szóló irányelvhez fűződő hatásokról. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2004. december 6. o. a továbbiakban Ficsor és mások*

¹⁴⁷ EP 784279, EP 807891

¹⁴⁸ 1977-ben fejlesztették ki a Berkeley University-n a UNIX-t, az első szabad forráskódú operációs rendszert, az első GNU-licences programokat 1983-ban hozták nyilvánosságra az MIT-n (Massachusetts Institute of Technology). Linus Torvalds finn diák csak 1991-ben állt elő a Linuxszal.

¹⁴⁹ Basinski és mások 12. o.

természetesen ellenérték fejében. Majd a 90-es évek végén bejelentkezett az IBM, hogy hardvereit szívesen ellátná az ingyenes programokkal, hiszen így az eladásra kínált számítógépi rendszer összköltsége számára nagy mértékben csökkenthető. Az IBM-et követte a Hewlett Packard és a Sun is, és manapság már a legtöbb hardvergyártó cég árul olyan gépeket, amelyeken ezek a szoftverek futnak, és amelyek természetesen sokkal olcsóbbak, mint a regisztrált és jogvédett szoftverekkel ellátott számítógépek.

Ezeket a szoftvereket azonban ugyanúgy frissíteni kell, ki kell küszöbölni a használatuk során fellépő hibákat és új applikációkat kell hozzájuk gyártani. Hogy ezt ki finanszírozza? Természetesen az IBM, a HP és a többi multinacionális cég. Azok a cégek, amelyek több ezer szabadalommal álló portfóliókkal rendelkeznek és az amerikai liberális szabadalmi gyakorlat legnagyobb nyertesei, a szoftverszabadalmak szószólói, a Business Software Alliance tagjai. A szabad szoftvereket manapság tehát nagyrészt olyan programozók fejlesztik, akiket ezek a nagyvállalatok fizetnek. Természetesen az általuk kifejlesztett szoftvereket használja sok kis fejlesztő, diák és tudós is, de a rendszert alapvetően nem az ő önzetlen munkájuk, hanem a milliárdos cégek befektetései működtetik.

Azt is meg kell jegyeznünk, hogy a nagy szoftver-előállítók a közelmúltban több gesztust is tettek a szabad szoftver mozgalom felé, a Sun Microsystems például 2005-ben bejelentette, hogy 1600 szabadalommal védett találmányt tesz ingyenesen elérhetővé open-source jellegű szabadalmi licenccel. A mozgalom ennek kapcsán is csupán kritikájának adott hangot, miszerint a forráskódokat nem tartalmazzák a szabadalmi bejelentések, ezért ezek számukra nem használhatóak ilyen formában. A Microsoft 2006-ban jelentette be, hogy nem fog bírósági eljárást indítani szabadalomsértés miatt a Novell Linux és felhasználói ellen, ennek megerősítéseként a Novell-lel együttműködési megállapodást is kötött.¹⁵⁰

A fentiek fényében egyet kell értenünk Ficsor Mihállyal és szerzőtársaival, amikor tanulmányukban kijelentik,¹⁵¹ hogy „meg kell azt is jegyezni, hogy „a multinacionális óriások” túlhatalma miatt érzett aggodalmukat oly szenvedélyes formában kifejező „civil szervezetek” egy olyan nemzetközi rendszerhez tartoznak, amelynek működtetéséhez szintén nagy multinacionális cégek nyújtanak pénzügyi és egyéb támogatást. Ezért az irányelvjavaslattal kapcsolatos viták sokkal inkább leírhatók két – eltérő üzleti modellt megvalósító – nemzetközi gazdasági tömörülés csatájaként, mint a KKV-k sorsáért aggódó altruista

¹⁵⁰ en.wikipedia.org/wiki/Software-patent, Az USA-ban ráadásul a nagyszámú szabadalomsértési perben eddig még nem volt szabad-szoftver fejlesztő, vagy ilyen cég alperes. In: Fotinopoulos: 6.7. pont

¹⁵¹ Ficsor és mások 21. o.

szoftverfejlesztőknek a nemzetközi nagytőke túlkapásaival szemben folytatott áldozatos küzdelmeként.”

Összegzés

Az európai uniós jogalkotási folyamat, amelyet a szabad szoftver mozgalom ellentmondásos kampánya megakasztott, helyes célkitűzésekkel indult. A jogbizonytalanság felszámolása és a tagországok jogrendszereinek összehangolása ezen a területen, amely napjainkban a gazdasági fejlődés egyik motorja, elengedhetetlen.

Az Európai Bizottság által benyújtott Irányelvtervezet azonban ezeknek a célkitűzéseknek nem tett eleget, homályos és pontatlan megfogalmazásaival a jogbizonytalanságot tovább erősítette volna.

A Tanács és a Parlament „közös álláspontja”, amelyet végül szavazásra bocsátottak, az ESZH jelenlegi praxisát leszűkítette volna és konzerválta volna a műszaki hozzájárulás véleményünk szerint szükségtelen fogalmát.

Összességében örülhetünk annak, hogy az Irányelvtervezet semelyik formájában nem került elfogadásra, bár az elutasítás okai és az Európai Parlament ilyen mértékű befolyásolhatósága aggodalomra adhat okot az uniós döntéshozatali eljárások demokratikusságával kapcsolatban.¹⁵²

Mivel a számítógépes szabadalmak kérdése továbbra sem kodifikált, az Európai Szabadalmi Hivatal tovább folytathatja ellentmondásos és egyre liberálisabb gyakorlatát¹⁵³ és a feltalálók továbbra sem láthatják előre ilyen bejelentéseik sorsát.

¹⁵² Fotinopoulos tanulmányában (ld. Bibliográfia) megjegyzi, hogy „nehéz megállapítani, hogy ez Európai Bizottság és az Európai Parlament közötti egyet nem értés az európai jogalkotási eljárás demokratikus jellegét vagy a lobbynak az EU-ban elért politikai jelentőségét mutatja.”

¹⁵³ Meg kell azonban jegyezni, hogy mivel az ESZH nem ez EU szerve, gyakorlatát az Irányelvjavaslat elfogadása esetén sem kellett volna EU-jog alá rendelnie. A közösségi szabadalommal kapcsolatban voltak olyan tervek, melyek szerint az ESZH-t egy, a jövőben létrehozandó európai uniós szabadalmi bíróság illetékessége alá kellene rendelni és EU-s szervvé tenni. Lásd: Proposal for a Council Regulation on the Community Patent. COM (2000) 412 final (1 August 2000)

Véleményünk szerint ez a megoldatlan probléma hamarosan újból fel fog merülni Európában jogalkotási szinten, ezért hasznosnak látszik, hogy röviden bemutassuk annak a két országnak a számítógépes szabadalmakkal kapcsolatos jogi helyzetét, ahol az informatika és az informatikai szabadalmak nagyobb szerepet játszanak, mint Európában, tehát az általuk követett megoldások figyelembe vétele számunkra hasznos lehet. Először az Amerikai Egyesült Államok, majd Japán szabályozási struktúrája kerül bemutatásra.

A számítógépi programalkotások és az azokkal megvalósított találmányok jogi helyzete az Amerikai Egyesült Államokban

I. Szerzői jogi oltalom

Az USA-ban a szoftverek – mint szinte mindenhol a világon - szerzői jogi védelemben részesülnek, és az USA által kifejtett nyomásnak köszönhető, hogy Japánban¹⁵⁴ és a TRIPS egyezmény szövegében¹⁵⁵ is ki van kötve, hogy a számítógépi programalkotásokat a szerzői jog védi.¹⁵⁶ Az USA 1980-ban módosította szerzői jogi törvényét,¹⁵⁷ aminek következtében a szoftverek irodalmi művekként védetté váltak. A Copyright Act 102. § a) 1) pontjában szerepelnek az irodalmi művek, mint a szerzői jogi oltalom tárgyai és a 101. §-ban, amely a definíciókat tartalmazza, az irodalmi művek olyan módon vannak definiálva, hogy abba a kategóriába a számítógépes programok is „beleférnek”.¹⁵⁸ (A Copyright Act tehát nem mondja

¹⁵⁴ 1978-ban, még mielőtt bármely ország kimondta volna, hogy a szoftvereket a szerzői jog részesíti védelemben, Japán és a WIPO sui generis jogvédelmet javasolt. Lásd: World Intellectual Property Organization, Model provisions on the Protection of Computer Software, 14 Copyright 6, 12-13 Idézi: Samuelson, David, Kapor, Reichman: A manifesto concerning the legal protection of computer programs In: Columbia Law Review 1994 2312. o.

¹⁵⁵ TRIPS 10. cikk 1. pont

¹⁵⁶ Samuelson, David, Kapor, Reichman: A manifesto concerning the legal protection of computer programs In: Columbia Law Review 1994 2313. o.

¹⁵⁷ A Copyright Act of 1976 és a legfontosabb szerzői jogi tárgyú törvények (pl. a GATT-ot beiktató szabályok, a Digital Millennium Copyright Act) a United States Code részei, a 17-es cím alatt.

¹⁵⁸ „Az irodalmi művek olyan művek, amelyek nem audiovizuálisak, szavakkal, számokkal vagy más verbális vagy numerikus szimbólumokkal vagy jelekkel vannak kifejezve, tekintet nélkül a hordozó anyagára, mint könyvek, folyóiratok, kéziratok, hanglemezek, filmek, kazetták, lemezek, vagy kártyák, amelyekben megtestesülnek.”

ki közvetlenül, hogy a számítógépi programok szerzői jogi védelem alatt állnak, ez csupán következtetéssel állapítható meg.)

A számítógépes programokkal egy külön szakaszban is foglalkozik a törvény a szabad felhasználások kapcsán, ahol megengedi biztonsági másolat készítését, vagy másolat készítését javítási és állagfenntartási célokra, illetve az interoperabilitás érdekében.¹⁵⁹ Ebből is egyértelműen következik, hogy az amerikai szerzői jog ezeket az alkotásokat védelemben részesíti, hiszen különben nem rendelkezne a kizárólagos jog alóli kivételekről.¹⁶⁰

Az USA-ban a hetvenes évek végén a szerzői jogi oltalom mellett döntött a jogalkotó, ezt a döntést azonban heves viták előzték meg. Ezek során a szerzői jogi oltalom mellett a sui generis jogvédelem és a szabadalmi oltalom mellett is sokan érveltek. Hiába kodifikálták azonban a szerzői jogi oltalmat, a nyolcvanas és a kilencvenes években továbbra is sokan próbálkoztak az amerikai szabadalmi hivatalnál (a továbbiakban USPTO), hogy számítógépes találmányukra szabadalmi oltalmat szerezzenek.

Ezen dolgozatban a számítógépes programokkal kapcsolatos amerikai jogfejlődés ezen vonalára koncentrálnak.

II. A számítógépes programok szabadalmi oltalmának fejlődése az esetjog tükrében

A szabadalmi törvény¹⁶¹ 101. szakasza kimondja, hogy „bárki, aki valamilyen új és felhasználható eljárást, gépet, gyártási módszert vagy anyag-összeállítást¹⁶² vagy ezeknek valamilyen új és használható továbbfejlesztését feltalálja vagy felfedezi, ezért szabadalmi oltalomban részesülhet, ha megfelel az ebben a címben foglalt feltételeknek és követelményeknek.” A további feltételek az újdonság, a használhatóság és a nem-egyértelműség (ennek Európában a feltalálói lépés követelménye felel meg).

A szoftverekkel kapcsolatos kérdés tehát legelőször is az volt, hogy valamelyik fentebb felsorolt kategóriába beleférnek-e, tehát eljárásnak tekinthetőek, vagy a hardverrel együtt gépnek, illetve csupán matematikai algoritmusnak. Ugyanis, bár az USA szabadalmi törvénye (az európai szabadalmi törvények túlnyomó többségével ellentétben) nem tartalmaz explicit

¹⁵⁹ § 117: Limitation on Exclusive Rights: Computer Programs

¹⁶⁰ Mivel azonban a szabályozás nem kifejezetten részletes, az USA bíróságaira hárult a feladat, hogy meghatározzák, a számítógépi program pontosan mely komponense és milyen mértékű szerzői jogi védelemben részesül. Az esetjog részletesebb elemzését magyar nyelven lásd: Wellmann György: Számítógépi programalkotások jogi oltalma www.jogiforum.hu

¹⁶¹ Patent Act of 1952, amely szintén a United States Code része, a 35-ös cím alatt.

¹⁶² Az angol eredetiben a process, machine, manufacture és composition of matter kifejezések szerepelnek.

kizárásokat a szabadalmazható tárgyak köréből, a precedensjog alapján a matematikai algoritmusok a szabadalmi oltalomból az elméleti ötletekkel,¹⁶³ a természeti törvényekkel és alapvető tudományos elvekkel¹⁶⁴ együtt ki vannak zárva.

A Szabadalmi Hivatal praxisában már a hetvenes évek elején felmerült az első eset, amely ezzel a kérdéssel foglalkozott. Az informatika hajnalán Benson és Tabbot egy olyan algoritmust fejlesztettek ki, amely a tízes számrendszerben megadott számokat átváltoztatta kettes számrendszerűekre. A bejelentett eljárás a korábbiaknál sokkal megbízhatóbb és hatékonyabb volt.¹⁶⁵ Az USPTO¹⁶⁶ elutasította a bejelentést arra hivatkozva, hogy szoftver nem tartozik a szabadalmazható tárgyak körébe. A bejelentők fellebbeztek, és az U.S. Court of Customs and Patent Appeals (USCCPA) helyt adott kérelmüknek, megállapítva, hogy az algoritmus, amelyet a kérelmezők szabadalmaztatni akartak, egy gép által végrehajtott eljárás része és ezáltal szabadalmazható. A **Gottschalk v. Benson** ügy a Legfelsőbb bíróság (U.S. Supreme Court) elé került, és a legmagasabb bírói fórum újra megváltoztatta a döntést. Kimondta, hogy bár a szóban forgó algoritmus egy digitális számítógép segítségével fejt ki hatását, a szabadalom megadása annyit jelentene, mint szabadalmaztatni az algoritmust magát, és egy ilyen monopólium ellentétes lenne a közérdekkel.¹⁶⁷ Mivel az algoritmus által elvégzett feladatot az emberi agy is el tudja végezni számítógép alkalmazása nélkül, ez egy olyan alapvető kelléke a tudományos és technikai munkának, hogy arra vonatkozóan senki sem kaphat kizárólagos jogokat.¹⁶⁸ Döntésében a Legfelsőbb Bíróság felhívta a Kongresszust, hogy ha bizonyítottnak látja, hogy a „szoftverszabadalmak” társadalmilag kívánatosak, módosítsa a Szabadalmi törvényt. (Ez az elmúlt 35 évben nem történt meg.)

Hat évvel később a Legfelsőbb Bíróságnak újra lehetősége volt, hogy foglalkozzon ezzel a problémával. A **Parker v. Flook**¹⁶⁹ ügyben a szabadalmi bejelentés tárgya egy olyan algoritmus volt, amely a következő három lépésből állt: 1) az olajfinomítási eljárás során egy meghatározott változó értékének meghatározása 2) az algoritmus felhasználása arra, hogy egy

¹⁶³ Lásd Gottschalk v. Benson, 409 U.S. 63, 67 (1972)

¹⁶⁴ Chakrabarty, 447 U.S. 303, 193 (1980) Ebben a döntésben a Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy elméleti tudományos ötletek nem szabadalmazhatóak, de egy ember által életre hívott mikroorganizmus igen. A Legfelsőbb Bíróság hivatkozik a 1952-es Szabadalmi törvény kodifikációs anyagaira, amelyekben a Kongresszus kifejti, hogy „a Kongresszus elképzelése szerint, a szabadalmazható tárgyak köre mindenre kiterjed a nap alatt, amelyet ember alkotott.” 197. o. Ugyanitt mondta ki a Legfelsőbb Bíróság, hogy „a bíróságoknak nem feladata, hogy korlátozásokat és feltételeket olvassanak ki a szabadalmi törvényből, ott, ahol ezt a törvényhozó nem fejezte ki.”

¹⁶⁵ Strasser, Mathias: Software Patents: An Overview of Key Cases in the United States. Medien und Recht Int. 2004, 66. o. a továbbiakban: Strasser

¹⁶⁶ Unites States Patent and Trademark Office

¹⁶⁷ Gottschalk v. Benson, 409 U.S. 71, 72

¹⁶⁸ Gottschalk v. Benson, 409 U.S. 67

¹⁶⁹ Parker v. Flook, 437 U.S. 584 (1978)

új veszélyességi határt állapítson meg 3) a veszélyességi határ beállítása az algoritmus által kiszámított értéknek megfelelően. A Legfelsőbb Bíróság ezt a bejelentést is elutasította, arra hivatkozva, hogy az eljárás utolsó eleme, amely a probléma megoldását követően következik be, és amit már nem az algoritmus hajt végre (az új határérték beállítása), nem elegendő ahhoz, hogy ezt a bejelentést megkülönböztesse Benson bejelentésétől, ennek a bejelentésnek a lényege ugyanúgy csupán egy önmagában álló algoritmus.

Az elkövetkezendő években az USPTO rutinszerűen utasította el az ilyen tárgyú szabadalmi bejelentéseket. Az USPTO elutasító hozzáállásának a hetvenes, nyolcvanas években valószínűleg nem csak jogi okai voltak. A Hivatalnak nem állt rendelkezésére elegendő képzett informatikus a bejelentések vizsgálatára, nem rendelkezett dokumentációval, amely a technika állását megállapíthatóvá tette volna, ezért joggal tartott attól, hogy nem lenne képes az elképesztő mértékben növekvő szoftveripar igényeit kielégíteni. Abban az időben ugyanis a Hivatal nem a befolyt díjakból tartotta fenn magát, mint manapság (éves fenntartási díj nem is volt), hanem kormányzati forrásokból.¹⁷⁰ Így a Hivatal azt a módszert választotta, hogy az ilyen jellegű szabadalmi bejelentéseket vizsgálat nélkül elutasította arra való hivatkozással, hogy a precedensjog alapján ezek az algoritmusok kizárólag „gondolati lépésekből állnak” és így nem szabadalmazhatók.¹⁷¹

1980-ban a In re **Walter**-ügyben¹⁷², majd pedig az 1982-ben az In re **Abele**¹⁷³ ügyben került sor a bíróságok által sokáig alkalmazott *Freeman-Walter-Abele teszt* végleges kialakítására. Ennek lényege az volt, hogy a bíróság először megállapítja, hogy a bejelentés direkt vagy indirekt formában tartalmaz-e algoritmust,¹⁷⁴ majd ha igen, akkor annak megállapítása következik, hogy a matematikai algoritmust azért dolgozták-e ki, hogy az igénypontok tárgyaként szolgáló elemek közötti strukturális viszonyt megmagyarázza vagy egy eljárási igénypont egyes lépéseit meghatározza vagy egymástól elhatárolja. Ha a második kérdésre is igenlő a válasz és a bejelentés tárgya egyébként a törvényi követelményeknek eleget tesz, a találmány megfelel a Szabadalmi törvény 101. §-ának. Az Abele ügy annyiban járult hozzá ehhez a formulához, hogy kimondta, hogy egy olyan találmány, amely a tartalmazott algoritmus nélkül egy szabadalmazható, azonban kevésbé, vagy egyáltalán nem működőképes tárgyra vonatkozik, algoritmus alkalmazása esetén is szabadalmazható.

¹⁷⁰ Maier, Gegory J. / Mattson, Robert C.: State Street Bank ist kein Ausreißer: Die Geschichte der Softwarepatentierung im US-amerikanischen Recht. In: GRUR Int. 2001 678. o. a továbbiakban: Maier/Mattson

¹⁷¹ Maier/Mattson 679, 680. o.

¹⁷² Walter, 618 F.2d 758, U.S.P.Q. (BNA) 397

¹⁷³ In re Abele, 684 F.2d 902 (CCPA 1982)

¹⁷⁴ Freeman, 573 F.2d 1237, 197 U.S.P.Q. (BNA) 464

1981-ben a Legfelsőbb Bíróság újra számítógépes szabadalommal kapcsolatos ügyet tárgyalt. A **Diamond v. Diehr**¹⁷⁵ ügy tárgya egy olyan eljárás volt, amelyet Diehr és Lutton kezeletlen, szintetikus gumi formálására dolgozott ki precíziós eszközök számára. Az eljárás egy számítógépen és egy algoritmuson alapult, amely folyamatosan újrakalkulálta a gyártási eljárás során szükséges hőmérsékletet a gumi formálásának aktuális állapotától függően. Az USPTO elutasította a kérelmet, az USCCPA helyt adott neki, majd a Legfelsőbb Bíróság nagyon szoros döntésben¹⁷⁶ helyben hagyta a bíróság döntését. Érvelésében hangsúlyozta, hogy az algoritmus alkalmazási területe ebben az esetben egyáltalán nem elméleti, hiszen azt gumi formálásához használták fel, és egy egyébként szabadalmazható eljárás nem válik attól nem szabadalmazhatóvá, hogy egy algoritmust használtak fel a kívánt eredmény eléréséhez. Mivel a szabadalmazni kívánt eljárás hasonló volt a Parker-döntés tárgyához, a bíróság szükségesnek tartotta, hogy elhatárolja egymástól a két esetet: a Parker-ügyben szerinte a „megoldás utáni fizikai lépés” csupán jelképes volt, azt a szabadalmi oltalom megszerzése érdekében illesztették az eljáráshoz, míg Diehr találmánya „az algoritmust egy olyan struktúrában vagy eljárásban alkalmazta, amelyre ha egészében tekintünk, egy olyan funkciót hajt végre, amelynek védelmére a szabadalmi jogot megalkották”¹⁷⁷

Az a szemlélet, amelyet a Supreme Court ebben a döntésben képviselt, tehát, hogy a szabadalmi bejelentést teljességében kell vizsgálni, ellentmondott a döntéssel párhuzamosan kialakított Freeman-Walter-Abele tesztnek. Az ugyanis a szabadalmi bejelentés „darabokra szedésével” határozta meg, hogy egy algoritmust tartalmazó találmány szabadalmazható-e. A tesztet azonban továbbra is alkalmazták a bíróságok, egészen addig, amíg az In re Alappat döntésben azt végleg el nem vetette a bíróság.¹⁷⁸

A Diehr-ügyben kifejezésre jutott az is, hogy mennyire értelmezés kérdése a szabadalmi bejelentés megítélése, hiszen a Supreme Court szerint algoritmusok nem szabadalmazhatók, azonban egyébként szabadalmazható eljárások, amelyek céljukat algoritmussal hajtják végre, igen.¹⁷⁹ Stevens bíró különvéleményében például kifejti, hogy a szóban forgó eljárás az ő szemszögéből nézve nem „egy eljárás, amely folyamatosan méri az aktuális hőmérsékletet egy gumiformáló gép belsejében”, hanem „egy továbbfejlesztett módszer az idő kiszámítására, ameddig az öntőmintának zárva kell maradnia a formálási eljárás során”. Utóbbi megfogalmazásból egyértelmű, hogy szerinte a találmány lényege egy olyan

¹⁷⁵ Diamond v. Diehr, 450 U.S. 175. o. (1981)

¹⁷⁶ Kilenc bíróból öten támogatták, négyen ellenezték.

¹⁷⁷ Diamond v. Diehr, 450 U.S. 198. o.

¹⁷⁸ Maier/Mattson 685. o.

¹⁷⁹ Srasser, 66. o.

algoritmus volt, amely egy meghatározott időtartamot számolt ki. Az ilyen absztrakt algoritmus pedig a korábbi döntések alapján nem szabadalmazható, hiába használják fel valamilyen ipari, gyakorlati célra. (Mint az olajfinomítási eljárás során a Parker-ügyben.) Különvéleményében egyéb érveket is kifejtett¹⁸⁰ az ilyen találmányok szabadalmazhatósága ellen, például, hogy a szoftveripar eddig is ugrásszerűen fejlődött szabadalmi oltalom nélkül. Az USPTO-nak ezután a legfelsőbb bírósági döntés után meg kellett változtatnia Irányelveit, és még ugyanabban az évben beillesztett egy új fejezetet „Szabadalmazható tárgy – matematikai algoritmusok és számítógépes programok”¹⁸¹ címmel. 1996-ban ezeket a „Vizsgálati irányelvek számítógéppel megvalósított találmányok számára” váltotta fel.

1982-ben, a Reagan kormány hatalomra jutásával változások következtek be az amerikai szabadalmi szemléletben: a korábbi óvatos és a monopóliumokat kerülni kívánó hozzáállást képviselő kormányokat (Nixon, Ford, Carter) egy szabadalom pártoló kormányzat váltotta fel. Ennek eredménye lett, hogy létrehoztak egy új szövetségi bíróságot, amely kizárólag szabadalmi ügyekkel foglalkozik: a U.S. Court of Appeals for the Federal Circuit-ot (CAFC). Ez a bíróság rendkívül liberális álláspontot képviselt és nagyon ritkán tartotta fenn hatályában az USPTO olyan döntéseit, amelyek szabadalmi bejelentések elutasítására vonatkoztak. Kezdetben a bíróságnak problémát okozott, hogy egységes gyakorlatot alakítson ki a számítógépes szabadalmakkal kapcsolatban. 1994-ben, az **In re Alappat**¹⁸² döntésben azonban tiszta helyzetet teremtett, és ez a döntés megalapozta, hogy az Amerikai Egyesült Államokban a szoftverek szabadalmazhatók.

Ebben az ügyben a szabadalmi bejelentés tárgya olyan kontúr-kiegyenlítő algoritmus volt, amely javította a katódsugaras képernyők képminőségét. A bejelentés több igénypontból állt, ezek nem mindegyikét fogadta el az USPTO. Alappat fellebbezett, és a CAFC minden igénypontban megalapozottnak tartotta a szabadalom megadását. Ítéletében kimondta, hogy a találmányok az algoritmust nem absztrakt módon tartalmazták, hanem egy gép kialakításával kapcsolatban, amely hasznos, konkrét és kézzelfogható eredményt produkált. A találmányokat pedig teljességükben kell nézni, és ha így szemlélve hasznos, konkrét és kézzelfogható eredményt produkálnak, akkor a szabadalom nem tagadható meg azért, mert ezt az eredményt egy algoritmus segítségével érik el.

Ez a kijelentés tehát azt jelenti, hogy bármilyen szoftver, ami a számítógépen futtatva hasznos, konkrét és kézzelfogható eredményt produkál, szabadalmazható. Ez a –

¹⁸⁰ Diamond v. Diehr, 450 U.S. 217.o.

¹⁸¹ USPTO Manual of Patent Examining Procedure § 2110 (4th Edition 1979, revised 1981)

¹⁸² In re Alappat. US CAFC July 29, 1994; 33 F.3d 1526

későbbiekben sokat vitatott - nézőpont a Bíróságon belül sem aratott egyértelműen tetszést: Archer bíró például különvéleményében kifejtette, hogy „az indokolás, amely a többség következtetéséhez vezet, [...] illogikus, inkonzisztens a precedensjoggal és a szabadalmi jog ésszerű alapelveivel, és megjósolhatatlan következményei lesznek”¹⁸³

1998-ban a bíróság a **State Street Bank & Trust Co. v. Signature Financial Group Inc.**¹⁸⁴ ügyben megerősítette az In re Alappat-ban kifejtett álláspontját, és tovább is lépett. Kimondta, hogy üzleti módszerek kivétele semmilyen formában nem megalapozott, ezeket az eljárásokat ugyanúgy kell kezelni, mint bármilyen más szabadalmazható eljárást.¹⁸⁵

A szabadalmi bejelentés ebben az ügyben egy olyan szoftverre irányult, amely befektetett vagyontárgyakat különböző kölcsönös pénzügyi alapok között mozgatott. A Bíróság szerint, amikor a szoftver kiszámolta, hogy mekkora nyereséggel jár egy meghatározott összegnek az egyik alaptól a másikba való áthelyezése, egy hasznos, konkrét és kézzelfogható eredményt produkált. Egy részvény értékének és a tranzakcióból eredő nyereségnek a meghatározása ilyen eredmény, hiába van számokkal kifejezve.

Ezzel a döntéssel a Bíróság tehát bármilyen „immateriális”, akár üzleti célú eljárás számára lehetővé tette a szabadalmi oltalom megszerzését, ha az bármilyen formában kifejezett hasznos, konkrét és kézzelfogható eredményt produkál.

Az USA és Európa jogi helyzetét összevetve a számítógéppel megvalósított találmányokkal kapcsolatban tehát azt állapíthatjuk meg, hogy míg Európában valamilyen műszaki hozzájárulás (akár a hardverhez, akár más géphez) vagy műszaki szempontok figyelembe vétele (SOHEI-döntés) szükséges ahhoz, hogy egy számítógéppel megvalósított találmány szabadalmazható legyen, addig az USA-ban ilyen feltétel nincs, csak az mérvadó, hogy a találmány (tehát ebben az esetben a szoftver és/vagy az azzal összekapcsoltan működő hardver vagy más gép) egy hasznos, konkrét és kézzelfogható eredményt produkáljon.

Az USA-ban tehát léteznek számítógépes programokra kizárólag ebben a minőségükben megadott szabadalmak, amely Európában az ESZE 52. cikkébe ütközne. Ez annak is köszönhető, hogy az USA-ban nem rendelkezik jogszabály arról, hogy meghatározott tárgyak a szabadalmi oltalomból ki vannak zárva, és a szabadalmi ügyekkel foglalkozó felsőbbíróság álláspontja szerint a találmányok formájuk szerinti kategorizálása (pl. eljárás vagy gyártási

¹⁸³ uo. 1552

¹⁸⁴ State Street Bank & Trust Co. V. Signature Financial Group Inc, 149 F. 3d 1368

¹⁸⁵ uo. 1377.

módszer) sem bír nagy jelentőséggel.¹⁸⁶ Míg Európában az üzleti eljárások a szabadalmi oltalomból ebben a minőségükben ki vannak zárva, az USA-ban ezeket is lehet szabadalmaztatni, és ugyanolyan feltételek vonatkoznak rájuk, mint bármilyen más eljárásra. A fentiekben ismertetett jogi helyzet az USA-ban körülbelül húsz év alatt alakult ki. A Szabadalmi Hivatal a hetvenes évek végén, nyolcvanas évek elején még hasonló módon állt hozzá a szoftverek szabadalmi oltalmához, mint az európai bíróságok, tehát nem adott szabadalmat olyan találmányoknak, amelyek esetében az új és innovatív elemeket kizárólag a szoftver hordozta.

Mivel azonban az amerikai szoftveripar nem nyugodott abba bele, hogy programjaik az oltalomból ki vannak zárva, és folyamatosan nyomás alatt tartotta a szabadalmi hivatalokat és a bíróságokat,¹⁸⁷ valamint idővel a politika is a liberálisabb felfogás mellé állt, manapság a szoftverszabadalmak száma Amerikában oly mértékben megnőtt, hogy már az összes szabadalom 15 százalékát ezek teszik ki.¹⁸⁸

III. A szoftverszabadalmak inflálódása és kísérletek ennek megfékezésére

Feltehetően annak köszönhetően, hogy a Szabadalmi Hivatal a technika állását ezen a területen nem tudta kellőképpen felmérni, a jelentős számú megadott szabadalom közül sok olyan van, amely nem teljesíti az újdonság vagy a feltalálói lépés követelményét. Egy 1999-es statisztika alapján a technika állását meghatározó referenciák száma a szoftverrel megvalósított üzleti módszerek esetében átlagosan öt, ezek közül három korábban megadott amerikai szabadalom.¹⁸⁹

Mivel a szabadalmak ebben az iparágban csak az elmúlt egy-két évtizedben jelentek meg, ezért feltehető, hogy a technika állása főleg a nem szabadalmazott találmányok területén való kutatással állapítható meg. Az USPTO ennek nem tesz – megfelelő mértékben – eleget, így sokszor triviális megoldások is szabadalomhoz jutnak.¹⁹⁰ Emellett az 1982-ben létrehozott

¹⁸⁶ Guntersdorfer, Michael: Software Patent Law: United States and Europe compared In: 2003 Duke Law and Technology Review 0006 7. bekezdés

¹⁸⁷ Meg kell jegyezni, hogy az angolszász jogrendszerben, ha nincs írott jog valamilyen kérdésben (mégpedig ebben a kérdésben nem volt) akkor a piac szereplőinek természetes magatartása, hogy megpróbálják a kialakulóban lévő esetjogot – a saját érdekeik mentén – befolyásolni.

¹⁸⁸ Bessen, James/Hunt, Robert M.: Working paper No. 03-17/R: An Empirical Look at Software Patents www.researchoninnovation.org/swpat.pdf Abstract a továbbiakban: Bessen/Hunt

¹⁸⁹ Merges, Robert P.: As many as six impossible patents before breakfast: Property rights for business concepts and patent system reform. In: Berkeley Technological Law Journal, 1999 IV. A. Why is patent quality so poor?

¹⁹⁰ Például a sokszor hivatkozott Amazon.com szabadalom, (No. 5,960,411) amely az egykattintásos vásárlási modellt írja le.

szabadalmi fellebbezési bíróság (CAFC) is enyhített arra vonatkozó vizsgálatán, hogy a bejelentett találmány a területen jártas szakember számára egyértelmű-e.¹⁹¹

A nem tüzetesen megvizsgált szabadalmak tömeges mértékben való megjelenése a szabadalom értékének inflálódásához vezet, és az, hogy egy adott találmány tényleg új és innovatív-e, csak költséges bírósági eljárások során derül ki. Európában ez a kép él az amerikai szabadalmi rendszerről: bármi szabadalmazható, a kisebb vetélytársak licencdíjak fizetésére való kötelezésével és pereskedéssel ellehetetleníthetők, a szabadalmak minősége silány. Ezt a helyzetet maguk az amerikai szabadalmi szakemberek és tudósok is elismerték, és már tíz évvel ezelőtt is változásokat követeltek.¹⁹²

A szabadalmak színvonalának csökkenése mellett egyéb problémák is megjelentek az informatikai és a műszaki termékeket gyártó szektorban. Ezek a stratégiai szabadalmazás fogalmával írhatók le. Ennek lényege, hogy a szabadalom eredeti értelmével, lényegével szemben a cégek a szabadalmi oltalmat nem, vagy nem elsősorban azért szerzik meg, hogy ezáltal találmányukat a jogosulatlan másolástól megvédjék, a felhasználásért kapott licencdíjakat pedig további fejlesztésekre fordítsák. Ehelyett a szabadalmi oltalom megszerzésének célja az, hogy más cégekkel való tárgyalások során előnyösebb pozíciót szerezzenek, licencdíjak fizetése helyett más piaci szereplők szabadalmiért a sajátjukat ajánlhassák fel, vagy hogy megakadályozzák új szereplők piacra lépését¹⁹³. Gyakori az „önvédelmi” szabadalmazás is, amelynek során a bejelentő célja a szabadalom megszerzésével, hogy önmagát egy vetélytársa pereskedése esetén megvédje.

Bessen és Hunt tanulmányából kiderül, hogy az amerikai szabadalmi rendszer ezen „káros mellékhatásai” olyan mértékben felerősödtek, hogy aki az ebben az iparágban fenn akar maradni, az kénytelen beszállni a „szabadalmi versenybe”. Ez azonban azzal jár, hogy az egyébként innovációból élő cégek forrásaik jelentős részét nem tudják további fejlesztésre fordítani, mert bevételük jó részét szabadalmi ügyvivők díjazására, perköltségekre és szabadalmi hivatali díjakra költik. Így empirikus tanulmányuk végső konklúziója az, hogy a

¹⁹¹ Bessen/Hunt 5. o.

¹⁹² Lásd például Merges (179. lábjegyzet) cikkét, aki az amerikai szabadalmi rendszert a 90-es évek végén Alíz csodaországához hasonlította, és kijelentette, hogy „Furcsa helyre kerültünk, mint Alíz: a rendes szabályokat nem alkalmazzák, vagy kifordítják őket.” (A cikk Conclusion részében.) Michael Heller harvardi jogászprofesszor híres cikkében (Tragedy of the Anticommons. Harvard Law Journal, January 1998) azzal érvelt, hogy a nagy cégek által létrehozott óriás szabadalmi portfóliók sikeresen akadályozták meg, hogy hasznos és elérhető árú termékek kerüljenek a piacra a biotechnológia területén. Véleménye szerint a szabadalmi jog jelenlegi szabályozása olyan mértékben bástyázza körül az egyes jogokat, hogy azok kihasználtsága a társadalmilag kívánatosnál sokkal alacsonyabb szinten mozog.

¹⁹³ Így Bessen és Hunt tanulmányukban azt a kijelentést teszik, hogy cégek azért is szerzik meg szabadalmakat, hogy még ha sikertelen is lesz a termékük a piacon, riválsaikat akadályozhatják a szabadalombitorlási perrel való fenyegetéssel. 7. o.

fentiekben kifejtett jogi változások (amelyek utat nyitottak a szoftverszabadalmaknak és azok minőségét jelentősen csökkentették) elsősorban stratégiai szabadalmazáshoz vezettek, amelynek az eredménye – kutatásaik és számításaik alapján – több szabadalom, de kevesebb innováció (K+F).¹⁹⁴

Véleményünk szerint a probléma nem abban rejlik, hogy a szoftverek szabadalmazhatósága az USA-ban lehetségessé vált. Mint ahogyan már kifejtettük, a szoftveripar kifejezetten járulékos jelegű, tehát az „igazi” feltalálói lépés nagyon ritka. Az, hogy a szabadalmi rendszer szabadalommal honorálná az ilyen feltalálói lépést tartalmazó programokat, de csak ezeket, véleményünk szerint nem lenne káros, hanem kifejezetten ösztönözne a további innovációra. Az, hogy az USA-ban ez nem így történt, nem az elv helytelenségét bizonyítja, hanem azt, hogy a végrehajtó szerv arra nem volt felkészülve és túlságosan engedett a gazdasági nyomásnak. A nyilvánvaló tény, hogy az USA-ban a megvalósítás kudarcot vallott, nem hordozza magában azt, hogy maga az elképzelés hibás.

Európában is elindult egy, az amerikaihoz hasonló liberális szabadalmi gyakorlat, azonban az Európai Szabadalmi Hivatal kodifikált jog hiányában nem merészkedhet olyan ingoványos területre, mint ahogyan azt az USPTO tette. A két jogrendszer összehasonlításakor tehát nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy míg Amerikában a jog alapvetően a bíróságok által alakítható, addig Európában erre csak nagyon szűk keretek között van lehetőség. A számítógépes programalkotások európai szabadalmazhatósága esetén tehát nem kell szükségszerűen attól tartani, hogy a hivatalok és a döntéseiket felülbíró bíróságok az amerikai példát követnék. Ezt nem tehetnék meg, ha erre a kodifikált jog számukra nem adna lehetőséget.

Az amerikai számítógépes szabadalmakkal kapcsolatos fejezet végén szót kell ejtenünk arról, hogy napjainkban folyik az amerikai szabadalmi rendszer széleskörű felülvizsgálata és reformja, amelyet a sajtóban többen az európai rendszerrel való harmonizálásként értelmeznek.¹⁹⁵ A reform-törvényjavaslat egyik fő célja, hogy javítson a szabadalmak alacsony minőségén. A főbb változások, amelyeket ennek érdekében a törvényjavaslat¹⁹⁶ beiktatna a Szabadalmi törvénybe, a következők:¹⁹⁷ harmadik személyek is benyújthatnának dokumentumokat a szabadalom megadására irányuló eljárás során arra vonatkozóan, hogy a

¹⁹⁴ Bessen/Hunt 41. o.

¹⁹⁵ pl. Challenging U.S. Patent Law Harmonization with Japan and Europe In: www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/2/5/4/0/0/p254004_index.html, US Patent Reform Legislation on Bumpy Road to Completion In: www.ip-watch.org/weblog/index.php?p=912

¹⁹⁶ Patent Reform Act 2007, benyújtotta a Szenátusnak Patrick Leahy demokrata szenátor 2007 április 18.-án.

¹⁹⁷ A téma részletesebb elemzéséhez lásd: Samuelson, Pamela: Legally Speaking: Why Reform the U.S. Patent System? www.people.ischool.berkeley.edu/~pam/papers/cacm%20%patent%20reform.pdf vagy: Janicke, Paul M.: Die Reform des U.S. Patentrechts im Jahr 2007 In: GRUR Int. 2007, 791-801.

bejelentésben szereplő találmány a technika állásához tartozik-e, valamint bevezetnék a megsemmisítési eljárást is, európai mintára. Szabadalombitorlási ügyekben a bíróságnak előzetes vizsgálatot kellene elvégeznie arra vonatkozóan, hogy a szóban forgó találmány a technika állásához tartozott-e a szabadalom megadásának időpontjában. A törvénytervezet korlátozná az üzleti eljárásokra megadható szabadalmak körét és a szabadalmi oltalmat kizárná az adótervezésre és a csekk-begyűjtésre irányuló eljárások esetén.

Mint látható, a tervezet eljárási szempontból az európai szabályozási modell felé való elmozdulás. Kérdéses, hogy a Szenátus elfogadja-e majd, azonban a tény, hogy 2005 után¹⁹⁸ újabb szabadalmi jogi reformjavaslat van napirenden, jelzi, hogy az amerikai tudományos és gazdasági élet, valamint közvélemény is érzékelt, hogy szabadalmi rendszerük az elmúlt években válságba került, és törekszenek annak felszámolására.¹⁹⁹

Ezzel a jogalkotási folyamattal párhuzamosan zajlik egy figyelemreméltó közösségi kezdeményezés, a peer-to-patent. Ennek lényege, hogy lehetővé teszi a nyilvánosság számára az USPTO újdonságkutatásában való részvételt. A demokratikus, nyilvános újdonságkutatás a közösség weboldalán zajlik,²⁰⁰ ahol bárki regisztrálhat és megtekintheti azokat a szoftverekkel kapcsolatos szabadalmi bejelentéseket, amelyeket az USPTO a szervezet rendelkezésére bocsát (természetesen a bejelentő hozzájárulásával)²⁰¹. A regisztrált tagok megvitatják a bejelentéseket, majd pedig elkezdik vizsgálni a technika állását az adott találmányhoz kapcsolódóan. Minden tag feltölti a weboldalra az általa lényegesnek tartott referenciákat, a közösség tagjai pedig ezután az összes ilyen közzétett referenciát megvitatják és szavazásra bocsátják. A szavazás lezárulta után pedig a tíz legtöbb szavazatot kapott referenciát átadják az USPTO-nak.²⁰²

Véleményünk szerint Európában is megfontolandó egy ilyen megoldás. Az újdonságkutatásban részt vehetnének a szoftverszabadalmak ellenzői, akik a már létező megoldások nyilvánosságra hozatalával és a szabadalmi hivatalhoz való eljuttatásával tennék

¹⁹⁸ 2005-ben már volt egy szabadalmi reformjavaslat, amely a Federal Trade Commission (Szövetségi Kereskedelmi Bizottság) 2003-as (To promote Innovation: The Proper Balance of Competition and Patent Law and Policy) és a National Academy of Sciences (Nemzeti Tudományos Akadémia) 2004-es tanulmányát (A Patent System for the 21st Century) – mindkettő letölthető a szervezet weboldaláról – vette alapul. Ezt a javaslatot azonban 2007 januárjában elvetette a Kongresszus. Lásd: www.patentlaw.typepad.com/patent/2005/06/patent-reform_p.html

¹⁹⁹ A Kongresszus alsóháza 2007 szeptemberében elfogadta a törvényjavaslatot, ekkor az a Szenátus elé került. A Szenátus Jogi Bizottsága kérte, hogy a tervezetről tanulmányt készítsenek, amelyet 2008 januárjában publikáltak, a Szenátus pedig hamarosan újra napirendre tűzi a kérdést. Lásd: en.wikipedia.org/wiki/Patent_Reform_Act_of_2007

²⁰⁰ www.peertopatent.org

²⁰¹ Azok a bejelentők, akik részt vesznek a programban, elsőbbséget élveznek, és garantálják számukra, hogy egy éven belül döntés születik a bejelentésükről.

²⁰² Az ötlet működőképességét jelzi, hogy 2008. szept. 8-án a közösség 2227 tagból állt és 400 szabadalmi bejelentés vizsgálatával foglalkozik.

egyértelművé, ha egy bejelentés nem érdemel szabadalmi oltalmat. Ha a szabadalmazásban érdekelt²⁰³ és az azt ellenző közösségek közösen végezhetnék az újdonságkutatást, feltehetően nőne a megadott szabadalmak értéke, és nem hivatkozhatnának a szabadalmak ellenzői inkompetens és jogtalan módon megadott szabadalmakra. (Természetesen feltételezve, hogy a szabadalmi hivatal figyelembe venné a közösség által összegyűjtött referenciákat.)

Japán számítógépes szabadalmakkal kapcsolatos álláspontjának bemutatása előtt meg kell említenünk, hogy 2008 júliusában Japán is megnyitotta a nyilvánosság előtt az újdonságkutatást, lehetővé téve bejelentőknek, hogy hozzájáruljanak bejelentésük nyilvános kezeléséhez és a közösségi újdonságkutatáshoz. A közösségi portál megnyitását követő két hétben már 38 bejelentés érkezett és százötvenen regisztráltak, mint közösségi tagok.²⁰⁴

A számítógépi programalkotások és az azokkal megvalósított találmányok jogi helyzete Japánban

A nyolcvanas évek elején Japánban is komoly viták zajlottak arról, hogy a szabadalmi, a szerzői jog, a versenyjog, vagy a sui generis oltalom lenne-e a legmegfelelőbb a számítógépes programok jogi védelmére. 1985-ben (főleg amerikai nyomásra²⁰⁵) kodifikálták a számítógépes programok szerzői jogi oltalmát, beiktatva a „program műveket” a 10. cikkbe, ahol a törvény²⁰⁶ osztályozza az egyes műkategóriákat. A törvény ezen felül nem tartalmazott rendelkezéseket a számítógépes programokra vonatkozóan, viszont a bíróságok a 80-as években kimondták az olyan alapvető tételeket, mint a reverse engineering tilalma gazdasági

²⁰³ A peer-to-patent újdonságkutatásban részt vevő bejelentők közé tartozik az USA-ban pl. az IBM, a Microsoft, a HP, az Intel, a Yahoo!, a Sun Microsystems és a General Electrics.

²⁰⁴ <http://cairns.typepad.com/peertopatent/2008/07/japan-patent-of.html>

²⁰⁵ Lásd Sommer 29. lábjegyzet. Az amerikaiak attól tartottak, hogy a regisztráción alapuló sui generis jog a japán fejlesztőknek Európában és az USA-ban előnyt jelentene, az amerikaiaknak azonban hátrányt, és „barátságtalan ellenintézkedésekkel” fenyegettek, ha Japán nem vezet be szerzői jogi szabályozást. *Sommer, Robert: Die Schutzfähigkeit von Computerprogrammen nach japanischem Recht.* In: GRUR Int. 1994, 383-392. A továbbiakban: Sommer.

²⁰⁶ Japanese Copyright Act. Elérhető: www.cric.or.jp/cric_e/clj.html

célokra, az operációs rendszerek és alkalmazások műként való elismerése, vagy hogy a ROM-chipre vagy floppy-lemezre történő másolás is többszörözésnek minősül.²⁰⁷ A szerzői jogi oltalomból kizárt tárgyak körét is a bírói gyakorlat alakította ki.²⁰⁸

Ezzel a folyamattal párhuzamosan megkezdődött a számítógépes találmányok szabadalmi jogi elismerése is. A Japán szabadalmi törvény²⁰⁹ 2. cikke a következőképpen adja meg a találmány fogalmát: „műszaki ötletek magas színvonalú megvalósítása, amelynek során a természet törvényeit használják fel.”

A szabadalmazhatóság feltételei között szerepel az ipari alkalmazhatóság, valamint a feltalálói lépés követelménye is²¹⁰, amely a következőképpen van megfogalmazva: „ha egy találmány a szabadalmi bejelentést megelőzően könnyen megvalósítható lett volna egy olyan személy által, aki a technika azon területén, amelyhez a találmány tartozik, átlagos képzettséggel rendelkezik [korábban már közzétett vagy Japánban nyilvános találmányokat alapul véve], az ilyen találmány nem részesülhet szabadalmi oltalomban.”

Japánban, mint ahogyan az USA-ban is, nincs törvényi kizárás a számítógépes programok szabadalmazhatóságára vonatkozóan. A szoftverfejlesztők és az elektronikai cégek tehát kezdetektől fogva próbálkoztak szabadalmi bejelentésekkel. Ennek következtében a Japán Szabadalmi Hivatal Irányelvei már 1975-ben (!) külön fejezetet tartalmaztak a számítógéppel megvalósított találmányokra vonatkozóan, és lehetővé tették, hogy a számítógépes szoftverekkel összefüggő találmányok ne csak eljárásként, hanem termékként is bejelenthetőek legyenek. Ezek az Irányelvek még meglehetősen konzervatív álláspontot képviseltek, és azt kívánták meg, hogy a szoftver valamilyen gép működése során működjön közre, illetve olyan műszaki eljárást vezéreljen, ami nem csak a hardverre terjed ki.²¹¹

Az 1993-as Irányelvek már az olyan nem műszaki feladatokat ellátó eljárásokat, mint a szövegszerkesztés is találmányként ismerték el, feltéve, hogy azok hardver erőforrást használnak fel, és a kettő összehangolásakor műszaki jellegű problémát oldanak meg. Ezek az Irányelvek azt is kimondták, hogy annak megítélése, hogy egy találmány a szabadalmazható találmányok kategóriájába esik-e, nem alapítható csupán a találmánynak az újdonságot tartalmazó részére. Ez azt jelenti, hogy egy olyan szoftverrel vezérelt találmányt, amely banális műszaki háttérrel, de innovatív programozással valósít meg egy célt, szabadalmazhatónak kell tekinteni. 1996-ban az Irányelvek módosításakor az ún.

²⁰⁷ Microsoft és IBM-döntések 1987-ből és 1988-ból. Lásd: Sommer.

²⁰⁸ Lásd System-Science-döntés. Sommer, 7. lábjegyzet

²⁰⁹ angol verziója elérhető a www.wipo.int/clea/docs_new/pdf/en/jp/jp006en.pdf (nem hatályos)

²¹⁰ 29. cikk

²¹¹ Lásd: Furutani, 2. o.

Beauregard²¹² bejelentések is lehetővé váltak, tehát számítógépes programokra nemcsak az általuk végrehajtott eljárás, illetve a hardverrel összekapcsolt termék formájában, hanem számítógépes hordozón is lehetett szabadalmi védelmet szerezni.

A 2000-es Irányelvek szerint, amelyek a mai napig hatályban vannak, már számítógépes programok – kizárólag ebben a minőségükben – is szabadalmi oltalom tárgyai lehetnek. Az Irányelvek a számítógépes programokat is szabadalmazható tárgynak tekintik, ezért szükséges volt a Szabadalmi törvény módosítása is. A módosítás a Szabadalmi törvény 2. szakaszát érintette, amely meghatározza a találmány fogalmán kívül azt is, hogy mit jelent a találmány felhasználása. A jelenleg hatályos (3) bekezdés (i) pontja így hangzik (dőlt betűvel jelezve az új részek):*”Ezen törvényben a találmány felhasználása a következőket jelenti: (i) egy terméktalálmány esetében (számítógépes programokat és hasonló találmányokat is ideértve) a gyártást, a használatot, az átruházást, a lízingelést (számítógépes program esetében ideértve azt is, ha ezeket a tevékenységeket kommunikációs csatornán keresztül végzik), az importálást és az átruházásra való felajánlást vagy hasonló tevékenységet (ideértve az átruházás céljából történő bemutatást)...”.*

A Japán Szabadalmi Hivatal irányelveiben ma már az egyik legfontosabb fejezet²¹³ a „számítógépes szoftverekkel kapcsolatos találmányokkal” foglalkozó. Ezekből megtudhatjuk, hogy számítógépes szoftverek „önmagukban” akkor szabadalmazhatóak, ha a „szoftveres információfeldolgozást hardver-erőforrásokon keresztül hajtják végre.” Ebben az esetben a szoftver megfelel a 2. cikkben meghatározott találmány-definíciónak, amely – az európai rendszerhez hasonlóan – egy műszaki probléma megvalósítását követeli meg.

Az Irányelvek kifejezetten kimondják, hogy ha a hardver is használatban van a találmány céljának megvalósítása során, akkor a szoftvert műszaki ötletek megvalósításának tekintik, természeti törvények felhasználásával.²¹⁴ A japán álláspont szerint tehát elegendő a műszaki jelleg felmutatásához az, hogy az adott szoftver ténylegesen „fut” egy számítógépen, és a hardver segítségével fejti ki működését, ezen felüli, járulékos műszaki hozzájárulás nem szükséges.

Az Irányelvek rendelkeznek az üzleti eljárások szabadalmazhatóságáról is.²¹⁵ Ezek – a matematikai megoldásokhoz és a játékokhoz hasonlóan – csak akkor részesülhetnek szabadalmi oltalomban, ha céljukat a számítógép segítségével érik el, és ennek a pontos

²¹² Az amerikai In re Beauregard-ügy után. 53 F.3d 1583 (Fed. Cir. 1995)

²¹³ Part VII. Examination Guidelines for Inventions in specific Fields. Chapter 1. elérhető: www.jpo.go.jp

²¹⁴ Irányelvek 11. o.

²¹⁵ Irányelvek 8. o.

menete (a szoftver és a hardver együttes működése az eljárás során) az igénypontokban dokumentálva van, nem számítógépes alkalmazásuk ki van zárva a szabadalmi oltalomból.

Japánban tehát a számítógépi programalkotások szabadalmi oltalma teljeskörűen biztosított, az az egyetlen járulékos követelmény az ilyen bejelentésekre nézve, hogy az igénypontoknak tartalmazniuk kell azoknak a lépéseknek a műszaki leírását, ahogyan a hardver a szoftver „parancsait” követve megoldja az alapul fekvő problémát (amelynek nem kell feltétlenül műszakinak lennie).

Végekvetkeztetések

Japánban tehát a számítógéppel megvalósított találmányokkal kapcsolatban támasztott követelmények enyhébbek, mint Európában, és bizonyos szempontból enyhébbek, más szempontból szigorúbbak, mint az Egyesült Államokban. Míg az USA-ban hasznos, konkrét és kézzelfogható eredményt kell a szoftvernek produkálnia ahhoz, hogy szabadalmazható legyen, Japánban a jogalkotó ezt nem követeli meg, ellenben fenntart egy minimális „műszaki hozzájárulásra” vonatkozó követelményt, miszerint a szabadalmi bejelentésnek tartalmaznia kell, hogy a találmány az adott célt a szoftver és hardver együttes működése során hogyan éri el, tehát a hardvernek adott parancsokat műszaki módon le kell írni.

Európában a jogszabály kizárja a számítógépi programalkotásokat kizárólag ebben a minőségükben a szabadalmi oltalomból, de az Európai Szabadalmi Hivatal Irányelvei műszaki hozzájárulás felmutatása esetén ezeket is szabadalmazhatónak tekintik.

Az üzleti eljárásokra vonatkozó szoftveres találmányok esetében az európai jog ugyanúgy megköveteli a műszaki jelleget, mint bármilyen más találmánynál, és ezt nem garantálja önmagában számítógép alkalmazása. (Bár egyes esetekben az Európai Szabadalmi Hivatal már a találmány megalkotásakor figyelembe vett műszaki szempontokkal is megelégszik.) Japánban, ha az adott üzleti módszert szoftveres úton valósítják meg, és a találmányleírás tartalmazza azt is, hogy a szoftver és a hardver hogyan működik közre az adott feladat megoldásánál, akkor a bejelentés tárgya műszaki problémát old meg, tehát szabadalmazható. Az USA-ban nem szükséges részletesen kifejteni, hogy miképp működik a számítógép az

üzleti módszer végrehajtása során, azonban annak valamilyen konkrét, akár számokban kifejezett eredményt kell produkálnia. Ennek hiányában a találmány nem szabadalmazható. Mivel a Japán Szabadalmi Hivatal ebben az esetben is megadja a szabadalmat, ha kellően részletes a műszaki leírás, azt mondhatjuk, hogy az üzleti módszerek esetében Japán szabadalmi rendszere talán még liberálisabb is, mint az USA-é.

Az újdonság vizsgálata tekintetében az USA a teljesség-szemlélet híve, tehát a szabadalmi bejelentés minden eleme, legyenek azok akár üzleti vagy szellemi tevékenységre irányuló elemek is, hozzájárulhat ahhoz, hogy a találmány ne legyen egyértelmű.

Japánban ugyanez a helyzet, Európában viszont régebben még az innovatív programozási elemeket sem vette figyelembe a Hivatal az újdonság megállapítása során. Manapság már úgy tűnik, hogy a számítógépi programokkal kapcsolatos szabadalmak esetében az határozza meg a feltalálói lépést, hogy az alapul fekvő probléma megoldása egy programozó számára átlagos, hétköznapi-e, tehát a számítógépes programozási ismeretek a technika állásának részévé váltak. Az új üzletmenetre, gazdasági eljárásra, vagy kreatív játékokra vonatkozó elemekkel kapcsolatban azonban más a helyzet, ezeket az Európai Szabadalmi Hivatal – az amerikaival és a japánnal ellentétben - továbbra sem veszi figyelembe az újdonság megállapítása során.

Az Európai Szabadalmi Hivatal legutóbbi döntéseit alapul véve azt állapíthatjuk meg, hogy Európa, Japán és az USA között a szabadalmazhatóság feltételeit tekintve a számítógépi programokra vonatkozóan nem tátong szakadék. Innovatív számítógépes programok, amelyek valamilyen hasznos eredményt érnek el az ipar területén, mindhárom országban védelemben részesülnek. Jelentős különbség csak abból a szempontból van, hogy az ESZH az ESZE-ben a szabadalomból kizárt tárgykörökre vonatkozóan nem ad meg szabadalmakat olyan mértékben, mint ahogyan az USA és Japán. Azonban az ESZH is adott már meg szabadalmat menedzsment eljárásra, internetes vásárlásra, vagy stratégiai számítógépes játékokra, így azt sem állíthatjuk, hogy ezek szoftveres megvalósítás esetén sem kaphatnak szabadalmat Európában. Az informatika területén legaktívabb országok és az Európai Unió tehát a gyakorlatban hasonló nyomvonalon haladnak, bár a műszaki hozzájárulás idejétmúlt követelménye Európában az elméletben még minden tartja magát, a gyakorlatban egyre inkább kiüresedni látszik.

A technikai fejlődés és ezen országok szoros gazdasági együttműködése a Világkereskedelmi Szervezet keretében folyamatos harmonizációt sürget. Mint láthattuk, az USA is tesz lépéseket annak érdekében, hogy szabadalmi rendszerét az európaival összehangolja és hogy a világméretű versenyben értékes, időtálló szabadalmakat bocsáthasson ki.

Véleményünk szerint a jogi helyzet tisztázása érdekében Európában is szükség lenne annak kimondására, hogy a számítógépi programok kizárólag ebben a minőségükben is szabadalmazhatók, ha tartalmazznak olyan feltalálói lépést, amely a területen jártas informatikus számára nem nyilvánvaló. Nem idejétmúlt kivételek és feltételek fenntartásával kellene Európának önálló szabadalmi arculatát meghatároznia, hanem arra kellene törekednie, hogy a „gyenge szabadalmak” korában az Európai Szabadalmi Hivatal által garantált szabadalom olyan legyen, amely a bejelentőknek a szabadalom értékessége, „ereje” miatt megéri az eljárási költségeket, és amelynek a társadalomban olyan presztízse van, hogy az megalapozott, jogos, és a jogszabályokat figyelembe véve keletkezett.

Ez jelenti egyrészt azt, hogy a megadott szabadalmak bíróság előtt megállják a helyüket és bizonyítják, a szabadalmasnak tényleges monopóliumot biztosítanak, másrészt pedig azt, hogy vagy egyértelmű szabadalom-megadási gyakorlat kialakításával, vagy az irányadó jogszabályok módosításával kitisztul a számítógéppel megvalósított találmányokkal kapcsolatos homályos kép. A szoftverekkel kapcsolatos szabadalmak nagyobb társadalmi elismeréséhez járulhat ezen kívül hozzá, ha a nyilvánosság bevonásával és az újdonságkutatás demokratizálásával az egyszerű halandó is közreműködhet a szabadalmak megadásának sokszor rejtélyes gyakorlatában.

Bibliográfia

tanulmányok:

- 1.) *Bakels, Reiner/Hugenholtz, P. Bernt*: The patentability of computer programmes. Discussion of European-level legislation in the field of patents for software. www.europarl.eu.int/committees/juri/20020619/SoftwarePatent.pub.pdf
- 2.) *Basinski, Erwin / Beaumont, de Michel / Betten, Jürgen/ Correa, Jose Antonio Faria/ Freischem, Stephan / Laurie, Ronald S. / Miyakasa, Mishihiro / Tan, Yoshikazu / Visscher, Fernand de*: Patentschutz für computer-softwarebezogene Erfindungen. In: Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, a továbbiakban: GRUR Int. 2007, 44-51. o.
- 3.) *Bessen, James/Hunt, Robert M.*: Working paper No. 03-17/R: An Empirical Look at Software Patents www.researchoninnovation.org/swpat.pdf
- 4.) *Blind, Edler, Nack & Straus*: Mikro- und Macroökonomische Implikationen der Patentierbarkeit von Softwareinnovationen. 2001. www.bmwi.de/Homepage/download/technologie/Softwarepatentstudie.pdf,
- 5.) *Ficsor Mihály/Hajdú Tamásné/Kiss Marietta/Penyigey Krisztina*: Elemzés a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságáról szóló irányelvhez fűződő hatásokról. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2004. december
- 6.) *Fotinopoulos, Konstantinos*: The day after the Computer-Implemented Inventions Directive: who won the battle and when shall the war end? <http://www.law.ed.ac.uk/ahrc/script-ed/vol4-2/fotinopoulos.asp>
- 7.) *Furutani, Hideo*: Translations of Examples of Examinations on inventions related to Business Methods. Japanese Patent Office, Fourth Patent Examination Department, April, 2003 www.furutani.co.jp
- 8.) *Ghidini, Gustavo/Arezzo, Emanuela*: Patent and Copyright Paradigms vis-à-vis Derivative Innovation: The Case of Computer Programs In: International Review of Industrial Property and Competition Law, a továbbiakban: IIC 2005, 159-173. o.
- 9.) *Guntersdorfer, Michael*: Software Patent Law: United States and Europe compared. In: 2003 Duke Law and Technology Review 0006
- 10.) *Hámoriné Gál Éva*: A számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatósága. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle. 2004. június

- 11.) *Hart, Robert / Holmes, Peter / Reid, John*: Study Contract ETD/99/B5-3000/E/106: The Economic Impact of Patentability of Computer Programs. Report to the European Commission
http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/indprop/studyintro.htm
- 12.) *Heideinger, Roman*: Patent Protection of Software in Europe. *Medien und Recht International* 2004, 57-65.
- 13.) *Hilty, Reto. M./Geiger, Christophe*: Patenting Software? A Judicial and Socio-Economic Analysis. In: *IIC* 2005, 615-646. o.
- 14.) *Janicke, Paul M.*: Die Reform des U.S. Patentrechts im Jahr 2007 In: *GRUR Int.* 2007, 791-801.
- 15.) *Laub, Christoph*: Patentfähigkeit von Softwareerfindungen: Rechtliche Standards in Europa und in den USA un deren Bedeutung für den internationalen Anmelder. In: *GRUR* 2006 638. o.
- 16.) *Levine, Linda/Saunders, Kurt M.*: Software Patents: Innovation or Litigation? In: www.sei.cmu.edu/programs/acquisition-support/publications/sw-patents.pdf
- 17.) *Maier, Gegory J. / Mattson, Robert C.*: State Street Bank ist kein Ausreißer: Die Geschichte der Softwarepatentierung im US-amerikanischen Recht. In: *GRUR Int.* 2001 677-690.
- 18.) *Mellulis, Klaus-J.*: Zur Patentfähigkeit von Programmen für Datenverarbeitungsanlagen. in: *GRUR* 1998. 843. o.
- 19.) *Merges, Robert P.*: As Many as Six Impossible Patents Before Breakfast: Property Rights for Business Concepts and Patent System Reform. In: *Berkeley Technological Law Journal*, 1999
- 20.) *Nack, Ralph*: Neue Gedanken zur Patentierbarkeit von computerimplementierten Erfindungen. Bedenken gegen Softwarepatente – ein déjà vu? In: *GRUR Int.* 2004, 771-776.
- 21.) *Pfeiffer, Alex*: Zur Diskussion der Softwareregelungen im Patentrecht. *GRUR* 2003 583. o.
- 22.) *Pila, Justin*: Dispute over the Meaning of Invention in Art. 52 (2) EPC - The Patentibility of Computer-Implemented Inventions in Europe In: *IIC* 2005, 173-191.
- 23.) *Rummeler, Felix*: Computer Program Inventions Before the German Courts – A Review. In: *IIC* 2005, 225-234. o.
- 24.) *Samuelson / David / Kapor / Reichman*: A Manifesto concerning the legal protection of computer programs In: *Columbia Law Review* 1994

- 25.) *Samuelson, Pamela*: Legally Speaking: Why Reform the U.S. Patent System?
people.ischool.berkeley.edu/~pam/papers/cacm%20%patent%20reform.pdf
- 26.) *Schiama, Daniele*: TRIPS und das Patentierungsverbot von Software „als solcher“.
In: GRUR Int. 1998, 852-858. o.
- 27.) *Sommer, Robert*: Die Schutzfähigkeit von Computerprogrammen nach japanischem
Recht. In: GRUR Int. 1994, 383-392
- 28.) *Strasser, Mathias*: Software Patents: An Overview of Key Cases in the United
States. Medien und Recht Int. 2004, 66-69. o.
- 29.) *Tauchert, Wolfgang*: Nochmals: Anforderungen an einen Patentschutz für
Computerprogramme. In: GRUR 2004. 922. o.
- 30.) *Tauchert, Wolfgang*: Software-Patente und computerimplementierte Erfindungen.
Anmerkungen im Zusammenhang mit der Diskussion zur „Software-Richtlinie der
EU. In: www.jurpc.de/aufsatz/20052006.htm
- 31.) *Tauchert, Wolfgang*: Patentschutz für Computerprogramme: Sachstand und neue
Entwicklungen. In: GRUR 1999. 831. o.
- 32.) *Wellmann, György*: Számítógépi programalkotások jogi oltalma www.jogiforum.hu
- 33.) *Weyand/Haase*: Anforderungen an einen Patentschutz für Computerprogramme. In:
GRUR 2004 199. o.
- 34.) *Weyand/Haase*: Patenting Computer Programs: New Challenges. In: IIC 2005, 647-
663. o.
- 35.) *Wiebe, Andreas / Heidinger, Roman*: Ende der Technizitätsdebatte zu
programmbezogenen Lehren? In: GRUR 2006 178. o.
- 36.) *Wimmer-Leonhardt, Susanne*: Softwarepatente – eine „Never-Ending-Story“. In:
Wettbewerb in Recht und Praxis 2007, 271-181. o.

szakkönyvek:

- 37.) *Götting, Horst-Peter*: Gewerblicher Rechtsschutz. 8. Auflage, München: Beck, 2007
- 38.) *Haase, Heiko*: Die Patentierbarkeit von Computersoftware. Verlag Dr. Kovac,
Hamburg, 2003. In: Studienreihe: Wirtschaftsrechtliche Forschungsergebnisse. 52.
kötet
- 39.) *Haberstumpf, Helmut*: Der urheberrechtliche Schutz von Computerprogrammen, in
Lehmann, M. (Hrsg.) Rechtsschutz und Verwertung von Computerprogrammen.
Verlag Dr. Otto Schmidt KG, Köln, 1988

- 40.) *Ohst, Klaudia*: Computerprogramm und Datenbank. Europäische Hochschulschriften 2003
- 41.) *Rebel, Dieter*: Gewerbliche Schutzrechte. Anmeldung – Strategie – Verwertung. Ein Praxishandbuch 3. Auflage; Köln; Berlin; Bonn; München: Heymanns, 2001
- 42.) *Sedlmaier, Roman*: Die Patentierbarkeit von Computerprogrammen und ihre Folgeprobleme. Herbert Utz Verlag München, 2004
- 43.) *Spinder, Gerald*: Rechtsfragen bei Open Source. O. Schmidt Verlag, 2004
- 44.) *Zirn, Frank*: Softwareschutz zwischen Urheberrecht und Patentrecht. Ibidem-Verlag, Stuttgart 2004 S. 29.

weboldalak:

- 45.) www.gnu.org/gnu/initial-announcement.html
- 46.) www.eurolinux.org
- 47.) www.ffii.org
- 48.) www.patentschmutz.de
- 49.) www.epo.org/topics/issues/computer-implemented-inventions_de.html
- 50.) <http://petition.eurolinux.org>
- 51.) www.ft-informatik.de/docs/protokolle/md2000/softwarepatent.pdf
- 52.) http://europa.eu.int/comm/internal_market/de/indprop/softpatanalyse.htm
- 53.) http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/indprop/studyintro.htm
- 54.) <http://de.wikipedia.org/wiki/Softwarepatent>
- 55.) en.wikipedia.org/wiki/Patent_Reform_Act_of_2007
- 56.) www.patentlaw.typepad.com/patent/2005/06/patent-reform_p.html

szabadalmi hivatali határozatok és bírósági döntések:

Európai (Szabadalmi Hivatal)
(European Patent Office)

- 57.) Computer-related invention/VICOM T 208/84
- 58.) General purpose management system/SOHEI T 796/92
- 59.) Queuing system / PETERSON T 1002/92
- 60.) Computer program product/IBM összevont ügyek: T 935/97, T 1173/97

- 61.) Improved pension benefits system/PBS Partnership T 0931/95
62.) Auction method/HITACHI, T 0258/03

*Német szabadalmi- és védjegy hivatal/ Legfelsőbb Bíróság
(Deutsches Patent- und Markenamt/ Bundesgerichtshof)*

- 63.) „Rote Taube” BGH GRUR 1969, 672
64.) „Logikverifikation” BGH GRUR 2000, 498.

*Egyesült Államok, Szabadalmi- és védjegy hivatal, / Legfelsőbb bíróság / Fellebbezési
Bíróság Szabadalmi Ügyekben
(United States Patent and Trademark Office, Supreme Court, U.S. Court of Appeals for
the Federal Circuit)*

- 65.) Gottschalk v. Benson, 409 U.S. 63 (1972)
66.) Diamond v. Chakrabarty 447 U.S. 303 (1980)
67.) Parker v. Flook, 437 U.S. 584 (1978)
68.) Diamond v. Diehr, 450 U.S. 175. (1981)
69.) In re Alappat. US CAFC July 29, 1994; 33 F.3d 1526
70.) State Street Bank & Trust Co. V. Signature Financial Group Inc, 149 F. 3d
1368
71.) Walter, 618 F.2d 758, U.S.P.Q. (BNA) 397
72.) Freeman, 573 F.2d 1237, 197 U.S.P.Q. (BNA) 464